

**BOŞ ZAMAN KAVRAMI ODAĞINDA MEDYA
PRATİKLERİ VE AİLE İÇİ İLETİŞİM:
BAĞCILAR ÖRNEĞİ**

Nermin DAĞ

**Yüksek Lisans Tezi
Radyo, TV ve Sinema Anabilim Dalı
Prof. Dr. Adem YILMAZ
2020
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TV VE SINEMA ANABİLİM DALI**

Nermin DAĞ

**BOŞ ZAMAN KAVRAMI ODAĞINDA MEDYA
PRATİKLERİ VE AİLE İÇİ İLETİŞİM: BAĞCILAR ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Adem YILMAZ**

ERZURUM - 2020

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

24/01/2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Boş Zaman Kavramı Odağında Medya Pratikleri Ve Aile İçi İletişim: Bağcılar Örneği" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

24.01.2020

Nermin DAĞ

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

F-83/00/22.12.2016

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Adem YILMAZ danışmanlığında, Nermin DAĞ tarafından hazırlanan bu çalışma 24/01/2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Adem YILMAZ İmza

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Muhsine SEKMEN İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TAYLAN İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
TABLolar DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE "AİLE" VE "BOŞ ZAMAN" KAVRAMI

1.1. BOŞ ZAMAN KAVRAMI.....	3
1.1.1. Boş Zamanın Tarihsel Gelişimi.....	6
1.2. BOŞ ZAMANIN FONKSİYONLARI	8
1.3. BOŞ ZAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	10
1.3.1. Boş Zamanı Değerlendirmenin Yararları	14
1.4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOŞ ZAMAN VE AİLE İLİŞKİSİ.....	16
1.5. BOŞ ZAMANIN AİLE AÇISINDAN ÖNEMİ.....	18
1.6. KAPİTALİZM VE BOŞ ZAMAN	21
1.7. AİLE KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI	23
1.7.1. Ailenin Özellikleri.....	26
1.7.2. Ailenin önemi	26
1.7.3. Ailenin Temel İşlevleri.....	27
1.8. AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÖNEMİ.....	29
1.9. MODERN DÖNEMDE AİLE VE BOŞ ZAMAN	32
1.10. MODERN DÖNEMDE BİREYİN DÖNÜŞÜMÜ	34
1.10.1. Anne ve Babaların Değişen Tutum ve Davranışları.....	36
1.10.2. Çocuklar ve Gençlerdeki Değişim	37
1.11. KAMUSAL ALAN VE ÖZEL ALANDA AİLENİN YERİ	38
1.12. POSTMODERN DÖNEMDE AİLE VE SERBEST ZAMAN.....	40
1.12.1. Postmodern Dönemde Bireyin Dönüşümü.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞ ZAMANDA MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI VE AİLE İÇİ İLETİŞİMDEKİ ROLÜ

2.1. POPÜLER BİR BOŞ ZAMAN ARACI: TELEVİZYON	43
2.1.1. Televizyonun Tarihsel Gelişimi	46
2.2. TELEVİZYONUN ETKİLERİ	48
2.3. TELEVİZYONUN ÖZELLİKLERİ	54
2.4. TELEVİZYONUN GÜNDELİK YAŞAMA ETKİSİ	56
2.5. EVİN BOŞ ZAMAN MERKEZİ HALİNE GELİŞİ.....	59
2.6. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRMEDE İNTERNETİN YERİ	60
2.6.1. İnternet Kavramı	61
2.7. AİLE İÇİ İLETİŞİMDE SOSYAL MEDYA.....	64
2.7.1. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	68
2.7.2. Gençlerin Sosyal Medya Kullanımının Aile İçi İlişkilerdeki Rolü.....	71
2.7.2. Boş Zamanı Değerlendirme Aracı Akıllı Cep Telefonların Aile İçi İlişkilerdeki Yeri	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞ ZAMANDA AİLE İÇİ İLETİŞİM VE MEDYA KULLANIMI: BAĞCILAR ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	75
3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	75
3.3. EVREN VE ÖRNEKLEM	75
3.4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	76
3.5. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ.....	76
3.6. VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ	77
3.7. BULGULAR VE YORUMLANMASI	77
3.7.1. Aile Algısına Yönelik Genel Sorular	79
3.7.2. Boş Zaman ve Çalışma Algısına Yönelik Sorular	83
3.7.3. Boş Zaman Etkinliklerine Yönelik Sorular	84
3.7.4. Ev İçi Boş Zamanda Medya Teknolojilerinin Kullanımının Aile İçi İletişim Üzerindeki Etkileri	85

3.7.5. Aile İle Geçirilen Boş Zamanda Bugün İle Geçmiş Arsındaki Fark.....	87
3.7.6. Boş Zamanda Medya Teknolojileri Seçimi ve Nedenleri	88
3.7.7. Boş Zaman Etkinliklerinde Sosyal Medyanın Yeri.....	90
3.7.8. Günümüzün Yaşam Biçimi İle İlgili Eleştiriler	91
3.7.9. Medya Teknolojilerini Kullanmadan Sürdürülen Bir Hayat Düşüncesi	92
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	93
KAYNAKÇA	97
EKLER.....	108
EK 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	108
ÖZGEÇMİŞ.....	109

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****BOŞ ZAMAN KAVRAMI ODAĞINDA MEDYA PRATİKLERİ VE AİLE İÇİ İLETİŞİM: BAĞCILAR ÖRNEĞİ****Nermin DAĞ****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem YILMAZ****2020, 109 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Adem YILMAZ****Dr. Öğr. Üyesi Muhsine SEKMEN****Dr. Öğr. Üyesi Ahmet TAYLAN**

Medya teknolojileri geçmişten günümüze bireylerin hayatında önemli ve yönlendirici yer edinmiştir. Bu teknolojiler, özellikle ev içindeki boş zaman etkinliği olarak kullanılmaya başlandıktan sonra, bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümüne eşlik eder olmuştur. Ancak; aile üyelerinin ev içi boş zamanlarda çeşitli aktivitelerle paylaşımlarını ve bağlılıklarını artırması gerekirken, artık bu vakitlerin çoğunu medya teknolojilerini kullanarak harcadıkları ve dolayısıyla da aile içi iletişimlerinden feragat ettikleri gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, boş zaman etkinliklerinde medya kullanımının aile içi iletişimde nasıl bir rolü olduğunu ortaya koymaktır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada ailelerle derinlemesine mülakat yapılmış, çalışmanın sonucunda boş zamanda kullanılan medya pratiklerinin aile içi iletişimde nasıl bir rolü olduğu ve bu iletişimi nasıl etkilediği betimleyici bir tablo ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler:Medya, boş zaman, aile içi iletişim, medya teknolojileri

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE US OF MEDIA PRACTICE AND FAMILY COMMUNICATION AT THE
CENTRE OF EMPTY TIME CONCEPT: BAĞCILAR EXAMPLE****Nermin DAĞ****Advisor: Prof. Dr. Adem YILMAZ****2020, 109Page****Jury: Prof. Dr. Adem YILMAZ****Asist. Prof. Dr. Muhsine SEKMEN****Asist. Prof. Dr. Ahmet TAYLAN**

Media technologies played an important and directing role in the lives of individuals from past to present. These technologies accompanied by a large part of the lives of individuals, especially after used as a spare time activity in the home. But, it is observed that while family members need to increase their sharing and relation with a variety of activities in their home spare time, they now spend most of their time using media technologies and thereby give up their inter family communication. The aim of this study is to reveal the role of media usage in inter family communication in spare time activities. In this study, qualitative research method was used and in-depth interviews conducted with families. As a result, the role of media used in spare time and how it affects inter family connection is revealed with a descriptive table.

Keywords: Media, Spare Time, Family Communication, Media Technologies

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Hane Halkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler ve Sıklıkları	19
Tablo 2. Günlük Ortalama Televizyon İzleme Süresi	57
Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	77
Tablo 4. Katılımcı Ailelerin Çocuklarının Eğitim Durumları	78
Tablo 5. Katılımcı Ailelerin Ebeveynlerinin Eğitim Durumları	78
Tablo 6. Katılımcıların Ailelerin Ebeveynlerinin Çalışma Durumu	79

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Televizyon Yayınlarının İzlenme Oranı	52
Şekil 2. Televizyon Yayınlarının İzlenme Nedenleri	53
Şekil 3. Hanelerde Bulunan Medya Araçları Sayısı	55
Şekil 4. Dünya Geneline Televizyon İzleme Süreleri.....	58
Şekil 5. Günlük Ortalama Televizyon İzleme Süresi 2006-2009-2012-2018 Karşılaştırması	59
Şekil 6. Türkiye İnternet Kullanıcı Sayısı 2019	63
Şekil 7. Masaüstü Bilgisayar, Taşınabilir Bilgisayar ve Tablet Cihazlarından En Az Birine Sahip Olan Hanelerin Oranı (%).....	64
Şekil 8. Dünyada İnternet Kullanım İstatistikleri	66
Şekil 9. Dünyada Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri.....	67
Şekil 10. We Are Social 2019 Türkiye'de İnternet Kullanımı İstatistikleri.....	67
Şekil 11. Türkiye'deki Cep Telefonu Sahipliği.....	74

ÖNSÖZ

Lisans hayatım boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim ve yüksek lisans hayatıma başladığım günden itibaren her zaman yanımda olan, bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren değerli danışman hocam Prof. Dr. Adem YILMAZ'a teşekkürü borç bilirim. Tez yazım sürecinin zorlu geçtiği dönemlerde desteğini daima hissettiğim sevgili eşime teşekkür ederim. Son olarak eğitim öğretim hayatım boyunca beni her zaman, her koşulda destekleyen, her anımda yanımda olmaya çalışan canım aileme teşekkür ederim.

Erzurum – 2020**Nermin DAĞ**

GİRİŞ

Bireyin fiziksel, temel ihtiyaçları ve çalışmak gibi yapmak zorunda olduğu işler dışında kalan zaman dilimine boş zaman denir. Boş zaman bireyler için hem psikolojik hem manevi hem de zihinsel anlamda yarar sağlayacak olan vakitlerin başında gelir. Bireyin geçirdiği bu zamanlar içinde kendisine katkı yapması, geliştirmesi beklenir. Geçmişten günümüze bir çok dnşim ve değişimden geçen boş zaman, Antik ağ'da toplumun çalışmayan kesimine ait bir kavram olmuştur. Orta ağ dönemine gelindiğinde ise çalışma ile i içe geçmiş bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Modernleşme ile birlikte değişimine devam etmiş herkesin sahip olabileceği bir zaman dilimi haline gelmiştir. Boş zaman bu dönemde çalışma dışı zaman olarak ifade edilmiştir. Çalışma dışında kalan zamanın yanında eğlence ve dinlenme anlamı da taşımıştır.

Kitle iletişim araçlarının hayatımıza girmesi ve teknolojinin de gelişmesi ile birlikte özellikle ev içinde geçirilen boş zaman etkinlikleri aile bireyleri için önemli bir hale gelmiştir. Yoğun ve zor geçen çalışma saatleri bireyler üzerinde stres ve baskı yapmaktadır. Çalışma hayatının karmaşasından kurtulmak isteyen birey evi sığınacağı, dinlenebileceği, rahatlayabileceği bir mekan haline getirmiştir. Özellikle medya teknolojilerinin dışarıdaki hayatı evin içine kadar getirmesi sonucu bireylerin boş vaktinin çoğunu ev içinde geçirdiklerini söyleyebiliriz.

Fakat boş zamanlarını evde geçiren bireylerin aile ile birlikte boş zaman etkinlikleri gerçekleştirerek paylaşımlarını artırması, aile bireyleri arasındaki bağları kuvvetlendirmesi, birlik ve beraberliğin sağlanması beklenirken bireylerin bu zamanlarının çoğunu medya teknolojilerine ayırdığı görülmüştür. Dolayısıyla bu durum aile içi iletişimde de etkili olarak iletişim bağlarının azalmasına neden olmuştur. Dış dünyanın tekinsiz olarak görülmesi, dışarıda fazla para harcamak zorunda kalmamak için, ayrıca medya teknolojilerinin birçok ihtiyacı karşılamasından dolayı bireyler boş zamanlarını evde geçirmeyi tercih etmişlerdir.

Bireylerin ev içi boş zamanlarında tercih ettikleri medya teknolojileri aile üyelerini bir araya getiriyor gibi gözükse de bu durumun tam tersi yaşanmaktadır. Örneğin, televizyon bireylerin boş zamanlarında en çok kullandıkları medya teknolojilerinden bir tanesidir. Aile üyelerini hep birlikte toplanıp televizyon izlerken

fiziksel olarak bir birliktelik vardır fakat düşünsel veya manevi olarak bir birlikten söz edilemez. Televizyonun yanında internetin, akıllı telefonlarında hayatımızda yer almasıyla birlikte artık aile üyeleri sadece televizyon izlemekle kalmayıp aynı zamanda akıllı telefonlarıyla uğraşmakta veya internetten herhangi bir işini halletmekte yada sosyal medyaya girmektedirler. Tüm bunların gerçekleşmesi ile aile üyelerindeki bireyselleşme artıyor. Bireyler tek bir kişi olarak hareket ediyor. Dolayısıyla medya teknolojileri aile içi iletişimin azalmasına neden oluyor.

Ailelerin ev içi boş zamanlarını kaliteli etkinliklerle geçirerek, aile içi iletişimi artırması, aile bağlarını kuvvetlendirmesi, aile üyelerinin birlikte vakit geçirmelerini sağlayarak sorunlarına çözüm bulması gerekirken, bu zamanlarını etraflarını kuşatan medya teknolojileri ile geçiren bireyler sağlıklı iletişim kuramıyor, sorunlarına çözüm üretemiyor, aile içi birliktelikten söz edilemiyor ve giderek bireyselleşerek yalnızlaşıyor.

Aile ve boş zaman ilişkisinin medya kullanım pratikleri açısından tartışılacağı çalışmanın Birinci Bölüm'ünde aile ve boş zaman kavramları tarihsel perspektiften analiz edilecektir. Boş zaman ve aile kavramlarının geçmişten günümüze geçirdiği değişimler ve bu değişimlerin aileler ve bireyler üzerindeki etkileri aktarılacaktır. Günümüzde geldiği noktaya vurgu yapmak için modern dönem ve postmodern dönemin gündelik yaşama nasıl etki ettiği ve bu dönemlerde bireyin geçirdiği dönüşüm ve değişimler açıklanacaktır. İkinci Bölüm'de medya teknolojilerinin boş zamanlarındaki yerinin hem birey hem de aile üzerinde etkisi anlatılacaktır.

Aile içi boş zamanda medya teknolojilerinin yeri ve etkisinin anlaşılabilmesi için Türkiye'nin en kozmopolit şehri olan ve birbirinden farklı aile tiplerini barındıran İstanbul'un Bağcılar, ilçesinde oturan aileler ile derinlemesine mülakat yapılarak nitel bir araştırma sunulacaktır. Araştırmanın sonucuna göre ailelerin ev içi boş zamanlarındaki durumları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE "AİLE" VE "BOŞ ZAMAN" KAVRAMI

1.1. BOŞ ZAMAN KAVRAMI

Gündelik yaşamımızda önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan boş zaman kavramının tarihsel süreç içerisindeki değişimine ve dönüşümüne değinmeden önce kavramın tanımlanma biçimlerine değinmek yararlı olacaktır. Boş zaman kavramı genellikle sosyal yükümlülüklerden ve kısıtlamalardan uzak iş dışındaki zaman olarak düşünülse de bu kavramla ilgili farklı görüşler de mevcuttur.

İngilizcede "boş zaman" (leisure) kelimesi, latince karşılığı olan "leisure" kelimesinden türemiş ve izin verilmiş olmak veya özgür olmak anlamında kullanılmıştır (Ağduman, 2014: 5). Oxford İngilizce Sözlüğündeki tanımlara bakıldığında boş zamanın genel anlamda bireyin kendi tercihi ile istediği şekilde geçirebileceği zaman şeklinde ifade edilmiştir (Göral, 2013: 8).

Sosyal Bilimler Sözlüğünde ise boş zaman kavramı; çalışarak geçirilen saatler dışında kalan süre olarak belirtilir (Arda, 2003: 92). Türkçe literatürde boş zaman kavramı "serbest zaman", "işlik dışı zaman", "özgür zaman" olarak kullanılsa da kimi yazarlar bu kavramları birbirinden bağımsız olarak da kullanmışlardır (Selçuk, 2010: 9).

Tezcan, boş zamanı bütün zorunluluklarının dışında bireyin tamamen özgür olarak seçtiği iş hayatının dışındaki zaman olarak ifade etmiştir (Tezcan, 1994:9).

Boş zaman kavramı yerine serbest zaman kavramı kullanımını tercih eden Aydoğan serbest zamanı:

"Çalışmak, yemek, barınmak gibi yaşamın zorunlu gereksinimlerini karşıladığımız zaman dışındaki alandır. Serbest zaman, bireyin dış gerçekliğin ona yüklediği rollerden sıyrılıp, kendisini özgür olarak tanımlayabildiği ve hissedebildiği, kendisini ve toplumsal gerçekliği eleştirel bir biçimde sorgulayabildiği bir alandır " şeklinde tanımlamıştır (Aydoğan, 2000: 15).

Filiz Aydoğan, boş zamanın serbest zamanı da kapsadığını ifade ederek serbest zamanın bireyin sadece kendisi için yaptığı etkinlikleri kapsadığını boş zamanın ise

bireyin kendi gereksinimleri dışında ailesi, topluluğu, ülkesi ile ilgili yükümlülükleri de içerisinde barındırdığını söyler (Aydoğan, 2000: 83).

Durmazedier, boş zaman kısmen ideolojik, ticari, çıkarıcı amaçların egemenliğinde olduğunda artık onun "yarı-boş zaman" olduğunu ifade eder. Örneğin birey ticari bir amaçla tarlasını ekip gelirini artırmak istiyorsa bu kişinin işidir. Fakat bu işi kendisi veya ailesi ile birlikte mutluluk duyma, haz hissetmek için yapıyorsa işte o zaman yapılan etkinliğin boş zaman olduğunu söyler (Aktaran Tezcan, 1994: 8-9). Dolayısıyla Durmazedier boş zamanın bağımsız bir etkinlik olduğunu belirtmiştir.

Aristoteles'de boş zamanın bireylerin özgür olarak seçtiği zaman dilimi olarak tanımlamıştır. Bundan dolayı boş zamanın kişilere maddi açıdan gerekli ya da yararlı bir zaman dilimi olmaması gerektiğini belirtir (Aktaran Aydoğan, 2000: 20).

Grazia'da Aristoteles gibi boş zamanı gündelik yaşam ihtiyaçları dışında özgür bir zaman dilimi olarak görür (Aktaran Aydoğan, 2000: 20).

Jean Baudrillard, boş zamanın niteliğinin ve içeriğinin önemli olduğunu söyler. Çalışma zorunluluğu dışında kalan bir olgu mu yoksa özerk bir seçim mi olması gerektiği konusundaki ikileme değişir. Ve boş zamanın özgürlüğün liderliğinde olması gereken bir kavram olduğunu ifade eder (Baudrillard, 2016: 194).

Stanley Perker, boş zaman ile serbest zaman arasında bir ayırım yaparak emekli olan veya işsiz kalan insanların sahip oldukları zamanın boş zaman değil serbest zaman olduğunu ifade eder. Çünkü, doğru anlamda ihtiyaç duydukları serbest zamana sahip olmadıklarını söyler. Perker, bireylerin ihtiyaç duydukları şeyin boş zamandan ziyade özgür bir ruh hali olduğunu belirtir (Aktaran Özcan, 2007: 26).

Özbey ve Çelebi boş zamanı, bireyin istediği şekilde özgürce seçebileceği bir zaman olarak görür. Bireyin bütün bağlantılarından ve zorunluluklarından kurtulduğu bir faaliyetle uğraştığı zaman olarak ifade eder (Aktaran Gökçe, 2008: 7).

Boş zamanın ilk modern tanımlarından birini yapan Veblen, Aylak Sınıfın Teorisi adlı kitabında aylak sınıf olarak nitelendirdiği bireylerin bütün zamanının faydalı hizmetler yerine para, gösteriş ve statü için kullandıklarını belirtir. Bundan dolayı boş zaman faaliyetleri ile maddi durum arasında keskin bir ilişki vardır (Veblen, 2003: 79-80).

Karaküçük, boş zamanı bireyin çalışma zamanları dışında kendisi için gerçekleştireceği (bedensel ve düşünsel) zorunlu zamanlar dışında kalan ve özgürce seçim yapabileceği bir zaman olarak ifade eder (Karaküçük, 2008: 31).

Aytaç, boş zamanı serbest olma alanı olarak ele alır. Ona göre boş zaman çalışmanın zorunluluklarından ve günlük hayatın baskısından özgür olma anlamı taşır. Bu yüzden boş zaman bu zorunluluktan kurtulmayı ve kaçmayı ifade eder (Aytaç, 2004: 116).

Henri Lefebvre, iki tür boş zaman tanımı yapar. Tanımlardan ilki gündelik işlerle bütünleşmiş boş zamandır. Bunların içerisine televizyon izleme, radyo dinleme, gazete okuma gibi faaliyetleri ekler. Bir diğer boş zaman tanımında ise, gündelik olandan uzaklaşma, ayrılma isteği uyandıran tatil, doğa, şenlik, arkadaş çevresi gibi faaliyetleri ele alır. Lefebvre, boş zamanı modern çağın bir gerekliliği olarak görür. Modern hayatın yorgunluklarından kurtulmak, eğlenmek ve hoş zaman geçirmek için talep edilen boş zamanın önemli olduğuna vurgu yapar. Dünyanın değişim ve dönüşüm yaşayarak boş zaman toplumuna doğru yöneldiğini söyler (Arslan, 2005:59-60).

Kültür tarihçisi olan Huizinga boş zamanı insanların kendilerini geliştirmeleri ve işlemleri için gerekli olan zaman dilimi olarak görür (Akkaya, 3: 2008).

Boş zaman, kişinin fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması dışında bireyin kendi isteği ile dinlenme, kişisel gelişim ve eğlenme için kullandıkları zamandır. Boş zaman ayrıca rahatlatma, kendini geliştirme, iletişim sağlama ve geliştirme, yenilik kazandırma gibi özellikleri de içinde barındırır. Boş zaman faaliyetleri de çeşitlilik gösterir ve oldukça önemlidir. Başka bir boş zaman kavramına baktığımızda ise insanların çalışma dışında kalan süreler içerisinde geçirdikleri günün sonunda kullandıkları izin, haftalık izin, yıllık izin ve emeklilik döneminde iş dışında kalan zamanı kapsar (Aydın, 8- 9: 2012).

Genel olarak ele alındığında boş zaman çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu çalışma içerisinde boş zamanın serbest zamanı da içinde barındırmasından dolayı bireylerin iş dışında kalan zaman içerisinde tüm gereksinimlerinin ötesinde özgür bir şekilde seçtiği zaman dilimi açıklamasından yola çıkarak tanım olarak boş zaman kavramı kullanılmıştır.

1.1.1.Boş Zamanın Tarihsel Gelişimi

Boş zaman kavramının geçmişi bugünkü anlamıyla olmasa da ilkel topluluklara kadar dayanmaktadır. İlkel toplumlar da özel mülkiyet anlayışının oluşmaması, yöneten, yoksul, çalışan, çalıştırılan ayrımı yapılmaması ve çalışma, kültür, yaşam arasında bir farklılığın olmamasından dolayı bu topluluklarda boş zaman ile çalışma zamanı iç içe geçmiş durumdaydı. Topluluğu oluşturan bireyler üretimlerini sadece toplumları ve kendileri için yaptıklarından dolayı iş zamanı da iş dışı zaman da kendi istekleri doğrultusunda belirlenmekteydi. Dolayısıyla bu topluluklarda boş zaman ve çalışma hem iç içe geçmiştir hem de bugünkü anlamda kullanılan boş zaman kavramı da çalışma zamanının içerisinde yer almaktadır (Aydoğan, 2000: 32).

Parker' da, ilkel toplumlar da boş zaman kavramının bugünkü anlamıyla kullanılmadığını belirterek boş zaman ve çalışma zamanının iç içe geçmesine vurgu yapar. Örneğin, çalışma esnasında hikayeler anlatılmasının veya şarkı söylenmesinin bireyler üzerinde dinlendirici ve eğlendirici bir yönü olduğunu ve çalışma zamanı içerisinde boş zamanında yer aldığını ifade eder (Aktaran Selçuk, 2010: 31).

İnsanların göçebe hayatından yerleşik düzene geçmesi ile birlikte en temel ekonomik aktivite tarım olmuştur. Çalışma alanlarının tarım faaliyetleri etrafında şekillenmesinden dolayı boş zaman algısı da tarımsal faaliyet dışı geçirilen zamanla anlamlandırılmıştır (Metin, 2013: 8).

İlkel toplumlar da iç içe geçmiş durumda olan boş zaman ve çalışma dışı zaman kavramı özel mülkiyet yapısının oluşması ve sınıfsal ayrımın başlaması ile birbirinden ayrılmıştır (Selçuk, 2010: 34). Antik Yunan döneminde boş zaman soylulara ait bir ayrıcalıktı. Üretimin köle emeğine dayanması nedeniyle çalışma faaliyetlerinin kölelere indirgenmesinden dolayı mülk sahiplerinin de boş zamanları artmıştır (Cizmeci, 2016: 12). Soyluların kesinlikle kaçınmaları gereken bir kavrama dönüşen çalışma, Yunan anlayışında seçkinler için eziyet verici bir angarya olarak görülmüştür. Bu dönemde boş zamanları artan aristokratlar boş zamanlarında felsefe, mimari, müzik, gibi alanlara yönelerek fiziksel ve sosyal gelişime önem vermişlerdir (Metin, 2013: 8).

Antik Roma döneminde boş zamanın sadece üst tabakaların yararlanabileceği görüşü hakimiyetini korusa da bunun yanında, boş zaman faaliyetleri politik bir araç olarak görülmüştür. Roma imparatorları boş zaman faaliyetlerini kendi

hükümdarlıklarını korumak için kullanmışlardır. Halka açık bir faaliyet olarak sunulan boş zaman etkinliklerinde halkı eğlendirmeyi amaçlamışlardır (Metin, 2013: 9). Boş zaman bireysel bir üretim süreci olmaktan ziyade daha çok tüketim biçimi olarak görülmüş ve siyasi amaçlar için kullanılmıştır. Antik Yunan dönemi ve Antik Roma döneminde de boş zaman, giderek katılımın azaldığı daha çok başkalarının yaptıklarının izlenme alışkanlığına dönüşmüştür. Bu bağlamda açık hava tiyatroları, hamamlar, parklar, stadyumlar, oyun alanları inşa edilmiştir (Selçuk, 2010: 53).

Orta Çağ'da ise boş zaman olgusu Katolik Kilise'si tarafından israf ve tembellik olarak görülüyordu. Bundan dolayı boş zaman kavramı, kendini tanrıya adama ve çalışma olarak algılanmıştır. Kişilerin dans, sanat, müzik gibi boş zaman faaliyetlerinde bulunması yasaklanmıştır. Bu dönemde boş zaman spor ve dinlenmenin dışında soylular arasında gösteriş olarak algılanmıştır. Boş zaman gösteriş, lüks, israf ve üstünlük olarak görülmeye başlanmıştır (Metin, 2013: 9).

Endüstriyel Dönem sonrasında ise boş zaman farklı biçimlerde algılanmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte iş hayatının değişmesi giderek daha kuralcı, baskıcı bir özelliğe bürünmesi boş zaman kavramını da şekillendirmiştir (Metin, 2013: 9-10). Sanayi toplumlarının temel öğelerinden biri olan çalışma anlayışı boş zaman kavramının da değişim göstererek sadece dinlenme olarak görülmesine neden olmuştur (Eryaşar, 2007: 10-11). Bu anlayışlarla birlikte çalışmadan kar elde etmek isteyen patronlar ve çıkar grupları ortaya çıkmış çalışma hayatı giderek daha baskıcı bir hal almıştır (Metin, 2013: 9). Endüstri devrimi sonrası çalışma saatlerinin artması insanların çok güç koşullarda çalışmaya zorlanması, sömürünün artması işçilerin daha çok ücret ve daha az çalışma saatleri talep etmelerine neden olmuştur. Sonrasında verilen uzun mücadeleler neticesinde sendikal hareketler gerçekleşerek işçilerin çalışma durumlarında iyileşmeler gerçekleşmiştir. Bu dönemde tarihsel anlamda ilk defa boş zaman kavramı net bir ifade kazanarak iş ve iş dışı ikili bir alan oluşturmuştur (Aytaç, 2002: 237).

20. yüzyılın başlarında insanların kalıplaşmış çalışma düzeninde refah ve huzura kavuşamadığı görülmüştür. Bu durum uyumsuzluk, yabancılaşma, tatminsizlik gibi birçok sorunun oluşmasına neden olmuştur. Bu sorunların çözümlerine yönelik verilen tepkilerle sadece dinlenme ve işe geri dönme anlayışından ziyade çalışma hayatı dışında

eğlenme ve moral etkinliklerinin de içinde yer alacağı boş zamanın artırılması ve değerlendirilmesi anlayışı doğmuştur (Karaküçük, 2008: 29).

Günümüzde boş zaman kavramındaki değişim süreci ile birlikte boş zaman, gelişmiş ülkelerde ve kısmen de olsa gelişmekte olan ülkelerde uygarlığın ve gelişmişliğin bir gereği olarak görülmüştür. Bu bağlamda boş zaman konusu sosyolojik bir alan olarak incelemelere, araştırmalara daha çok önem verilmesine neden olmuştur (Eryaşar, 2007: 11). Boş zaman olgusu hükümetler, halk ve işletmeler tarafından daha fazla desteklenmiştir. İşletmelerin boş zaman faaliyetlerine yaptıkları yatırımlar daha fazla kar elde edilmesini sağlamıştır. Bunun dışında işletmeler konserler düzenleyerek, spor etkinlikleri programlayarak boş zaman faaliyetlerine sponsor olarak halkla ilişkilerinin de gelişmesini sağlamışlardır. Tüm bunların sonucunda artık boş zaman toplumlar, hükümetler, işletmeler tarafından bireyin sahip olması gereken bir hak olduğu görüşünü benimsemişlerdir (Metin, 2013: 10).

1.2. BOŞ ZAMANIN FONKSİYONLARI

Boş zamanın temel fonksiyonları üç başlıkta toplanmaktadır. 3D olarak da adlandırılan bu fonksiyonlar, dinlenme veya kendini bırakma, eğlenme veya kendini geliştirme, gelişim fonksiyonundan oluşur (Özkan, 2018: 6, Eryaşar, 2007: 12).

•Dinlenme Fonksiyonu

Boş zamanı en fazla tanımlayan fonksiyondur. Dinlenme, iş sonrası oluşan yorgunluğu giderme, fiziksel sorunların çözülmesi ve sinir gerilimlerini ortadan kaldıran bir fonksiyon üstlenmiştir (Şahin, 2019: 9).

Dinlenme fonksiyonu, iş sonrası oluşan stresi ve yorgunluğu gidermeye, vücut hasarlarını ve sinir bozukluklarını ortadan kaldırmaya yardımcı bir fonksiyondur (Bozdağ, 2019: 9). Günümüzde insanlar yoğun çalışma hayatının stres ve baskısını üzerinden atmak için dinlenme amacıyla kendilerini rahatlatabilecekleri boş zaman faaliyetlerinden yararlanmaktadırlar (Altunay, 2015: 10).

Sanayi devrimi döneminde çalışma saatlerinin çok olmasından dolayı çalışan işçiler işten arta kalan zamanlarının neredeyse tümünü bedensel kuvvetlerini yeniden sağlamak, toparlanmak için kullanmışlardır. Dolayısıyla boş zaman işçiler için bir

sonraki çalışma gününe fiziksel olarak hazırlanmayı dinlenmeyi ifade etmiştir (Ok, 2019: 7).

Dinlenme, vücudun yeniden deşarj olmasını ve yenilenmesini sağlar. Boş zaman içinde dinlenme fonksiyonu vücut kalitesini arttırmak ve yaşam standardını yükseltmek için oldukça önemlidir.

•Eğlenme Fonksiyonu

Günümüzde insanlar birçok spor ve eğlence aktivitelerinde yoğun bir şekilde yer almaktadırlar. Eğlence ve spor alanına olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Boş zaman fonksiyonları içerisinde yer alan eğlenme faktörü de her geçen gün önemini artırmaktadır (Önal, 2017: 11).

Eğlenme fonksiyonu, neşeli ve hoşça vakit geçirmek anlamına gelen eğlenme kavramı hayatın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiş ve eğlenmeye verilen önemde giderek artmıştır. Dolayısıyla boş zaman etkinliklerinde eğlenme fonksiyonunun yeri de son derece önemlidir. İş dışında kalan zamanlarda bireyler sadece can sıkıntısından kurtulmak için değil aynı zamanda rahatlamak, keyif almak ve zevk duymak içinde bu etkinliklere katılırlar. Bu katılım pasif veya aktif bir şekilde gerçekleşebilir (Altunay, 2015: 10).

Eğlenme fonksiyonu, çalışma ve gündelik ihtiyaçların dışında kalan süre içerisinde kaygıdan ve stresten uzak durmak veya merak ve heyecanlarını gidermek için yaptıkları pasif veya aktif etkinlikleri kapsar (Özkan, 2018: 7).

İnsanlar ne kadar boş zaman etkinliğine katılırsa o kadar başarılı sayılmakta ve statüsü de o kadar artmaktadır. Dolayısıyla eğlenmeye verilen önem günlük yaşamda da görülmektedir. İçten gelen bir istek olan eğlenme duygusu, boş zamanlarda bireyleri memnun edecek alanlara olan ihtiyacı doğurmuştur (Koca, 2018: 66).

•Gelişim Fonksiyonu

Gelişim fonksiyonu, insan düşüncesini günlük işlerden sıyrılmasını sağlayan, daha fazla sosyalleşmeye fırsat veren ve insanı geliştirip, kişiliğini göstermesine olanak sağlayan çıkar amacı taşımayan aktivitelerin bütünüdür (Bedir, 2016: 24).

Gelişim fonksiyonu, insanların boş zamanlarında bilgi almak ya da vermek, kendini veya bir kültürü geliştirmek ihtiyacının hissedildiği bir uğraşıdır. Gönüllü

olarak veya aniden ortaya çıkan sosyal etkinliklere katılma ihtiyacının ağır bastığı etkinliklerdir (Koca, 2018: 66).

Boş zaman etkinliklerinde birey hem çalışma hayatı hem de sosyal dünyasında dış dünyadaki olaylara farklı açılardan bakarak düşünme ve karar verme gibi davranışlar geliştirir. Bu davranışların kazanılması bireye bedensel ve ruhsal yorgunlukların giderilmesinde yardımcı olurken kişiye kendini geliştirme imkanı tanır (Bozdağ, 2019: 10).

Gelişim fonksiyonu, bireyin düşüncesini tek düzeylikten kurtaran, sosyal katılıma teşvik eden, insanın yeteneklerinin ortaya çıkarmasını ve kendini geliştirmesini sağlayan herhangi bir çıkar amacı güdülmeyen faaliyet türüdür. Boş zaman faaliyetlerini etkili ve faydalı bir şekilde geçirmek kişinin gelişimi içinde son derece önemlidir (Bozdağ, 2019: 10).

1.3. BOŞ ZAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Boş zamanların değerlendirilmesi, insanın duygularını açığa çıkarmasının fiziksel ve ruhsal rahatlamanın bir şekli, kişisel eğitimin devam ettirildiği bir alandır. Bireyler boş zamanlarını değerlendirirken benliğini tanıma, kendini ifade etme ve kişiliğini geliştirme imkânı bulur. Dolayısıyla boş zamanların değerlendirilmesi oldukça önemlidir (Türkoğlu, 2005: 36).

Boş zamanın değerlendirilmesi, kişinin kendi seçimi ile sevdiği bir uğraşı sonucu haz ve doyum sağlamak amacıyla boş zamanını geçirmesini kapsar. Kısaca boş zamanda yapılan bir etkinlik veya etkinlikler bütünüdür. Bu etkinlikler bireysel veya grupsal olarak da yapılabilir (Tezcan, 1994: 10).

Boş zaman etkinlikleri sadece eğlenme, dinlenme amacına yönelik olarak değil aynı zamanda kişisel gelişim ve yaşam standardını da yükseltmeye yöneliktir (Eryaşar, 2007: 11). Boş zamanı değerlendirmede en önemli noktalardan bir tanesi de kişinin boş zamanının oluşmasıdır. Dolayısı ile boş zamana sahip olmayan birey için bu değerlendirmelerin nasıl ve ne şekilde olacağının bir önemi yoktur (Gülbağçe, 1996: 19).

Boş zaman etkinlikleri, aktif olarak veya pasif olarak bireyin ya da toplumun yararına yönelik bireysel veya grupla yapılabilen, gün içerisinde herhangi bir saatte düzenli olarak yapılan, bir araç kullanmadan veya kullanarak katılım sağlanan etkinliklerin tümünü kapsar. Bu etkinliklerdeki en önemli unsur ise bireyin kendi seçimi olması, etkinlikten zevk alması ve ekonomik bir yarar sağlamamasıdır.

Boş zamanı değerlendirmenin çeşitli özellikleri vardır. Tezcan bu özellikleri şöyle sıralar,

1. Bireyin bu etkinliklere kendi isteği ile katılması gerekir ve seçimlerinde özgür olmalıdır.
2. Bu Faaliyetlere katılmanın bireye doyum sağlaması gerekir.
3. Bu faaliyetlerin esnek olması gerekir. Birden çok durumlarda gerçekleşebilir. Bireysel veya grupla yapılabilir.
4. Evrensel olarak uygulanabilir.
5. Bu etkinlikler kişi için bir amaçtır.
6. Boş zaman faaliyetleri bir etkinlik yapmayı gerektirir. Ve bu etkinlikler bireysel veya grupla yapılabilir.
7. Boş zaman etkinlikleri tek zaman diliminde değil sınırsız olarak yapılabilir.
8. Boş zaman etkinliklerini dürtüler belirler. Etkinliklerde kişisel doyuma ulaşmak hedeflenir.
9. Boş zaman değerlendirme fiziksel, toplumsal birçok özellik kazandırır.
10. Boş zaman etkinlikleri özgür zaman diliminde seçilir. Ve bu etkinliklerin kişisel yarar sağlayıcı olması gerekir (Aktaran Gül, 2008. 10-11).

Kimi yazarlar boş zamanları değerlendirmenin yararlı etkinliklerle gerçekleştiğinde kişiler için ne kadar olumlu oluyorsa, aynı şekilde bu etkinliklerde gereksiz uğraşlar olması ve zamanın boşa harcanması da bireyler için o kadar olumsuz bir durum oluşturduğunu belirtirler. Doğru değerlendirilmeyen boş zaman etkinlikleri bireyde sıkıntılar yaratmakta ve bu bireylerin zararlı arkadaş grupları içerisine girmesine, alkol uyuşturucu gibi zararlı madde kullanımına, sinirsel hastalıklara yol açma gibi olumsuz durumlara neden olmaktadır (Gül, 2008: 14).

Boş zaman faaliyetleri gruplara, amaçlarına veya yapılaş yerlerine göre değişiklik göstermektedir. İki temel gruba ayrılan boş zaman faaliyetleri şöyle sıralanır (Bedir, 2016: 23).

- " *Uzun süreli boş zamanlar*
 - ✓ *Çocukluk çağı boş zamanları*
 - ✓ *Senelik izinler dönemi boş zamanları*
 - ✓ *Emeklilik çağı boş zamanları*
- *Kısa süreli boş zamanlar*
 - ✓ *Mesai sonu (akşamüstü kısa süreli boş zamanlar)*
 - ✓ *Hafta sonu*
 - ✓ *Kısa dönemli tatiller"*

Boş zaman etkinliklerine katılım günümüzde artış göstermiştir (Özkan, 2018: 10). Boş zaman etkinliklerine katılımın artmasının nedenleri şöyle sıralanabilir;

- *"Boş zamandaki artış,*
- *Kişi başına düşen milli gelir miktarındaki artış,*
- *Teknolojideki gelişmeler,*
- *Şehirleşmeye doğru eğilimler,*
- *Nüfustaki artış ve hareketlilik,*
- *Toplumun iletişim araçlarının etkisi, reklam ve propaganda,*
- *Eğitim düzeyi ve kültür seviyesi artışı,*
- *Değer yargılarının değişmesi,*
- *Rekreasyon bilinci ve kültürü oluşması,*
- *Siyasi hegemonya ve bazı kurumların etkisi,*
- *Çevre bilinci oluşması ve eko-turizm,*
- *Yenilenen sağlık bilinci ve entegre sağlık köyleri,*
- *Tüketici tercihlerindeki değişmeler"*

Boş zaman değerlendirme, ekonomik, kültürel ve eğitim alanında kalkınmayı destekler ve verimi artırır. Beden ve ruh sağlığının korunması için oldukça önemlidir. Bireylerin her açıdan gelişmesi toplum açısından zararlı davranışların yerleşmemesi için de gerekli etkinliklerdir (Sivrikaya, 2016: 17).

Kişilerin boş zamanlarını değerlendirmede birçok faktör etkili olabilir. Boş zaman davranışını etkileyen faktörler beş kategoride toplanmıştır. Bunlar; aile etkisi, referans grupları, önceki fikirleri, kişilik ve grup olarak sıralanabilir (Kazancı, 2018: 41).

Aile etkisi; bireyin boş zamana katılımı kaynak ve olanakları etkiler. Kişinin boş zaman etkinliklerine katılımı bu anlamda bireysel ekonomik özgürlüğünü elinde bulundurmuyorsa veya sorumlu olduğu bir ailesi var ise katılım durumunda aile durumunun etkisi fazlasıyla olmaktadır. Aile için oluşan değer ve yargılar bireyin boş zaman değerlendirmesinde sahip olduğu tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Ayrıca ailenin sahip olduğu değer ve yargılar sosyo- kültürel ve sosyo-ekonomik özellikler gibi farklı değişkenlere göre oluşur (Önal, 2017: 14).

Referans grupları; Bireyin boş zaman alışkanlığının şekillenmesinde aile etkisi kadar arkadaş çevresi de bireyin boş zaman alışkanlıklarını etkileyen unsurlardandır. Grup olarak gerçekleştirilen etkinlikler de, bireylerin motivasyonları yüksek olur. Yakın temas kuranların davranışlarından etkilenenlerin yakın ilişkiler içerisinde bulunanların oluşturduğu referans gruplarını, aile, arkadaş, akranlar ve komşular oluşturur. Diğer referans gruplarını ise daha az iletişimde ve yakınlıkta olan insanlar oluşturur (Kazancı,2018:41).

Önceki fikirler; toplumda bireyin içerisinde bulunduğu gruplarda fikir liderleri bulunur. Bu fikir liderleri öncelikli olarak kendi tecrübelerini deneyimler. Daha sonrasında oluşturdukları tecrübeleri başkaları ile paylaşırlar ve yeni deneyimler üretirler. Üretilen yeni fikirler grup içerisinde tartışılarak ve araştırılarak uygulanmaya konur. Böylelikle boş zaman etkinlikleri ortaya çıkmış olur. Oluşan yeni boş zaman aktiviteleri bireyin davranışını da etkilemektedir (Önal, 2017: 15).

Kişilik etkisi; kişilik farklılıkları da bireylerin boş zaman etkinliklerini etkileyen unsurlardan bir tanesini oluşturur. Bireyler boş zamanlarında kendilerini daha rahat ifade edebilirler. Bireyler boş zaman faaliyetleri sırasında kendi benliğini göstermekte, kendi gibi olma konusunda sıkıntı duymazlar ve kendi kişiliklerini ortaya koyabilirler. Utangaç olma, kendine güvenen, agresif olma, çalışkan olma, tembel olma gibi kişilik özellikleri de bireylerin boş zaman etkinliklerinin seçiminde önemli bir unsurdur(Kazancı, 2018: 42).

Kültür etkisi; birey toplumsal unsurlarla birlikte bazı özellikler, nitelikler kazanmakta veya öğrenilen nitelikleri yansıtarak toplumsal davranışlar sergiler. İnsanlar içinde yaşadıkları toplumların etkisinde kalarak davranışlarını şekillendirirler. Dolayısıyla boş zaman etkinliklerine katılım veya seçimde kültürel normlarında etkisi yadsınamaz (Önal, 2017:14).

1.3.1. Boş Zamanı Değerlendirmenin Yararları

Boş zamanları değerlendirmenin kişisel ve toplumsal yönden birçok yararı bulunur. Bu yararları fiziksel, psikolojik ve sosyolojik yararlar olmak üzere üç temel başlıkta toplayabiliriz (Altunay, 2015: 12).

• Fiziksel Yararlar

Teknolojik gelişmelerin artması ile birlikte gündelik yaşamın birçok alanında makine kullanımının fazlaşması insanların hareketiz bir yaşam sürmesine neden olmuştur. Bu hareketsizlikler beraberinde birçok sıkıntı ve hastalığa da neden olmaktadır. Tüm bunlardan kurtulmanın yolu da fiziksel aktivitelere yönelmektir. Boş zaman etkinliklerinden olan spor yapmak, dans etmek gibi aktiviteler bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıkları için son derece önemlidir (Ağduman, 2014: 9).

Yaşamın devam edebilmesi için harekete ihtiyaç vardır. Yemek yeme, yürümek çeşitli hareketlerde bulunmak gibi. Sağlıklı olmak, gelişmek ve büyümek için fiziksel olarak da iyi durumda olmak gerekir. Yapılan birçok araştırma sonucunun da gösterdiği gibi fiziksel aktivitelerin kalp sağlığı, kalp ve dolaşım sistemi hastalıklarını, tansiyon, kolesterol, çeşitli kas ve eklem rahatsızlıkları gibi hastalıkları önlemede önemli olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla boş zamanda yapılan aktivitelerle sağlığı koruma anlamında önemli bir rol oynar (Kaya, 2011: 11).

Sağlık bedensel iyi olma durumu olarak görülmemelidir. Bir bütün olarak ele alınmalıdır. İnsanın hem fiziksel hem de psikolojik yaşamını kapsadığı ve etkilediği bir gerçektir. Fiziksel aktiviteler içerisinde yer alan spor sağlıklı olma, sağlıklı yaşama yöntemidir. sporun sadece sağlık üzerine değil aynı zamanda pek çok olumlu sonucu bulunmaktadır (Önal, 2017: 12).

• Psikolojik Yararlar

Günümüzde insanın iş, okul, aile hayatındaki yoğunluğu ve rahatsızlıkları dayanma gücünün azalmasına ve moralinin bozulmasına neden olabiliyor. Gerçekleştirilen boş zaman faaliyetlerinin ister bireysel ister grupta olsun bireylerin ruhsal yönden iyileşmesine, moral ve motivasyonunun artmasını sağlar. Kişinin rahatlamasını sağlayarak, onu mutlu eder, beceri ve yeteneğinin gelişmesini sağlar (Altunay, 2015: 14).

Stresten uzaklaşmak için insanlar farklı ortamlar içerisine girip moral depolamak isterler. Bireylerin doğru olarak değerlendirdikleri boş zaman aktivitelerinde dinlenmek, eğlenmek, kendini geliştirmek, yenilemek gibi ihtiyaçlarını da giderir. Boş zamanlarını doğru bir şekilde değerlendiren bireyler psikolojik olarak rahatlama hissine sahip olurlar. modern dünyanın oluşturduğu problemler karşısında stresten kurtulmanın ve moral bulmanın hazzını duyarlar. Aynı şekilde doğru değerlendirilmeyen boş zaman aktiviteleri ise bireylerin zararlı arkadaş grupları içerisinde yer almasına, ruh hali bozukluğuna, alkol, uyuşturucu kullanımı gibi problemlere de yol açabilmektedir (Önal, 2017:12).

Boş zamanı değerlendirmenin psikolojik açıdan yararlarını kısaca şöyle sıralayabiliriz;

- ✓ Bireyin fiziksel, ruhsal, sosyal yönden toplumla bütünleşmesini sağlar.
- ✓ Kişinin adil ve dürüst olmasına yardımcı olur.
- ✓ Kişinin başkalarının hak ve özgürlüklerine saygılı olmasına yardımcı olur.
- ✓ Bireyin sosyalleşmesini sağlar.
- ✓ Bireylerde oluşan stres ve sıkıntıların daha kolay atlatılmasını sağlar.
- ✓ Bireylerde ruhsal yönden yenilenme tazelenme hissi oluşturur (Bakay, 2018: 30).

• Toplumsal Yararlar

İnsanlar nasıl ki yaşamlarını sürdürürken yalnız kalmaya ihtiyaç duyarlarsa yine aynı şekilde sosyalleşmeye de ihtiyaç duyarlar. Boş zaman faaliyetleri de sosyalleşme için bir araçtır. Bireylerin kabullenme, katılım, yakınlık gibi ihtiyaçlarını gidermesini sağlar. Bireyler sosyalleşme ile birlikte içinde yaşadıkları toplumun beklentilerini,

değerlerini, rollerini öğrenir. Modern dönemle birlikte insanların giderek yalnızlaşması, sosyal çevreden uzaklaşması birbirleri arasında hoşlanmama, inanmama, güvenmeme gibi duyguların gelişmesine ve kişilerin birbirlerine yabancılaşmasına neden olur. Boş zaman aktivitelerine bireylerin gruplar halinde katılması komşuculuk, birlik, beraberlik bağlarının artmasını arkadaşlık duygularının gelişmesini sağlar (Ağduman, 2014: 11).

Boş zaman ihtiyacı da temel ihtiyaçlar kadar gerekli ve de önemlidir. Bireyler için önemli olan bu ihtiyaçlarında doğru bir şekilde değerlendirilmesi gerekir ki kişiye fiziki, psikolojik ve toplumsal anlamda yarar sağlasın. Boş zaman faaliyetleri bireyin olduğu kadar toplumların da ortak ürünlerini oluşturur. Yeterli, sağlıklı ve etkili boş zaman değerlendirme sadece bireyin değil aynı zamanda toplumunda hedefi olması gerekir(Kuzu, 2019: 37).

Bireyin sosyalleşme sürecinde aile ve arkadaş grupları önemlidir. Grup halinde yapılan faaliyetlerde bireyler sosyal ihtiyaçlarını karşılarlar. Boş zaman etkinliklerinde bulunan birey kendi kimliğini geliştirir aynı zamanda ikinci bir kimlik oluşturma sürecine girmiş olur. Bu faaliyetlerde bulunmak bireyin sosyal statüsünü yükseltir. Grup halinde gerçekleştirilen bu etkinlikler katılımcılar arasında dayanışma ortamı oluşturur. Kişiler birbirlerini tanır, ilişki kurar ve yaklaşır. Böylelikle boş zaman faaliyetleri yaşam niteliği gelişerek zengin bir konum elde edilir (Önal, 2017: 37).

1.4. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE BOŞ ZAMAN VE AİLE İLİŞKİSİ

Aile kelimesinin anlamı Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğüne göre şu şekilde verilmiştir:

- "1) Evlilik kan bağına dayanan karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
- 2) Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü.
- 3) Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü.
- 4) Halk ağzında: Eş, karı.
- 5) Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü.
- 6) Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu, familya" (Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr).

Gündelik yaşantımızda bize tanıdık gelen birçok kavram vardır fakat bu kavramları tanımlama kısmına geçildiği zaman bir tanımda bulunmak pek de kolay olmaz. Aile kavramı da onlardan biridir (Canatan, Yıldırım, 2013: 59). Hem bireyler için hem de toplum için hayatın vazgeçilmez kurumlarından olan aile kurumunun varlığı insanlık tarihine kadar uzanır (Cizmeci, 2016: 6).

İlkel topluluklarda çalışma kavramının anlamı bugünkü içerikte değildi. Bireyler geçinebilmek için çalışıyorlardı ve çalışma işbirliği içerisinde gerçekleşiyordu. Dolayısıyla çalışma herkesin katıldığı bir etkinlikti. Boş zaman ve çalışmanın iç içe geçtiği bu dönemde erkekler avcılıkla ilgilenirken, çocuklar yiyecek toplamada kadınlara yardımcı oluyor, yaşlılar ise yönetim ve denetleme ile ilgileniyorlardı. Günümüzde boş zaman etkinliklerinden sayılan avlanmak, ata binmek, yüzmek gibi faaliyetler günlük yaşamın birer parçası olduğu için bu topluluklarda boş zaman kavramından söz etmek zordur (Aydoğan, 2000: 32-33). Göçebe hayattan yerleşik düzene geçişle birlikte tarım hayatı başlamıştır. Saban ve çapa gibi aletlerin yapımı tarla tarımından bahçe tarımına geçişi sağlamış. İnsanların ekip biçmeyi öğrenmesi, tarıma el verişli toprakların keşfedilmesine, su kenarlarına yerleşim yerleri kurulmasını sağlamıştır. Tarımın gelişmesi çalışma biçiminin değişimi boş zaman kavramının çıkmasına yol açmıştır (Tel, 2007: 15). Zamanla köle emeğine dayalı bir hayat tarzına geçilince soyluların ve mülk sahiplerinin boş zamanları artmıştır. Bu durumun sonucu olarak bu dönemde müzik, mimarı, felsefe gibi alanlarda gelişmeler yaşanmıştır. Boş zaman sadece soylulara ait bir kavram gibi görülmeye başlanmıştır. Sanayileşmeden önceki dönemlerde çalışma evdeki tüm aile bireylerinin katılımı ile gerçekleşiyordu. Teknolojinin gelişmesi ev ile iş yerlerinin birbirinden ayrılmasına neden oldu. Sonrasında kapitalizmin etkili olmaya başlaması ile çalışma kutsanmak istenip boş zaman olgusu kaldırılmaya çalışıldı. Kapitalizmin boş zamanı, aylaklık ve tembellik olarak göstermeye başlaması özellikle sanayi devriminin ilk yıllarında üretimi artırmak için çalışma saatlerinin çok fazla olması işçilerin zor ve elverişsiz koşullarda çalıştırılmasına ve sömürülmesine yol açtı (Cizmeci, 2016: 12-13).

Çalışma hayatının fazlalaşması insanların kendilerini eğlencelerden mahrum etmesine neden oluyordu. Bu dönemde her koşulda üretim son derece önemliydi. Daha çok kar etmek için daha çok çalışma anlayışı hakimdi. Dolayısıyla insanların başka şeylerle uğraşmak değişik faaliyetlerde bulunmak akıllarından geçmiyordu. Çalışma

sonucu kazançları ile servet yapan kişiler saygınlık kazanmışlardı. İnsanlar boş zamanlarını da elde ettikleri zenginlikleri sergilemekle geçiriyorlardı (Tel, 2007: 16).

20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde insanların dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarında artış olmuştur. Kapitalizmin kutsal kabul ettiği çalışma artık yerini yavaş yavaş eğlence ve dinlenmeye bırakmıştır. Fabrikalarda dinlenme alanları, parklar, kulüpler, egzersiz alanları yapılmıştır. Çalışma sürelerinde kısaltmaya gidilmiştir. İşçiler için şenlikler düzenlenmeye başlanmıştır. Sendikalaşma girişimleri başlamış işçilerin güvenlik, sağlık gibi alanlarda iyileştirmeler yapılmıştır. Alınan ücretlerde ve mesai saatlerinde değişime gidilmiştir (Aydoğan, 2000: 107-108).

Bu dönemde kültür ve uygarlık alanında da değişimler yaşanmış insanlar gözlerini doğaya çevirmiştir. Doğaya egemenlik kurmaya çalışmış, çoğu başarısını dış dünyaya yönelik gerçekleştirmiş böylelikle kendini unutmuş kendi özüne yabancılaşmıştır (Tel, 2017: 16).

Sonuç olarak çalışmanın zorunluluk ifade etmesine karşılık boş zaman bireye özgür bir seçim fırsatı tanıyarak bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlar. Boş zaman Antik Çağ 'da felsefe, Orta Çağ'da din ile vakit geçirilen zaman olarak görülürken kapitalizmle birlikte ilk olarak çalışmanın karşıtı olarak değersiz görülmüş daha sonraları ekonomik krizlerin yaşanması ile çalışmaya hizmet eden ek zaman olarak algılanmıştır. Sanayileşme ile birlikte soylulara ait olarak görülen boş zaman herkesi içine alan bir alan olarak algılanmıştır (Bahadır, 2016: 114).

1.5. BOŞ ZAMANIN AİLE AÇISINDAN ÖNEMİ

Aile ile geçirilen boş zaman etkinlikleri; aile fertlerinin arasındaki bağı güçlendirmesi, sorunlarını çözmeleri ve ilişkilerini güçlendirmesi açısından oldukça önemlidir. Gerçekleştirilen boş zaman etkinlikleri ile aile bireyleri arasındaki iletişim artar ve güçlenir. Aralarında oluşan problemlere daha kolay çözüm sağlanır, aile yaşamına dair oluşan memnuniyet artar (Cizmeci, 2016: 15).

Çalışma hayatında yaşanan değişikliklerle kadınlarında giderek çalışma hayatında yer almasıyla beraber aile bireylerinin boş zamanlarını birlikte geçirdikleri zamanın da azalmasına neden olmuştur (Gül vd., 2014: 142).

Tablo 1. Hane Halkı Üyelerinin Beraberce Yaptıkları Faaliyetler ve Sıklıkları

	Hiç	Ara sıra	Sık sık	Toplam	Sayı
Akraba komşu arkadaş ziyareti	8,9	65,3	28,8	100,0	9587
Dışarıda yemeğe gitmek	58,0	35,9	6,1	100,0	9589
Pikniğe gitmek	46,5	47,9	5,6	100,0	9583
Sinemaya Tiyatroya gitmek	79,6	17,3	3,2	100,0	9584
Alışverişe gitmek	20,7	57,4	21,9	100,0	9570
Birlikte TV izlemek	5,8	34,4	59,4	100,0	9581
Tatile gitmek	63,3	29,6	7,2	100,0	9557

Kaynak: Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011: 238.

Türkiye'de Aile Yapısı Araştırmasının Tablo 1'de yer alan sonuçlarına göre (2011); Türkiye'deki ailelerin birlikte en sık yaptıkları faaliyet televizyon izlemektir. En az yaptıkları faaliyet ise sinema veya tiyatroya gitmektir. Ailelerin geçirdikleri ev içi boş zamanda televizyonun yeri ve önemi açıkça görülmektedir. Aile bireylerinin yüzde 63,3'ü hiç birlikte tatil yapmamışken, aile bireylerinin sık sık tatil yapma oranı ise 29,6'dır. Ailece sinema ya da tiyatroya gitmeyenlerin oranı ise yüzde 79,6'dır. Ailelerin yüzde 58'i aile bireyleri ile birlikte hiç dışarıda yemeğe gitmediklerini belirtmiştir.

Aile ile geçirilen boş zaman etkinlikleri hane üyelerinin yaşamları ile ilgili memnuniyetlerinin de belirleyicisi olur aynı zamanda. Ev içi boş zamanda yapılan birlikte yemek hazırlamak ya da yemek, birlikte oyunlar oynamak gibi etkinlikler aile üyelerinin birlikte vakit geçirmesine, sohbet etmesine, birbirleri ile paylaşımda bulunmalarına yardımcı olur ve katkı sağlar (Cizmeci, 2016: 16).

Aile kurumunun neslin devamını sağlama, maddi manevi her türlü duruma karşı aile fertlerinin birbirlerini koruma, aile üyelerine sevgi ve güven duygusu aşılacak gibi görevlerinin yanında birbirlerini eğlendirme, birlikte vakit geçirmek, birbirlerine destek olmak gibi görevleri de vardır. Bu bağlamda ev içerisinde geçirilen boş zaman etkinliklerinin de önemi büyüktür (Boschele, Cizmeci, 2016: 287).

Aile içerisinde birçok konuda yaşanabilen problemler boş zamanların değerlendirmesi anlamında da yaşanmaktadır. Aileler genellikle çocukların boş zamanlarını ders çalışarak yada herhangi bir işle uğraşarak geçirmelerini isterler. Çocuklarının boş zamanlarını spor yaparak, televizyon izleyerek yada arkadaşlarıyla vakit geçirerek değerlendirmelerini aylıklık olarak değerlendirirler. Tabi ki bu durum tüm aileler için aynı şekilde geçerli olmaz. Bilinçli olan aileler çocuklarının boş zaman etkinliklerini kendi arzu ve isteklerine göre değerlendirmelerinin onlar için mutluluk verici ve doyum sağlayıcı etkinlikler olduklarını bildiklerinden bu anlamda çocuklarına destek olurlar. Boş zamanlarını özgür şekilde geçiren çocuklar mutlu olurlar ve bu durum derslerine de yansır. Dolayısıyla derslerinde başarının artmasına yardımcı olur, çocukların sosyalleşmesini sağlar (Gülbahçe, 1996: 39.40).

Ailenin fonksiyonlarından bir tanesi de boş zamanların değerlendirmesini sağlamaktır. Şehirde yaşayan aileler bu konudaki önemini yitirmeye başlamıştır. Ailenin bu işlevi başka kurumlara aktarılmıştır. Dolayısıyla aile fertleri boş zamanlarının çoğunu dışarıda geçirmektedirler Tezcan; bu değişimde yer alan etkileri şöyle sıralamıştır;

- " a) Konutların yetersiz ve uygun olmayışı.
- b) Kadınların bağımsızlığı, gençlerin özgürlüğü.
- c) Aile üyelerinin iş yaşamı nedeniyle yorgunluğu.
- d) Seyirlik sporun gelişimi.
- e) Ticari boş zaman değerlendirme kurumları, daha cazip duruma gelmiştir. Bir eğlence sanayi doğmuştur.
- f) Seyahat isteği.
- e) Kitle iletişim araçlarının gelişimi" (Tezcan, 1994: 207-208).

Bütün bu durumlara rağmen aile her koşulda boş zamanların değerlendirilmesinde önemli bir rol üstlenir. Boş zamanının değerlendirilmesi davranışı ailede başlar ve kazanılır. Aile fertlerine boş zamanı değerlendirmeyi öğretir. Aile aynı zamanda çocuğun ilk oyun yeridir. Ailenin çocuğa verdiği boş zaman eğitimi çocuğun seçimini şekillendirir. Aile içerisinde, aile ile beraber yapılan bütün boş zaman etkinlikleri bireyler arasındaki aile bağlarını güçlendirir (Kır, 2011: 393).

1.6. KAPİTALİZM VE BOŞ ZAMAN

Kapitalizm, özel mülkiyete, bireysel girişimciliğe ve üretim araçlarının denetlenmesine dayanır. Kapitalist sistemde önemli olan rekabet yolu ile kârı devam ettirmektir. Bireysel emek piyasa şartlarında özgür dolaşıma sahiptir. Kapitalist sistemde daima verimliliği artırma hedefi vardır. Bunun içinde çalışanın emeği kapitalist amaçlar için en üst düzeyde değerlendirilir (Osmanlı, Kaya, 2014: 3-4).

Kapitalizmin sosyal yaşamı çalışma ve boş zaman olarak iki gruba ayırması geçmiş dönemlere bakıldığında toplum üzerinde büyük etki yaptığı görülüyor. Kapitalist çalışma sisteminin büyük ölçüde disiplinli, kuralcı olması doğal bir şekilde çalışma dışı zamanı da bunun zıttı olarak göstermiştir. Bu durumda doğal olarak boş zaman faaliyetlerinin kurumsallaşmasına ve ayırıcı bir nitelik kazanmasına neden olmuştur (Aytaç, 2006: 29).

Kapitalizmi üç farklı döneme ayırıp incelediğimizde ilki olan erken kapitalist dönemde diyebileceğimiz sanayi devriminin ilk yıllarını kapsayan dönemde, insanlar zor çalışma koşullarında çalıştırılmıştır. Bu dönemde çalışanlar üzerine baskı ve stres oldukça fazladır ve yoğun bir emek sömürsü yaşanmıştır. İkinci dönem ise kapitalizm biraz daha esneklik gösterdiği, küreselleştiği ve kendine yeni pazarlar, hammaddeler aradığı dönem olmuştur. Üçüncü dönem üretim bolluğunun yaşandığı, elle edilen ürünlerin tüketilemediği bunun sonucunda da krizlerin ortaya çıktığı ve tüm bunlara yeni pazarların ve sömürülerin de çare bulamaması nedeniyle bir zamanların proletaryasına para yüzü gösterilerek tüketiciye dönüştürülen aşamayı oluşturur (Osmanlı, Kaya, 2014: 3-4).

Boş zaman kapitalizmin yeniden kutsayarak şekil verdiği çalışma ile yakından ilişkilidir. Çoğu zaman boş zaman iş'le tanımlanır. İşin zorluğundan, stresinden, baskısından uzaklaşma anlamına gelir. Bu bağlamda kapitalizmin boş zamanı kuralcı, metodik, çalışma sisteminin bir sonucu olarak boş zamanı belirgin bir şekilde ayırarak yeni bir yaşam alanına dönüştürmüştür (Aytaç, 2004: 117).

Kapitalizmin ilk yıllarında çalışma boş zamandan üstün tutuluyordu. Kapitalizm sistemi çalışmaya dayalı olduğu için daima çalışmayı yüceltmiş ve boş zamanı aşağılamıştır. İlk dönemlerde boş zaman çalışmayanlara ait ve ayrıcalıklı bir değere sahipti. Çalışma sistemi ve çalışanlar ise hor görülüyorlardı. Kapitalizmle birlikte

durumun tersini göstererek çalışan kesim yüceltilmiştir. Çalışmanın bu kadar önemli olduğu sanayileşmenin ilk yılları çalışanlar ağır ve zor çalışma koşullarına karşın kapitalistlerden bir hak olarak gördükleri boş zamanı gündeme getirdiler. Yaşanan isyanlar sonrası yapılan görüşmeler sonucunda çalışma saatlerinde azalmaya gidildi ve boş zaman onaylandı. Sonuç olarak boş zaman çalışmanın tamamlayıcısı olan bir hak olarak işçilere sunuldu (Özcan, 2007: 32-33).

Boş zaman sürelerinde artış yaşanırken sosyal yaşamda da boş zamana kayma eğilimi kendinin göstermiştir. Boş zamanın zenginleştirilmesine yönelik gelişmeler yaşanmıştır. Sonuç olarak boş zaman çalışma sistemindeki stres, yalnızlık, yabancılaşmaya yönelik sorunların giderilmesinde can yeleği görevini üstlenmiştir. Kapitalizm üretimin yanında tüketimci toplumunda arka planında güçlü bir şekilde yer alarak yeni moda, stil ve kimlik yapıları inşa etmiştir. Tüketim toplumu için ortaya konulan yaşam alanlarının büyük bir bölümünü ise iş dışı boş zamandır. Bireylerin iş dışı boş zamanlarını oluşturdukları bu alanlarda geçirmeleri amaçlanmıştır. Kapitalizm her türlü tüketicinin boş zamanını yönlendirerek bu doğrultuda geçirilen zamanlarında kontrolünü elinde tutmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda yeni bir boş zaman değeri yaratarak marka ve sembollerin peşinden koşan bilinç inşa etmiştir (Aytaç, 2006: 29-30).

Endüstrileşmenin bir sonucu olarak yoğun çalışma saatlerinin bir sonucu karşılaştıkları sorunlardan bir tanesini de can sıkıntısı oluşturmaktadır. Negatif boş zaman deneyimi olarak ortaya çıkan bu durum çalışanları olumsuz etkilemiştir. Sonrasında endüstri tekellerinin müdahalesi ile pozitif bir deneyime dönüşmüştür.

Bireylerin çalışma dışında boş zamanlarında vakit geçirebilecekleri konserler, sirkler, meydanlar, parklar, alanlar insanların pozitif deneyim yaşayacakları bir deneyim alanı olmuştur. Tüm bu gelişmeler popüler gelişmenin doğmasına zemin hazırlamıştır. Sonuç olarak kapitalizmin hedeflediği dünyada kendine yer bulan insanlar eskiden ruhsal ihtiyaçlarına yönelik kullandığı boş zamanı, kaynağını bilmediği çeşitli problemlere kapitalizmin sunduğu çözümlerle metalaştırılan ürünleri satın almak için kullandığı bir alana dönüşmüştür. Genel olarak boş zaman, endüstrileşme ile birlikte ciddi bir dönüşüm yaşamış insanların hayatlarını şekillendiren bir olgu olarak ön plana çıkmıştır (Bahadır, 2016: 110).

1.7. AİLE KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

İnsanlıkla birlikte var olan bir kurum olan aile toplumun temel taşı ve çekirdeğidir. Anne baba ve çocuklardan oluşan en küçük yapı taşı olarak tanımlanan ailenin çok sayıda tanımı yapılmıştır. Bu yüzden evrensel bir aile tanımı yapmak çok da mümkün değildir. Bir kültüre göre yapılacak tanım başka bir kültürde oluşan aile tanımını tam anlamıyla karşılamayabilir. Bazı tanımlarda anne- baba ve çocuklar dahil edilerek bir tanım yapılırken kimisinde çocuğu merkeze alan tanımlar yapılmaktadır. Bazı tanımlar da ise kan bağı bulunan akrabalar bu tanımın içine girmiştir (Keskin, 2017: 15).

Genel bir tanım yapmak gerekirse aile; insan türünün devamını sağlayan, toplum sürecini oluşturan ve karşılıklı ilişkileri birbirine bağlayan, kültürü kuşaktan kuşağa aktaran, psikolojik, biyolojik yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Aile sistemi ise ailede bulunan bireylerin ilişkilerini düzenleyen kuralların tamamıdır (Dönmezer, 2003: 1).

Tarihsel süreç içerisinde aile kurumunun kuruluş biçimleri değişse de her zaman varlığını ve önemini korumuştur. Geleneksel toplumlara baktığımızda akrabalık bağları güçlü olduğu için *grup içi evlenme (endogami)* yaygın bir biçimde görülmektedir. İlkel dönemdeki aile yapısında çeşitli evlilik bulunmaktaydı. Birincisi "*kan yakınları ailesi*" bu evlenme biçiminde, kardeşler arasında evlilikler yapıldı. Bu evlilik biçimi yabanıl kabilelerde ve en az gelişmiş topluluklarda görülüyordu. İkinci biçimi ise kız kardeşlerin birbirlerinin kocası ile evlendiği "*Punalua ailesi*" dir. Diğer bir çeşit evlenme ise "*çiftlendirici*" aile biçimidir. Bu aile biçiminde evli çift ayrı bir evde değil birkaç aile ile birlikte yaşıyordu. Bu aile biçiminde kadın erkeğin arkadaşı, eşi, çocukların annesi olmak gibi birçok anlam taşımaktadır (Cizmeci, 2016: 6-7).

Bilinen ilk aile türü "*klan*" ailesidir. Kendilerinin bitki, kutsal bir hayvan veya nesneden geldiklerine inanırlar. Bir klandaki erkek aynı klandan bir kadın ile evlenemez. Aynı toteme inananlar akraba sayılırlar. Klan ailesi de toplumda yaşanan değişimlerle birlikte yerini yeni aile türlerine bırakmıştır. "*Anaerki*" aile biçimi de yine ilkel dönemde görülen aile biçimlerinden biridir. O dönemde küme halinde evlenme şekli olduğu için yalnızca çocukların anneleri bilinirdi. Böylece soyun devamı anneye belirlenirdi. Bu durumda kadının konumunu yükseltmiş statüsünü artırmıştır. Bu aile

yapısında avcılık işini erkek üstlenirken, kadın hem çocuklara bakıp hem de onların zorlu çevre şartlarına karşı koruma görevini üstlenmiştir. Anne soyunun üstünlüğü olduğu gibi miras da kadına göre düzenlenirdi (Bayraktutan, 2005: 23). "Ataerki" aile ise, otoritenin babada olduğu bir aile biçimidir. Bu aile yapısında evlilik kadının erkek tarafına geçmesi ile gerçekleşir (Cizmeci, 2016: 7). Baba savaşlarda yer alıp emir veren, malı ve parayı yöneten konumundaydı. Bu aile biçiminde kadınlar mirastan pay alamazlar (Bayraktutan, 2005: 23).

Aile yapısının anaerkilden ataerkile değişiminden sonra kadının bağımlılık durumu 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. Bu yüzyılla birlikte sanayinin gelişmesi üretimin boyutunun da artmasına neden olmuş bunun sonucunda da işçi talebi doğmuştur. Böylece kadın evin dışına çıkabilmiştir. Kadınların iş ve meslek sahibi olmaları zamanla onların sosyal, siyasal, ekonomik haklar elde etmelerine yol açmıştır (Bayraktutan, 2005: 24).

Aile türleri tarih içinde farklı biçimlerde ve farklı toplumlarda var olmuştur. Modernleşmeyle birlikte aileye yeni türler katılmış, değişimler yaşanmıştır. Sonuç itibarı ile genel anlamda aile biçimlerine baktığımızda aile türlerini iki sınıfta toplayabiliriz (Canatan, Yıldırım, 2013: 71).

Bunlardan birisi geleneksel ailedir. Geleneksel geniş aile; birden çok kuşağın bir arada yaşadığı, ortak mülkiyete dayalı bir birimdir (Dönmezer, 2003: 4). Geleneksel geniş aile neredeyse hiç farklılaşmamış, birden fazla özelliği kendisinde toplayan, üç neslin bir arada olduğu, siyasal, sosyal, ekonomik birlikteliğin olduğu aile tipidir. Ailedeki iş bölümü bazı özelliklere (yaş, tecrübe, cinsiyet) göre belirlenir (Keskin, 2017: 16). Bu aile tipinde baba karar alma gücünü ve otoriteyi elinde tutar. Statüyü cinsiyetin dışında yaş da belirler. Bu nedenle gençlerin statüsü düşüktür. Eşler sevgilerini açıkça ifade edemezler. Eşler arasında iletişim azlığının olması paylaşılan rollerde sınırın olmasına neden olur (Dönmezer, 2003: 4).

Geleneksel geniş aile, toprağa dair üretim biçimlerine sahip olan toplumlarda dayanışma, yardımlaşma ve üretimin verimli bir şekilde gerçekleşmesi için oldukça önemlidir. Dünyaya gelen her yeni üye iş gücü olarak görülmektedir. Gelenek, görenek, din yaşamın her alanında kendisini fazlasıyla hissettirir. Evlilik törenlerine, eş seçimine, çocuklara koyulacak isimlerin verilmesine kadar birçok alanda dinin ve geleneklerin

etkisi açıkça görülmektedir. Çocuk sayısı ekonomiye bulunulacak katkının yanında neslin devamını sağlaması için de büyük bir öneme sahiptir(Keskin, 2017: 16-17).

Geleneksel geniş ailenin işlevlerini şöyle sıralayabiliriz; ekonomik işlev, saygınlık işlevi, dinsel işlev, koruma işlevi, eğlenme ve dinlenme işlevi, eşler arasında sevgiyi sağlama ve çocuk yapma işlevi, eğitim işlevi (Dönmezer, 2003: 5).

Modern çekirdek aile; anne, baba ve çocuklardan oluşur ve iki nesli içine alır. Aile tipinin temelini geniş aile oluşturur. Fakat geniş aile içerisinde yer alan aile büyükleri ve kan bağı olan akrabalar çekirdek aile içerisinde yer alamazlar (Keskin, 2017: 17).

Modern çekirdek aile sanayileşme ile birlikte ortaya çıktığı için, sanayi toplumlarını karakterize eden en önemli unsurlar arasında yer alır. Sanayi toplumunun ihtiyaçlarına uyum sağlar. Aile tüketici özelliği ile bilinir. Artık aile üretim yeri olmaktan çıkmış ve üretim fabrikalara kaymıştır (Canatan, Yıldırım, 2013: 74).

Modern çekirdek ailede eşler birbirini özgür bir şekilde seçer. Statü akrabalık ilişkilerine göre değil , kişisel yetenek ve becerilere göre seçilir. Eğitim, üretim, sosyal güvenlik gibi işlevleri başka kurumlar yerine getirir. Ailenin neslin devamını sağlama, çocukların bakımı, sosyalleşme gibi sınırlı işlevleri vardır (Dönmezer, 2003: 7).

Modern çekirdek hayatta kadının iş hayatına girmesi ile aile içi ilişkilerin yanında aile içerisindeki rollerde de değişikliklere yol açmıştır. Ataerkil yapıda babanın üstünlüğü azalmış , kadın ekonomik getiri ile birlikte erkekle eşit seviyeye gelmiştir. Bu değişim sadece eşler arasındaki ilişki dengesinde değil aynı zamanda çocuklar üzerindeki ilişkilerde de değişiklik yaşanmasına neden olmuştur. Çalışan kadın artık annelik fonksiyonlarını kreş, bakıcı gibi kurumlara veya kişilere devretmiştir (Keskin, 2017:18).

Toplumsal gelişme ve değişimler aile yapılarında yaptığı gibi işlevlerinde de değişimlere yol açmıştır. Bu bağlamda bakıldığında geleneksel geniş ailelerde görülen birçok işlevi modern çekirdek aile yapısında kaybolmuştur. Bu işlevler farklı toplumsal kurumlara devredilmiştir. Sonuç olarak çekirdek ailenin; soyun sürekliliği ve toplumsallaşma işlevi ve psikolojik dengenin sağlanması gibi iki işlevinin kaldığından söz edebiliriz (Dönmezer, 2003: 7).

1.7.1. Ailenin Özellikleri

Aile kurumunun diğer sosyal yapılardan farklı olarak kendine özgü bir takım özellikleri bulunur. Bu özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- ✓ Aile evrenseldir. Aile her toplumda ve her dönemde varlığını sürdürdüğünden dolaya evrensellik özelliğine sahiptir. Her toplumda bulunduğu gibi hayvanlar aleminde de bilinçsizde olsa iç güdüye dayalı olarak aile yapısına rastlamak mümkündür. Her birey bir aileye aittir ve o ailenin sorumluluklarını ve yükümlülüklerini taşıyan bir üyesidir (Könezoğlu, 2006: 7).
- ✓ Aile duygusal bir temele dayanır. Ailenin temelleri çeşitli duygular ile temellendirilmiştir. Bu duygular, nesli devam ettirme arzusu, annelik, arkadaşlık, ebeveynlik duygularıdır (Erdoğan, 2014: 42).
- ✓ Aile şekillendirme özelliğine sahiptir. Bireylerin kişilik yapısının gelişmesinde, bireyin sosyalleşmesinde ailenin etkisi büyüktür. Bireyin kişilik özelliklerinin oluşmasının temel noktası aile ile başlar dolayısı ile bireylerin çocukluklarından itibaren kişiliklerinin oluşmasında ve gelişmesinde, sosyalleşmesinde ailenin etkisi hayat boyu devam edecektir (Könezoğlu, 2006: 42).
- ✓ Ailenin kapsamı sınırlıdır. Aile sosyal yapıların en küçük birimini oluşturur. dolayısıyla biyolojik olarak kapsadığı alanda dar ve sınırlıdır (Erdoğan, 2014: 42).
- ✓ Aile üyelerinin sorumlulukları vardır,
- ✓ Aile sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır.
- ✓ Aile üyelerinin sorumlulukları vardır.
- ✓ Aile sürekli ve aynı zamanda geçici özellik sağlar,
- ✓ Aile sosyal kurallarla çevrilidir (Könezoğlu, 2006: 42).

1.7.2. Ailenin önemi

Aile toplumun en küçük yapı taşını oluşturur. Ailenin yapısı ve işlevi günümüze kadar birçok değişim ve dönüşüm yaşasa da varlığını sürdürmüştür. Aile neslin devamı çocukların yetiştirilmesi, bireylerin topluma kazandırılması, sosyal yapıların devamı

ailelerin varlığına bağlıdır. Bu yüzden aile her dönem önemini korumuştur (Könezoğlu, 2006: 7).

Toplum için aileler her zaman önemli olmuştur. Toplum içerisinde yer alan aileler ne kadar sağlıklı, mutlu, gelir düzeyi yüksek ailelerden oluşursa toplumda o kadar sağlıklı olur. Dolayısıyla aileler içinde aileyi oluşturan bireylerin sağlıklı, mutlu olması, gelişim göstermesi aynı zamanda aile içi iletişimde sağlıklı olması anlamını taşır (Araz, 2007: 51).

Aile, bireyin psikolojik ve sosyal çevresini ve kültürel yaşamını etkileyen ve şekillendiren yapıdır. Her bireyin aile ortamında doğduğu, gelişimini aile içerisinde tamamladığı düşünüldüğünde, kültürel değerlerin aktarılması, korunması, bireylerin sosyalleşmesinde aile en etkili kurumlardan birini oluşturur (Yaşa, 2019: 6).

Aile bireye farkında olma ve hissediş duygusunu fazlaca yaşatır. Kişinin psikolojik problemlerinin giderilmesinde destekçi olur. Aile içi ilişkileri gelişmiş aileler fertleri birbirlerine destek olur, yaşanan problemlerin aşılmasına katkı sağlar, insanın yalnızlık duygusunu gidermesine yardımcı olur, kişinin özgüven sahibi olmasında ve sağlıklı bir birey olmasında önemli rol oynar (Erdoğan, 2014: 46).

1.7.3. Ailenin Temel İşlevleri

Sosyal bir kurum olan ailenin kendi sistemi ve toplum içerisinde gösterdiği iletişimin sağlıklı olması, gelişim göstermesi gereklidir. Bunların gerçekleşmesi için ailenin bir takım işlevleri yerine getirmesi gerekir. Toplum içinde bulunan her kurum gibi her ailenin de evrensel veya kendine özgü birtakım işlevleri bulunmaktadır. Ailenin temel işlevleri içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik vb. işlevler yer alır (Topal, 2018: 10).

Aile sahip olduğu işlevler sayesinde, bireylerin toplum içerisinde uyumlu olmasına ve toplumun işleyişine fayda sağlamasına katkıda bulunur (Baki, 2017: 19). Ailenin yapısının farklılıkları olduğu gibi, ailenin işlevleri de toplumdan topluma farklılık gösterir (Topal, 2017: 10). Aile işlevlerini düzenleyen faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, aileye ait ve topluma ait olarak iki gruba ayrılmıştır. Aileye ait faktörler: aile türleri, ailenin sosyal ve ekonomik durumu, toplumsal statü ve ailenin yaşam

döngüsü olarak kabul edilebilir. Topluma ait faktörler ise, gelenek ve görenekler, toplumsal hizmetler, toplumsal kurallar olarak belirlenmiştir (Yaş, 2019: 6).

Genel itibari ile ailenin işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır.

✓ Biyolojik İşlev

Evliliğin temel biyolojik işlevlerinden olan "cinsel güdüyü doyurmak" eşlerin isteklerinin ve cinsel güdünün meşru yoldan doyuma ulaşmadır. Bunun sonucu olarak çocuk yapmak ve yeni nesiller üretme ihtiyacı da giderilmiş olur. Dolayısıyla toplumsa yeni nesillerin oluşması aile yapısı içerisinde gerçekleşmektedir. Aile çocukların bakımını üstlenir. Çocukların hem toplumsal hem de bireysel anlamda sorumluluk kazanmasına yardımcı olur (Baki, 2017: 19).

Nüfus artışının gerçekleştiği toplumlarda artışın, toplum kurallarını benimseyerek, toplum ile uyumlu bir şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bu nedenden dolayı aile nüfus devamlılığını sağlaması için önemli bir unsurdur (Şahin, 2011: 10).

✓ Ekonomik İşlev

Ekonominin avcılık ve toplayıcılık ile kazanıldığı toplumlarda insan gücü oldukça önemlidir. ekonomi insan gücüne dayanır. Bireyin hayatını devam ettirmek, bilgi ve becerisini edindiği yer ailedir. Dolayısıyla aile ekonomi için önemlidir. Hem tüketim hem de üretimin gerçekleştiği aile ekonominin gelişimi için vazgeçilmezdir (Baki, 2017).

Ailenin temel gereksinimleri karşılaması, maddi kazanç ve destek kazanması gerekmektedir. Bu alandaki işlevlerde ihtiyaçları ifade etmektedir (Topal, 2018: 10).

✓ Koruyuculuk İşlevi

Ailenin en önemli işlev ve görevlerinden bir tanesi de koruma işlevidir. Aile, bireylerini korumakla görevlidir. Oluşabilecek her türlü maddi manevi zararları karşı aile üyelerinin güvenliğini sağlar. Aile içi iletişim, sevgi bağı bunu sağlamanın en etkili yoludur. Geçmişin günümüze çocuğun ihtiyaç duyduğu koruma görevi yaşı ilerlemesi ile de devam etmektedir. Fakat günümüzde bu görevin sağlığı, işsizlik, toplumsal güvenlik, ihtiyaç sahiplerinin bakımı gibi görevleri devlet üstlenmiştir. Devletin en temel görevleri arasında yer almıştır (Baki, 2017: 20).

✓ Psikolojik İşlev

Aile içerisinde karşılıklı sevgi, dayanışma duygusu bireylerin kendisini değerli hissetmesine neden olur. Bu durumda aile içi iletişime olumlu katkı sağlar. Fakat sevgisizlik, mutsuzluk, huzursuzluk gibi duygular aynı şekilde aile içi iletişimin problemli olmasına neden olur. Mutsuz, huzursuz, sevgisiz olan aile bireylerinin de sağlıklı bir psikolojileri olamaz. Psikolojisi sağlıklı kendini mutlu huzurlu hisseden aile bireylerinin kendilerine olan güvenleri artar. Böylelikle aile içindeki birey kendisi ile barışık, sevmeye sevilme yeteneği gelişmiş, başarılı ve mutlu bir birey olarak hayatını sürdürmeye devam eder (Baki, 2017: 20).

✓ Toplumsallaşma İşlevi

Geçmişten günümüze ailenin varoluşundan itibaren bireyin ilk sosyalleştiği yer ailesidir. Toplumsal kuralların, değer ve yargıların ilk öğrenildiği yer olduğu için Toplumsal yapının bütünlüğünün sağlanması, gelişmesi için aile önemlidir. Aile bireylerin kişiliğinin oluşmasını sağlayan, şekillendiren, geliştiren kurumların en küçük yapı taşını oluşturur. Bireyler aileler sayesinde sosyal bir varlığa dönüşür. Sosyalleşen birey toplumun düzenine gelişimine katkı sağlar (Topal, 2018: 12-13).

1.8.AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÖNEMİ

Bir toplumun en kutsal ve en önemli kurumlarının başında gelen aile kurumu, mevcut dönemsel şartların biçimlendirdiği bireylerden oluşur (Cizmeci, 2016: 9). Kişilerarasındaki iletişim ne kadar önemli ise ailenin varlığını, birliğini sürdürmesi için de aile içi iletişim o kadar önemlidir.

Aile içi iletişim eşler arasında, anne ile babanın çocuklarla arasında, çocuğun anne ve babasıyla ve kardeşlerin birbirleri ile kurdukları iletişimi kapsar (Şahin, Aral, 2012: 62). Aile bireyleri arasındaki her türlü etkileşim ve bilgi alışverişi aile içi iletişim olarak ifade edilse de bu ilişkinin daha derin olması beklenir. Aile içi iletişimin sevgi, saygı, paylaşım, empati, hoşgörü ile canlandırılması gerekir (S.Doğan, C.Doğan, 2015: 203).

Aile içi iletişimin verimli olabilmesi için doğru bir şekilde ifade edilmesi gerekir. İletişim doğru bir biçimde sağlandığında kişi karşısındaki kişinin duygularını daha kolay anlar ve mutlu olur veya daha sağlıklı bir iletişime geçmiş olur. Bundan dolayı

etkili bir iletişim için bireylerin sadece kendini ifade etmesi yeterli olmaz aynı zamanda iyi de bir dinleyici olması gerekir. Aile içindeki önemli konulardan bir tanesi de aile üyelerinin duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade etmeleridir. Aileler içerisinde bireylerin kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri için karşılıklı anlayış, iyi niyet, iş birliği, sevgi, birbirlerine karşı güven duygularına sahip olmaları gerekir (Çalışkan, Aslander, 2014: 268).

Aile içi iletişim çocukların kişilik gelişimlerinde oldukça önemli ve etkilidir. Değerli olduğunu hisseden çocuklar kendilerinin değerli olduğuna inanırlar ve davranışları bu anlamda olumlu olarak etkilenir. Aile içi iletişimde çocukların duygularının olduğu gibi kabul edilmesi, onu destekleyici tavırlar oluşması, sınırlarına kendisi izin vermedikçe girilmemesi, tercihlerine saygı duyulması, başarısızlıklarından ziyade başarılarına odaklanması çocuğun ileriki yaşantısının şekillenmesi için de önemlidir (Şahin, Aral, 2012: 62).

Çocukla yapılan iletişimin olumlusu sevginin dahil edildiği iletişimdir. Çocuğun kendini geliştirmesini, kontrollü davranmasının sağlanması için en etkili iletişim biçimi sevgidir. Kayıtsız şartsız verilen sevgi ve bu sevginin uygun yolla verilmesi önemlidir. Anne babanın ilgisi, ilişkiye gösterdikleri özveri çocukta sevgi, sevinç, mutluluk duygularını doğurur. Bu yüzden anne babanın çocuğa vereceği sevginin önemi yadsınamaz. İnsanın yaşamı boyunca duyduğu sevginin büyümesi, gelişmesi çocukluk çağında edindiği sevgi doyumuna bağlıdır (Apaydın, 2001: 326).

Aile her şeyden önce bir sistemdir. Bu sistemin oluşması da aile içindeki bireylerin özelliklerine göre oluşur. Ailelerin kendine özgü bir yapısı ve özellikleri vardır. Aileler sahip oldukları bu özelliklere göre sağlıklı veya sağlıklı olmayan aile olarak bölünürler. Sağlıklı aile; aile içi ilişkilerin kuvvetli olduğu, her bireyin rolüne uygun davranış sergilediği, iletişimin doğrudan olduğu, İletişimde zorlamanın olmadığı, problemlerin bireyler tarafından konuşularak çözüm bulunduğu, ortak kararların alındığı ailedir. Böyle ailelerde duygusal alışveriş veriş vardır. Bireyler ortak ya da bireysel aktivitede bulunabilirler (Bayraktutan, 2005: 99).

Aileler zaman zaman hayatın zorlukları ile karşılaşabilmektedirler. Sağlıklı aileler bu problemleri daha kolay çözüme kavuşturabilirler. Sağlıklı olmayan bir aile yapısı içerisinde ise problemleri çözmek kolay değildir. Bunların sonucunda aile içi huzursuzluklar

oluşabilir veya ailenin dağılmasına neden olabilir. Aileler problem çözebilme, stres ile başa çıkabilme, etkili iletişim kurarak aile birlikteliklerini daha güçlü ve sağlıklı kılabilirler (Çalışkan, Aslander, 2014. 268).

Aile içi ilişkiler bireyin psiko-sosyal ihtiyaçların karşılanması ve sağlıklı bireylerin topluma kazandırılması açısından da önemlidir. İnsanların kişiliğinin oluşmasında aile etkisi yüksektir. Bu yüzden bireyin ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı olması için ideal bir aileden gelmesi önemlidir (Bayraktutan, 2005: 99-100).

Acat ve diğerleri(2012), bir ailede iletişim ve etkileşimi engelleyen durumları ise şu şekilde sıralamışlardır:

- Aileyi ilgilendiren konular hakkında yapılan yüzeysel konuşmalar,
- Karşı tarafın açıklama yapmasını beklemeden düşüncelerinin yorumlama ve tahmin etme,
- Geçmişteki üzücü ve kırıcı olayları tekrar tekrar gündeme getirme,
- Bireyler üzerinde sözlü olarak bakı kurmaya çalışma,
- suçlama yapmak, eleştirmek, olumsuz değerlendirmeler yapmak,
- Emir vererek konuşma, tehdit etme,
- Samimiysiz olmak, yalan söylemek,
- Düşüncelere önem vermeme, alay etme, küçük düşürmeye çalışma,
- Ufak hataları büyütme,
- Sürekli karşı taraftan beklenen özveri,
- Karşıdakine kendini anlatma fırsatı vermeme (Çalışkan, Aslander, 2014: 268).

Eşler arasında oluşan sağlıklı iletişim biçimi de aile içi iletişim bağlamında önemlidir. Farklı sosyal, etnik, kültürel koşullardan gelen eşler arasında bir takım problemler gerçekleşebilmektedir. Bu ilişkilerde eşlerin gerçekçi davranmaları gerekir. Yaşam alanlarının farklılıklarını normal kabul ederek, içlerinde bulundukları şartlar unutulmadan karşılıklı ilişkilerini güçlendirmeleri gerekir. Karşılıklı olarak takdir cümleleri kullanmak, övücü kelimeler tercih etmek, beğenilerini dile getirmek eşler arasındaki iletişimi güçlendiren etmenlerdendir (Görgün, Baran, 2004: 35).

1.9. MODERN DÖNEMDE AİLE VE BOŞ ZAMAN

İnsanın ilk anından itibaren en yakınında olan ve hem sosyal hem psikolojik anlamda en önemli desteği sunan aile, önceki dönemlerde ekonomik, sosyal, siyasal gibi birçok alanda toplumsal görevlerini yerine getirirken modernleşme ile birlikte bu görevleri farklı kurumlara devretmiştir. Dolayısıyla ailenin de yerine getirdiği birçok görev değişiklik göstermiş. Bu durumda aile yalnızca neslin devamını sağlama ve bireylerin psikolojik doyuma ulaşmasını sağlayan bir kurum haline gelmiştir (Boschele, Cizmeci, 2016: 288).

Modern dönem, büyük toplumsal değişimler sonrasında ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen siyasal, iktisadi, kültürel, sanatsal hareketler modernlik için bir temel oluşturmuştur. Modernlikle birlikte iş ve çalışma yapılarında da değişiklikler meydana gelmiştir. Çalışma yöntemleri ve iş etiğindeki değişim modernliğin maddi yükselişi için bir gelişim noktası oluşturmuştur. Bu durumda ailesel, kentsel, toplumsal birçok alanda yeni oluşumların meydana gelmesine neden olmuştur (Aytaç, 2002: 236).

Modernleşme ailenin yapısında da değişim ve dönüşümlere yol açmıştır. Aile kurumunun özel ve kapalı olma özelliğinde değişimler yaşanmış, modernleşme ile birlikte aile kamusal bir olguya dönüşmüştür. Aile ile ilgili mahrem konuların televizyon ve gazetelerde yer alması bu değişime gösterilecek örneklerden bir tanesidir. Bu dönemde ailenin fonksiyonu azalmıştır. Üretime katılım çok azdır, eğitim ve öğretim aile dışında kalırken, aile işletmeleri de yerini profesyonel kurumlara bırakmıştır. Modernleşme ile birlikte geniş aile etkinliğini yitirmiş, çekirdek ailenin toplumdaki yeri ve statüsü değişmiştir. Geniş aile bağlarının sosyal hareketliliği engellediği düşüncesi hakim olurken çekirdek ailenin de sosyal hareketliliğe katkı sağlayarak kolaylaştırdığı savunulmuştur. Kadın profili değişim göstermiştir. Evde oturup çocuk bakan kadın modelinden meslek kadını modeline dönüşüm yaşanmıştır. Kadının iş hayatına girmesi ile birlikte anne- baba sorumlulukları paylaşmış eşitlik akımı başlamıştır (Bayer, 2013: 105-106).

Modern dönemde tüm bu gelişmelerin yanında aile kurumunda yaşanan önemli değişimlerden bir tanesi de çocukluğun farklı bir anlam kazanması olmuştur. Orta Çağ döneminde idamları izleyen, cinsel aktivitelere şahit olan çocuklar, 16. yüzyıldan

itibaren özel bakım gerektiren sevgiye muhtaç kişiler olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Boschele, Cizmeci, 2016: 288).

Berman, modernleşme sürecini üç aşamada inceler. birinci kısım 16. yüzyıl ile 18. yüzyılın başlarına kadar uzanır. Bu evrede modern hayat yeni yeni algılanmaya başlamıştır. Fransız devrimi ile birlik yeni bir modern kamu anlayışı oluşmuştur. 20. yüzyıl modernleşmenin son aşamasına denk gelmektedir. Bu yüzyılda sanatta ve düşünce hayatında büyük gelişmeler ve başarılar elde edilmiştir (Cizmeci, 2016: 17).

Giddens, moderniteyi sanayileşmeye karşılık gelen bir dönem olarak tanımlamış, sanayileşmenin modernitenin bir eksenini olduğunu belirtmiştir (Giddens, 2010: 29). Giddens'a göre , modernite teknolojinin gelişimi ve kitle iletişim araçları ile birlikte düşünülmesi gereken bir olgudur. Dolayısıyla modern kurumların gelişimi ve yayılması da bu teknolojilerle gerçekleşir (Giddens, 2010: 40). Teknolojinin ilerlemesi toplumda olduğu gibi bireylerde de değişimlere yol açmıştır. Adorno ve Horkheimer teknolojinin getirdiklerinin yanında götürdüğü birçok şeyin de var olduğunu belirtmişlerdir. Teknoloji ile birlikte insanların topluluk olma duygusunu geri plana ittiğini belirterek bireyselleşmenin arttığını söylemişlerdir. Aynı zamanda teknolojinin insanları birbirlerine benzemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir (Adorno, Horkheimer, 2010: 293-294). McLuhan teknolojinin bireyi standartlaştırdığını, kişiliğini arka plana itmesinin sağladığını tek bir bilinçlilik haline dönüştürdüğünü ifade eder. Aynı zamanda teknolojinin insanın duygularına etki ettiğini söyleyerek davranışlarının değişmesine neden olduğunu belirterek eleştirel bir söylemde bulunur (Altay, 2005: 17-18). Horkheimer, modern bireyin kendini büyüyen sermaye ve pazar güçleri nedeniyle tehdit altında hissettiğini ve bunun sonucu olarak da çevresindeki kişileri kendi rakibi olarak görüp yabancı ilişkiler kurmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Kısaca paranın insanları sadece görünürde eşitleme çabası içerisinde olduğunu söyler (Horkheimer, 1998: 153-154).

Modern yaşamla birlikte kentleşme kavramında da değişiklikler meydana gelmiştir. Kentlere göç hareketlerinin giderek artması kentin yapısını daha karmaşık bir hale dönüştürmüştür. Kentlere göç eden bireylerin alışmış oldukları yüz yüze samimi iletişim değişmiştir. İnsanlar kent hayatına uyum çabası içine girmiştir (Bayer, 2013: 106-107).

Modern dönemde kimi yazarlar evin konumunun çalışma saatleri dışında sığındıkları bir hal alarak değiştiğini söylerler. Yoğun süren çalışma saatleri dışında dinlenmek isteyen ebeveynler, sokakların güvensiz hale gelmesinden dolayı okul dışında ki vakitlerini evde geçiren çocuklar ev içi boş zamanlarını medya teknolojileri etrafında geçirir olmuşlardır. Eğlence ihtiyaçlarını da bu araçlarla gidermeye çalışan bireylerin boş zamanlarını medya teknolojilerinin doldurduğunu söyleyebiliriz (Boschele, Cizmeci, 290).

1.10. MODERN DÖNEMDE BİREYİN DÖNÜŞÜMÜ

Modernleşme süreciyle birlikte değişim gösteren kurumlardan bir tanesi de ailedir. Daha çok özgürleşen bireyin karşısına çıkan fırsatlar önceki dönemlere göre daha fazlaşmıştır. Fakat onlara erişebilme olasılığı da o kadar azalmıştır. Birçok işlevini yitiren veya unutan modern birey çağın büyük ekonomik ve toplumsal güçleri tarafından bireyin elinden alınıp bu güçlere bağımlı hale getirilmiştir (Cizmeci, 2016: 20).

Modern dönemde grup bağları azalırken "bireysellik" kavramı ortaya çıkmıştır. Modernlik söylemi özgürlük ve özgür düşünceye dayanır. Özgürleşme söylemi bireysel hakların sağlanması modern toplumlar için önemli bir unsur oluşturur. Bu dönemde kimlik birey tarafından oluşturulan bir olgu olmuştur. Yaşanan ekonomik gelişmeler ve beraberinde gelişen kentsel yaşam, sorumlulukların ve rollerin artmasına neden olmuş, bunun beraberinde de kimlik sorunlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Kentleşme ile birlikte birey kendini farklı toplumsal grupların içinde bulmuştur. Bu gruplara adapte olmaya çalışırken üstlendiği roller içerisinde bölünmüş bu durumda bireyin iç çatışmalar yaşanmasına ve gerilmesine neden olmuştur (Karaduman, 2010: 2890). Kentlerde yaşayan birey kendini yoğun bir koşuşturma ve kaos içerisinde bulmuştur. Koşuşturma içerisinde yaşayan bireyler stres, güçsüzlük, yalnızlık gibi duygularla çevrilmiştir. Bunların sonucu olarak kentlerde yaşayan bireyler daha risksiz ve daha güvenli görüldüğü için yalnızlığı tercih etmeye başlamışlardır (Çakır, 2013:61-62).

Bu dönemde kazanılan para insanları eşitlemiş gibi görünse de sermaye ve pazar gibi büyük güçler tarafından tehdit edilen birey, karşısındakileri rakip olarak görüp, çevresindeki kişilerle yabancı ilişkiler kurmak zorunda bırakılmıştır (Cizmeci, 2016:

20). Horkheimer, modern dönemde bireyin gelecek kaygısından uzaklaştığını sadece şimdiki zamanın getirdikleri ile ilgilendiğini, şimdiki zamana hapsoldüğünü söylemiştir. Tüm bunların sonunda birey eski gerçeklik olgusundan uzaklaşarak çağın toplumsal ve ekonomik güçleri tarafından oluşturulan gerçekliğe yaklaşır (Horkheimer, 1998: 153-154).

Birey için önemli boş zaman geçirme unsurlarından olan ev, daima hareket içinde olması beklenen modern birey gelişimine engel olarak görülüyordu. Modern kentlerde birbirini tanımayan insanlar birbirleri ile anlık ve geçici ilişkiler kuruyorlardı. Günlük hayatlarında, toplu taşımada, alışveriş merkezlerinde sadece ihtiyaç duydukları kadar, gerekli gördükleri kadar iletişim kuruyorlardı. Bu iletişim tarzı topluluk kavramının yitmesine, bireysel ilişkilerin değer kazanmasına neden oluyordu. İlişkilerde duygusallıktan ziyade rasyonellik hakimdi. Dolayısıyla birey gün geçtikçe farkında olmadan olsa da çıkarıcı, hesapçı bir kişiliğe bürünüyordu (Talu, 2010: 146).

Kentlerde sürekli bir koşuşturmaca içinde yaşayan birey karmaşa ve kaos içerisinde yaşamıştır. Dolayısıyla stres, yalnızlık, güçsüzlük gibi duygulara maruz kalmıştır. Değişen topluma ayak uydurma durumu her dönem yaşanıyor olsa modernite ile birlikte hızla değişim gösteren toplumsal değişimlere bireyin ayak uydurması gerektiği (Cizmeci, 2016: 22).

Toplumsal ilişkilerde para ekonomisi bağlamında gerçekleşmesi, bireylerin bıkkınlık, kayıtsızlık davranışı sergilemesine neden olmuştur. Simmel (Simmel, 1903, 90-2) bıkkınlığın birey üzerindeki etkisini şu şekilde aktarmıştır ;

"Bıkkınlık -belki de başka hiçbir ruhsal fenomen, metropolle böylesine dolaysız bir bağ taşımaz. Bıkkınlığın birincil nedeni, sinirleri uyaran birbirine zıt unsurların hızla değişmesi, son derece yoğun ve sıkıştırılmış halde olmasıdır. Metropole özgü zihinsellik hâkimiyetinin asıl nedeni de bu olsa gerek. Bu nedenle, zihinsel bir gelişme kaydetmemiş, aptal insanlar, genellikle tam anlamıyla bıkkın değildir. Sınırsız zevk peşinde geçirilen bir hayat, insanı bıkkınlıktır. Çünkü uyarılan sinirler öylesine uzun bir süre boyunca bütün güçleriyle tepki vermeye zorlanırlar ki, artık hiçbir şeye tepki veremez olurlar. Aynı şekilde, çok daha zararsız izlenimler, birbirleriyle çelişecek biçimde ve büyük bir hızla değiştiklerinden, son derece şiddetli tepkiler vermeye ittikleri sinirleri amansızca zorlayarak dayanma güçlerini sonuna kadar kullanmalarına neden

olurlar. İnsan bu ortamda kalmakta ısrar ederse, güç toplamaya zaman bulamayacaktır. Böylelikle, yeni duyular karşısında uygun enerjiyle tepki verme noktasında bir yetersizlik ortaya çıkar. İşte bıkkınlığı meydana getiren de budur -(...) Bıkkınlığın özü, farklılıklar karşısında kayıtsızlaşmadır (...)" (Aktaran Talu, 2010: 146).

Modern dönemde birey yakınlarının yerine büyük organizasyonları geçirdi. Geleneğin koruyucu boyutu yıkıldı. Dolayısıyla birey geleneksel ortamların sağladığı destek ve güven duygusundan mahrum kaldı ve kendini yalnız hissetmeye başladı (Cizmeci, 2016: 23).

Modern öncesi dönemde aile çocukların mesleki ve eğitim hayatı ile ilgili birçok görevi üstlenirken modern dönemle birlikte bu işlevleri farklı kurumlara devretmiştir. Ailenin bireyler üzerindeki etkisi her ne kadar azalmış gibi gözükse de aile bireyin hayatı için önemini sürdürmeye devam etmiştir (Canatan, Yıldırım, 2013: 17).

Modernleşme ile birlikte aile kamusal alandan kesin çizgilerle ayrılmıştır (Cizmeci, 2016: 23).

1.10.1. Anne ve Babaların Değişen Tutum ve Davranışları

Modern dönemde değişen anne baba tutumlarının nedenlerinden bir tanesi de kadının iş hayatına girmesi ile birlikte aile içi rollerde farklılıkların oluşmaya başlaması ve kadının görevlerinde değişimlerin yaşanması dolayısıyla erkeklerinde tutum ve davranışlarında değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur.

Kadının iş yaşamına katılmasıyla birlikte hem iş hayatında hem de aile içerisinde giderek egemenliğini kaybeden erkek, yaşanan değişimlere ayak uydurma konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Bir taraftan geleneksel rollerini sergilemeye çalışan ve bu yolla erkekliğini yeniden üretmeye çalışırken, bir yandan da toplumsal dönüşüm ve değişimle yaşanan tanımı yeniden şekillenen erkeklik rollerine ayak uydurmaya çalışmıştır (Bayer, 2013: 107-108).

Modern öncesi toplumlarda çocukların mesleki veya eğitimlerinin büyük bir kısmını üstlenen ailelerin modernleşme sonrası özellikle kadının da iş hayatına girmesi ile birlikte üstlendikleri rolleri farklı kurumlara devretmiştir. Aile kamusal alandan ayrılarak özel alanı temsil eden bir kurum haline gelmiştir (Cizmeci, 2016: 23).

Modern sonrası dönemde bireyselleşen anne babanın çocuklar üzerindeki etkisi de çocuklara bireysel kimliği aşılama anlamında değişim göstermiştir (Cizmeci, 2016: 28). Çocukların gelişiminde anne ve babanın tutum ve davranışları önemli bir faktördür. Geleneksel geniş ailelerde otoriter olan ebeveyn tutumları modern sonrası dönemde çekirdek ailelerde etkisini yitirmeye başlamıştır. Anne ve babalar çocuklarına karşı daha ilgili ve alakalı olmuşlardır. Babası otoriter ve ilgisiz olan çocuklarda çekingenlik, kıskançlık, utangaçlık gibi kişilik özelliklerinin daha çok ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Çocuklarına ilgi ve sevgi gösteren babaların çocuklarında ise, arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kuran, liderlik özelliği taşıyan, daha aktif rol alan özellikler ortaya çıkmıştır (Şahin, 2007: 768).

Diğer yandan modern dönemde çocukların haklarının artmasının yanında, eş seçimi özgürleşti. Bireyselleşmenin bir sonucu olarak geleneksel anlamda gerçekleşen evlilik de eş seçimleri de daha özgür bir hal aldı. Özellikle kadınların iş hayatına girmesi ile birlikte kadınlar için evlilik ekonomik bir zorunluluk olmaktan çıktı. Çalışıp kedi ayakları üzerinde durabilen ekonomik özgürlüğünü elde etmiş kadının evdeki aile içindeki konumu da değişmiştir (Cizmeci, 2016: 32)

1.10.2. Çocuklar ve Gençlerdeki Değişim

Modern dönemde yetişkinlerin görüşlerinde farklılıklar yaşanmıştır. Çocukların ayrı bir birey olduğu görüşü hakim olmaya başlamıştır. Kültürel, sosyal, ekonomik, politik gelişmelerle birlikte çocuğa yönelik oluşan değerler değişerek modern çocukluğun kökleri oluşturulmuştur (Uğur, 2018: 228).

Modern dönemdeki en önemli gelişmelerden biride çocukluğun yetişkinlikten ayrılmasıdır (Cizmeci, 2016: 29). Geleneksel geniş ailelerde anne babanın çocuğuna fazla ilgi göstermesi yanlış bulunurdu. Örneğin babalar büyüklerinin önünde çocuklarına sevgilerini gösteremezdi. Modern çekirdek ailede çocuklarında birer birey olduğu anlayışı hakim olmuştur. Ebeveynler çocuklarına yeteri kadar ilgi ve sevgi gösterme gayreti içine girmişlerdir. Postman çocukluk ve yetişkinlik ayrımının başlangıcının matbaanın bulunması ile başladığını belirtir. Kitapların basılması okullarda okutulması, eğitim sisteminin oluşması yetişkinliğin kazanılması gereken bir

durum haline soktu. Çocuklar artık yetişkin olabilmek için eğitim almak zorundaydı (Postman, 1995, akt. Batuş, 2005: 270-271).

Sanayi toplumlarının ilk dönemlerinde maddi durumu yeterli olmayan ailelerin çocukları, ucuz işçi olarak görülüyorlardı. Günümüzde hala gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde çocuklar ucuz iş gücü olarak görülmekte, çocuk emeği sömürülmektedir. Dolayısıyla çocukluğun refah seviyesine göre kazanılan bir durum olduğunu söyleyebiliriz (Cizmeci, 2016: 30).

Modern toplumla birlikte çocuğun geleceği önemli bir konu haline gelmiştir. Modern çekirdek ailelerde çocuk sayısı azalırken, çocuğa yapılan yatırımlar artmıştır. Değişen ve dönüşen toplum yapısına göre değişim gösteren ebeveynlerin önem verdikleri unsurlardan biride eğitim olmuştur. Önceki dönemlerde eğitimin büyük bölümü ailede olurken daha sonrasında da bu görevi okullar üstlenmiştir. Modern dönemde ebeveynlerin sorunlarından biride gençlere nasıl yaklaşımları gerektiği konusunda kararsız kalmalarıdır. Gençlere nereye kadar izin nasıl engel koyulmalı gibi birçok soru işareti mevcuttur. Hızla değişen toplumsal yapılar anne-babalarında tutumlarında değişikliklere neden olmuştur. Dolayısıyla kendi gençlik dönemlerindeki birikimleri aktarmada yetersiz kalmışlardır(Aslan, 2002: 29-30).

Günümüzde çekirdek aile olmanın getirdiği sorunlardan biri de ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişim eksikliğidir. Toplumun hızla değişim göstermesi kuşaklar arasında ki farkında hızla büyümesine neden olmaktadır. Bu durumda anne- baba ve çocuklar arasında çatışmalara neden olmaktadır. Özellikle gençlerle yetişkinler arasında uzaklaşmalar görülmektedir. Buna karşılık çekirdek ailelerde anne ve babaların çocuklarıyla yaşadıkları problemleri şiddet yoluyla değil de konuşarak ılımlı bir şekilde davranmaya çalışarak çözmeye çalıştıkları görülmektedir (Şahin, Cevher, Nilgün, 2007: 778).

1.11. KAMUSAL ALAN VE ÖZEL ALANDA AİLENİN YERİ

Tarihten günümüze kamusal alan ve özel kavramları birçok düşünür tarafından ele alınıp tartışılmıştır. Teknolojik gelişmelerin yaşanması özellikle yeni medyanın bireyin gündelik yaşamına etkisi düşünüldüğünde bu tartışmaların günümüzde hala devam ettiği söylenebilir (Özşekerli, 2016: 5).

Habermas'a göre kamusal alan, toplumun yararı ile ilgili konuların konuşulduğu, tüm vatandaşların eşit bir şekilde toplanarak fikirlerini aktarabildiği bir alandır. Kamusal alan da bireyler gözlem yapıp kendilerini ifade edebildikleri bir alan iken, özel alan bireyin kendini doğrudan ifade ettiği alandır. Kişinin kendisine özeldir (Cizmeci,2016: 24).

Yeni medyanın oluşumu ile birlikte kamusal alan ve özel alan kavramı ile ilgilide değişimler yaşanmıştır. Neyin kamusal alana dahil olduğu neyin özel alanı kapsadığı konusundaki anlayışlar da değişmiştir. Kamusal alan günümüzde, çağdaş toplumlarda demokrasi olanaklarının geliştirilmesi çerçevesinde kullanılan bir kavramdır (Özşekerli, 2016: 5). 17. yüzyılın sonlarında denetime açık kişinin dışında kalan anlamında kullanılan kamusal alan. 18. yüzyılda farklı insanları da içine alan hem tanıdık hem de yabancılardan oluşan bir alan haline gelmiştir. Aile ve arkadaşlardan farklı olarak sosyalleşmek isteyen bireylerin en büyük kamusal alanını büyük şehirler oluşturmuştur. Bireyler kamusal alan ve özel alanları arasında net bir çizginin oluşması için iki farklı ortama da ayak uydurmaya çalışarak ona göre davranmışlardır. Kamusal alana hazırlıklı çıkan bireyler özel alanlarında kendi benliklerini buldular (Kavaklı, 2013: 19-20).

Modernleşme ile birlikte kamusal alan ve özel alan arasındaki mesafe ortadan kalktı. Kamusal alana ait olan konuşma ve eylem özel alana yaklaştı. Modern öncesi dönemde evin konumu kamusal alana yakinken modern sonrası dönemde ev kişiselleştirilmiş bir aralana dönüştü. Evlerde gerçekleşen değişim sadece kamusal veya özel alana yönelik olmadı. Erkek ve kadının konumu da değişti. Ev erkek için çalışma dışında boş zamanını geçireceği bir alan olarak görülüyordu. Kadın içinse sorumluluklarının ve yükümlülüklerinin olduğu bir alan konumundaydı. Modern dönemle birlikte kadının iş hayatında aktif rol alması bu durumunda değişmesine yol açtı. Evin konumu özel alana kaysa da yinede bir kamusal olma durumu vardı. Çünkü ev devletten bağımsız, onun yasaları dışında değildi bu yüzden kamusallık özelliğini de barındırmaya devam etmiştir. Fakat geçmiş dönemler göz önüne alındığında evin konumunun kamusallıktan özel alana doğru ilerlediği görülmektedir (Cizmeci, 2016: 24-15).

1.12.POSTMODERN DÖNEMDE AİLEVE SERBEST ZAMAN

Postmodernizmin tanımı ile ilgili farklı görüşler mevcuttur. Genel anlamda bakıldığında modernin sonu, modernden sonra oluşmuş,modern dönemin devamını içerir (Sayak, 2016: 11).

Postmodern sözcüğü ilk olarak 1960'lı yıllarda kullanılmaya başlamıştır. Sanatta ve mimarideki yeni eğilimlerin ortaya çıkmasıyla sanat ve kültür alanlarındaki yenilikleri anlatmak için kullanılmıştır.20.yüzyılın sonlarında fazlaca kullanılan postlu tanımlar yeni bir dönemin başladığını gösterir. Postmodern düşünürlerin farklı tanımlamaları olsa da bazı ortak noktalarda buluşurlar. Bunlardan biri, postmodern olarak tanımlanan yeni oluşumun yeni bir değerler tanımının ortaya çıkardığı görüşüdür. Bir diğeri ise negatif özgürlük kavramı üzerinedir. Bireye dışarıdan bir müdahale olmayacağı, bireyin kendisinin ölçüt olarak değerlendirileceği düşüncesidir (Dikmen,2016: 29-30).

Beck (2011) ise postmodernizm kavramını kabul etmez. Ona göre modern dönemin ötesine gidilemedi. Postmodernlikten ziyade " ileri modernlik" durumu yaşandı. Bu dönemde eski sanayi toplumu yerini "risk toplumuna" bıraktı (Beck, 2011: 21-22).

1960'lardan sonra şekillenen postmodernite, çoğulculuğu ve çeşitliliği yüceltir. Kültür ve sanatta seçkinlik yükseklik gibi konumları kabul etmez. Postmodernizm de kültür gerçekliği belirler. Her zaman şimdide yaşar. Kendini geçmiş ve gelecek kalıplarından ayrı tutar. Bu dönemde çekirdek aile dağılarak yerine bireysel çeşitlilik geçmiştir. Modern dönemdeki ilerleme ve akla uygunluk yerini belirsizliklere bırakmıştır (Cizmeci, 2016: 36). Postmodernistler mevcut düzeni korumayı amaçlar. Amaçları yeni veya en iyi düzeni kurarak farklı teoriler oluşturmak değildir. Postmodernizm herhangi bir çözüm yolu önermez bunun için bir çabada sarf etmez (Möngü, 2013: 29).

Postmodernizmde önemli olan şey deneyimlerdir. Postmodernizm deneyimleri gerçek yapmaya çalışır. Her sosyal tabakanın kendine ait bir tarzı vardır. Postmodernizm modernizmi toplumsal, ekonomik, kültürel anlamda desteklediği görüşleri işleyememesini eleştirir. Fakat kendisinin de bunların yerine koyacak ilkeleri yoktur (Kazancıoğlu, 2019: 61-63).

Postmodern dönemde küreselleşme ile birlikte yaşanan değişiklikler, özel alan ile kamusal alanın karışması, hızla gelişen iletişim teknolojileri bireyler üzerinde de değişikliklere neden olmuştur. Çalışma ve boş zaman kavramları daha çok ticarileşmiş. Bireyi tüketime yönlendirerek kar elde etmeyi amaçlamıştır. Boş zamanı değerlendirme etkinlikleri arasında yer alan, dinlenmek, spor yapmak, alışveriş yapmak gibi faaliyetler her ne kadar bireyin kendi özgür seçimi olarak görülse de kapitalist sisteme göre davranışların ve seçimlerin şekillendiği görülmüyor (Cizmeci, 2016: 37-39).

1.12.1. Postmodern Dönemde Bireyin Dönüşümü

Postmodern dönemin birey üzerinde de önemli etkileri vardır. Önceleri sadece üretmeyi öğrenen bireyler, medya ve reklamlarında etkisi ile yoğun mesaj altında bırakılarak zamanla her şeyi tüketen bir varlık haline geldi. Bilgi ve iletişim fazlalığı nedeniyle zaman ve mekan algıları değişen bireylerin kültürel dünyalarının içi boşaltıldı. Küreselleşme ile birlikte dünyanın bir ucundaki kişilerle iletişim, hiç bilinmeyen yerlerdeki kültürler, düşünceler herkese ulaşabilir hala gelmiştir. Bu durumda bireylere çoklu kimlik benimseme imkanı sağlamıştır (Möngü, 2013: 34). Küresel kitle kültürü toplumsal rolleri, kabul edilir yaşam tarzlarını, örnek kişilik modellerini sunarak sosyalleşme işlevi de görmüştür. Ortak kültür ve davranış şekillerini benimseyen bireyler bu kültür aracılığı ile birbirine bağlanmıştır (Çakır, 2014: 352-355).

Modern dönemde çalışma şartlarının fazlalığından şikayet eden işçiler postmodern dönemde boş zamanlarını yapılan parklarda, dinlenme alanlarında, kulüplerde, şirket pikniklerinde, şenliklerinde geçirmeye başladı. Dolayısıyla boş zamanlar hem üretimi artırmak hem de işçinin kazandığı ücretin boş zamanda harcaması amaçlanarak arttırıldı. Tüketim haz ve mutluluğun kaynağı olarak bireylere benimsetildi ve tüketici bireyler inşa edildi. Parası olmayanlar için taksit veya kredi imkanı sunularak tüketimin devamlılığı sağlandı. İnsanlara tüketim sayesinde mutlu olunacağı fikri benimsetildi. Tüketimin yolunun da çalışmaktan geçtiğini düşünen bireylerde çalışma kavramı artık mutluluğa giden yol şeklinde algılanmaya başlandı (Cizmeci, 2016: 38-39). Tüketimde geçiciliğe gidilmiştir. Modanın, ürünlerin, fikirlerin, ideolojinin...vb değerlerin değişiminde artış olmuştur. Bireye aşılana tüketim fazlalığı bir çok alanda kendini göstermiştir. 'Kullan at mantığı' tüketim üzerinde etkili olan bir düşünce haline

gelmiştir. Bu mantık sadece üretilmiş mallar üzerinde değil aynı zamanda değer yargılarında, fikirlerde, hayat tarzlarında da gerçekleşmiştir (Karaduman, 2010: 2891).

Postmodern toplum oldukça hızlı değişir ve gelişim gösterir. Toplumsal örgütlenmenin temelini bilgi oluşturur bu durumda insanlar bilgi benzerliğine, hatta farklı insanların aynı kodları kullanmasına neden olur. Bu dönemde kimlik hızla değişim gösteren, hareketli, tekrar tekrar yeniden üretilen bir yapıya sahiptir. Bu doğrultuda sınıf, ulus gibi kavramların yerini ırk, cinsiyet gibi kimliklerin aldığı söylenebilir (Möngü, 2013: 35).

Bu toplumda zenginliğe ulaşmak için yapılan her şey doğrudur mantığı hakimdir. Mülkiyet ve zenginlik kavramları bir araç olmaktan ziyade amaç haline almıştır. Tüketim gücü bireylerin statüsünün göstergesi olmuştur. Tüketim bireyler için neredeyse bir yarış haline gelmiştir. Birbirlerine olan üstünlüklerini göstermek için daha fazla tüketime yönelmişlerdir. Tüketim statü gösterge aracı olmuştur (Cizmeci, 2016: 37).

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞ ZAMANDA MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI VE AİLE İÇİ İLETİŞİMDEKİ ROLÜ

2.1. POPÜLER BİR BOŞ ZAMAN ARACI:TELEVİZYON

Televizyon "Tele" (uzak)ve "vison" (görmek) kelimelerinden oluşarak uzaktan görmek anlamına gelir (Ak, 2013:4, Göçen, 2011: 26). Türk dil kurumu sözlüğünde televizyon "*Vericiden iletilen dalgaların görüntü ve ses olarak görünmesini ve duyulmasını sağlayan aygıt, televizyon alıcısı*" olarak tanımlanır (www.tdk.gov.tr).

Televizyon buluşunun yapıldığı tarihten bu yana önemini ve popülerliğini kaybetmemiştir. Hatta gündelik yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Televizyonun verdiği mesajlarla bireylerin davranışlarını zamanla şekillendirmesi veya yönlendirmesi televizyonun bireyler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmıştır (Öztürk, 2009: 64). Televizyonun popülerliğini her dönem korumasının sebepleri arasında her kesime hitap edebilmesi, bedava olması, eğlence aracı olarak görülmesi ve içerisinde birçok öğeyi barındırması gibi faktörleri sayabiliriz (Gülmez, 2007: 37-38).Televizyonun popülerliğini devam ettirmesinin veya diğer kitle iletişim araçlarından ayrılmasının başka bir sebebi de izleyici kitlesinin fazla olması sebebiyle kamusal olmasıdır. İzleyicinin televizyonun verdiği mesajı alacak ortamda olması, milyonlarca insana aynı anda ulaşabilmesi ve bunu gerçekleştirebilecek gerekli donanımına sahip olması televizyonun kamusal bir araç haline dönüşmesini sağlar (Erdoğan, 2008:58).

Haber, bilgi, eğlence, spor, eğitim, din, müzik, sanat, siyaset, eğlence, hava durumu, kültür gibi birçok farklı alanı kapsayan televizyon bu yönüyle basit bir teknolojik alet olmaktan çıkarak sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal unsurları barındıran bir güç haline gelir. Evimizin özenle seçtiğimiz köşesinde yer alan hatta televizyonun bulunduğu konuma göre oturma düzenini oluşturulan televizyon, sadece kültürü şekillendirmez aynı zamanda onun üretimine de etki eder (Arun, 2010: 100).

Televizyon insanlara haberdar olma, bilgi edinme veya içeriğinde bulunan farklı yapılarda ki programları izleme olanağı sunsa da izleyicinin televizyonun içeriğini belirleyebilme gibi bir özgürlüğü yoktur.İzleyici televizyonun izin verdiği sınırlar

içerisinde bunu gerçekleştirebilir. İzleyici belli bir süre televizyon içeriğine dikkat etme veya verdiği mesajları inceleme fırsatı yakalasa da daha sonrasında televizyonun hızlı dünyasına kendini kaptırır ve o hegemonyanın bir parçası haline gelir (Öztürk, 2009: 64).Televizyon izleyicinin sorgulamasına izin vermez onu hipnotize ederek kendi dünyasına dahil eder. Televizyonun diline göre hareket eden birey bakış açısını değiştirir davranışlarına farklı yön verir. Dolayısıyla bireyi kendi dünyası içerisine alan televizyon bireyi yeniden üretir. Bu noktadan sonra insanların sorgulamasına, kaygı duymasına gerek kalmaz. Dolayısıyla televizyon bu aşamadan sonra kendi kültürünü de üretmeye başlar (Öztük, 2009: 65).

Televizyonun; haber vermek, eğitim düzeyini yükseltmek, eğlenceli vakit geçirmek, bireylerin kendilerini geliştirmelerini sağlamak, bireye düşünme ve eleştirme fırsatı verme gibi amaçları bulunmaktadır. İnsanlar tüm bu amaçları hiçbir sıkıntıya girmeden kendilerini zora sokmadan gerçekleştirebilirler. Televizyon gündelik işleri yaparken bile rahatlıkla izlenebilme özelliğini taşır. Sonuç olarak televizyonun evlerin içinde bu denli fazla yer alması bireyler için ne kadar önemli bir hale geldiğini açıksa gösterir (Göçen, 2011: 27-28).

Televizyon izleyici ile arasındaki ilişkiyi daima taze tutar. İçeriğinde yer alan programlar sayesinde izleyicinin heyecanını devamlı olmasını sağlayarak kendine çeker.Gerçek zamanı kullanarak izleyici ile arasındaki metni arka plana iterek samimi bir ilişki kurulmasını sağlar. İzleyici ekrandaki yapımlarda izledikleri ile benzerlik oluşturur. Kendilerini yıldızların veya dizi kahramanlarının yerine koyar. Tüm bunlar sebebiyle televizyon bir bütünlük oluşturur ve kişilerin odak noktalarına yerleşir (Gülmez, 2007: 40).

Televizyon icat edildiği günden bu yana yapısal ve niteliksel olarak farklılıklar yaşamıştır. Televizyon izleyicisi içinde bu değişim ve dönüşüm geçerli olmuştur (Göçen, 2011: 27).

20. yüzyıl sonlarında teknoloji alanında yaşanan gelişmeler televizyon yayıncılığını da etkilemiştir. Gelişmeler sonrası televizyon birçok kitle iletişim aracının ortak alanı haline gelmiştir (Ak, 2013: 1).

Modern dönemde televizyon, gündelik yaşantının sosyalliği içerisinde yer aldı. Ev içinde geçirilen neredeyse bütün saatlere ortak oldu. Ve bu dilimleri destekleyerek

biçimlendirdi. Yemek yerken, ödev yaparken, sohbet ederken hatta uyurken bile gündelik yaşantıya ortak oldu. Televizyon izleyen kişiler pasif konumdadırlar, aktif değildirler. Kişinin neredeyse tüm özel alanlarına giren televizyon aynı zamanda bireylerin hayatı ile ilgili düşünmesine ve sosyalleşmesine engel oluyordu (Cizmeci,2016: 59).

Televizyon daha çok eğlence amacıyla kullanılmaktadır. Dolayısıyla insanların boş zaman dilimlerini geçirdikleri alanlardan bir tanesini oluşturur. Ailece bir araya gelinerek izlenen televizyon daha sonrasında yapılan araştırmalar sonucunda küçük tartışma gruplarının oluşmasını engelleyen, boş zamanlarında insanların birbirleri ile iletişime geçme eğilimini azaltan etkisinin de olduğu görülmüştür. Televizyon aracılığıyla sunulan imajları benimseyen, kendini bulan izleyici kendi varoluşunu geri plana itmiştir. (Güllüoğlu, 2012: 75).

Eğlence dışında haber almak içinde tercih edilen televizyon,aktarılan enformasyonlar içerisinde kayboluyor ve zaman geçtikçe duyarsızlaşıyor. Her kesimden insana hitap etmesi televizyonun bireylere çekici gelen özelliklerinden bir tanesidir. Televizyonun para harcamadan birçok etkinlik içerisinde bulması da diğer çekici özelliğini oluşturur. Modernleşme ile birlikte mahremiyetin kamusallaşmasında televizyonun da etkisi göz ardı edilemez. Aile içerisinde konuşulması gereken şeylerin televizyon programlarında detaylı bir şekilde konuşulması yaşam tarzlarında gelişen farklılıkları da ortaya koymuştur (Cizmeci, 2016: 60).

Geçmişte televizyon aile ile izlenen bir deneyimken yeni medya teknolojilerinin gelişimi ile izleme biçimi de değişmiştir. Yeni teknolojiler aile üyelerine yeni seçenekler sunarak daha bireysel bir deneyim halini almıştır (Selçuk, 2010: 207).

Televizyonun değişim gösterdiği alanlardan bir tanesi de evin yapılandırmasını değiştirmesidir. Televizyon izlenen oda oturma odası oldu. Odadaki eşyaların yeri televizyonun konumuna göre ayarlandı. Kitle iletişim araçlarının ucuzlaması evin her odasına televizyonun girmesine neden oldu. Yatak odaları özel oturma odaları haline geldi (Cizmeci, 2016: 63-64).

2.1.1. Televizyonun Tarihsel Gelişimi

Televizyonun kitle iletişim aracı olarak kullanımı 19. yüzyılın başlarına dayanır. Yapılan buluşlar Avrupalı bilim adamları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu isimleri May, Nipkow, Jenkins, Baird, Farnsworth, Zworykin şeklinde sıralayabiliriz. Televizyondaki gelişmeler radyoda gerçekleştirilen gelişmeler kadar hızlı ilerlememiştir. Çünkü televizyonun içeriği çok daha karışıktır (Ak, 2013: 5, Özübek, 2010: 74).

İlk düzenli televizyon yayını 1936 yılında İngiltere'de gerçekleştirilmiştir. Sunulan yayınlar büyük ses getirmiştir. Fakat alıcı sayısının az olmasından dolayı geniş bir izleyici kitlesine ulaşamamıştır. İngiltere'nin ardından televizyon yayınlarını ikinci başlatan ülke Amerika olmuştur. 1939 yılında New York'ta yapılan ilk yayınlarda dünya fuarından izlenimler aktarılmıştır. İngiltere ve Amerika'nın ardından düzenli yayınları başlatan üçüncü ülke Sovyetler Birliği olmuştur. İlk düzenli yayını 30 dakika sürmüştür (Aziz, 2013: 49-50).

Televizyonun yayın hayatına girdiği ilk yıllarda istasyonun yakınında bulunanlar izleyebiliyordu. Örneğin, Fransa'da 1936'da başlatılan televizyon yayınları, 1937 yılında Rusya'da gerçekleştirilen yayınlar, Almanya'da 1938 yılında gerçekleştirilen ilk yayınlar istasyonların yakınında bulunanlar tarafından izlenebiliyordu (Özübek, 2010: 74).

Dünyada gerçekleştirilen ilk düzenli yayınlar, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte duraklamış savaşın bitmesinin ardından hızla yayınlarına başlamışlardır. ABD 1950'lerde ülkenin üçte ikisine yayın yapar hale gelmiştir. İlk televizyon yayınlarında fotoğraflar üzerine konuşmalar yapılırken daha sonraki yayın içeriğini radyo programlarının içeriğini uyarlayarak gerçekleştirmişlerdir. Radyoda yer alan belgeseller, haber programları, yarışma ve müzik programları televizyona uygun hale getirilerek seyirciye sunuldu. 1955-1956 yılları arasında her hafta yayınlanan drama diziler ülke çapında büyük ilgi görmüştür (Ak, 2013: 7).

Televizyonun hem görme hem de işitme gibi iki duyu organına hitap etmesi yayılmasının kısa sürede ve hızlı bir şekilde olmasını sağlamıştır (Aziz, 2013: 50). Televizyon hayatında 1950 yılından sonra yaşanan gelişmelerle birlikte;

- Televizyondaki program türleri çeşitlenmiş, sayıları artmıştır.
- Televizyonculuk endüstriyelmiştir.

- Yayıncılık tekelleri oluşmaya başlamıştır.
- Teknolojinin gelişmesiyle taşınabilen kameraların ve video kasetlerin üretilmesi program ekimlerini stüdyo dışına çıkarmıştır (Ak,2013: 7-8).

1980 sonrası televizyonculukta gerçekleşen gelişmelerle birlikte iletişimde haberleşme uydularından faydalanılması televizyon yayınlarını da etkilemiş ve yayınlarda bu yolla yapılmaya başlanmıştır. Bu yolla hem ülkenin tamamında hem farklı ülkelerde yayınlar sunulmuş. Sınır ötesi yayınlar yapılmaya başlamıştır (Aziz, 2013: 55).

Türkiye'de ise ilk televizyon yayını 9 temmuz 1952 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak yapılan yayınlar ulusal düzeyde değildir.Ulusal ilk televizyon yayını Ankara'da 1968 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurulu (TRT) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunları takiben İzmir, Eskişehir, Edirne, Balıkesir, Kütahya televizyonları da yayın hayatlarına 1971- 1972 yıllarında başlamıştır. İlk deneme yayınları Ankara'da, ilk paket programlar İstanbul'da gerçekleşmiştir. Sonrasını takip eden yıllarda yayınlar hızla ilerlemiştir. Televizyon yayınlarının hızla ilerlemesinin yanında televizyon sayısındaki artışlarda aynı hızda olmuştur. 1980 yılına gelindiğinde ülkenin çoğunluğu yayın alanına girdiğinde paket programlarda son bulmuştur (Ak, 2013: 8, Gülmez, 2007.45).

1971 yılında İTÜ ile TRT arasında bir protokol imzalanarak anlaşma yapılmıştır. Bunun sonucunda 30 Ağustos'ta TRT İstanbul'da yayınlarına başlamıştır. 1970'lerin ortasında TRT1 kesintisiz yayın hayatına geçmiştir (Ak, 2013:8).

Televizyonun ülke genelinde hızla yayılmasının sebepleri arasında çabuk ulaşılabilir olması, her yerde her zaman ulaşımının kolay olması, izleme için herhangi bir ön hazırlık gerektirmemesi, okuma- yazma bilmeyenler için alternatif oluşturması, istediğini izleyebilme özgürlüğüne sahip olması gibi nedenleri sıralayabiliriz (Arun, 2010: 108).

TRT 1984 yılında renkli yayın hayatına başlamıştır. Bu yıldan sonra yayın saatleri ve kanal sayılarında artışlar görülmüştür. TRT 2 1986'da ,TRT 3 ve GAP TV 1989'da, TRT 4 VE TRT INT 1990'da yayın hayatlarına başlamışlardır (Gülmez, 2007: 45). Bu gelişmeler sonrasında Türkiye'deki ilk özel televizyon Star 1(Magic Box) yayın hayatına başladı. 1990 yılında yapılan açıklama ile yurt dışından kanal kiralayanın

Türkiye'de yayın yapabileceğinin belirtilmesi özel kurumların önünü açmıştır. Böylelikle devlet tekelinde olan yayıncılık anlayışı ortadan kalmış oldu. Star 1 'in ardından 1992 yılında Show TV , HBB, Kanal 6, Flash TV açıldı. 1993 yılında Kanal D, Samanyolu TV, Cine 5 kanalları da yayın hayatlarında başladı (Ak, 2013: 9, Gülmez, 2007: 48).

2.2. TELEVİZYONUN ETKİLERİ

Televizyonun yaşam biçimlerine, boş zamanları değerlendirme şekillerine, aile içi ilişkilere, toplumsal ilişkilere kadar birçok farklı alanda çeşitli etkileri bulunmaktadır.

Toplumda yaşanan hızlı değişimlerden haberdar olmak isteyen bireyler televizyona başvurduğu zaman televizyonun, çekim etkisi alanından kurtulamaz. Dolayısıyla televizyonun çekim alanına giren izleyici üzerinde davranışsal, duygusal, zihinsel etkilerde oluşmaktadır.

Televizyonun nasıl ki olumlu veya olumsuz yönleri varsa yine aynı şekilde izleyici üzerinde de bu farklılıklar görülmektedir. Televizyonda eğitici geliştirici programların yer alması dışında şiddet içeren, kültürel değişimlere yol açabilecek programlarda yer almaktadır. Sonuç olarak bir program tercihi bir izleyiciyi besleyip olumlu etkiler sunabilirken başka bir program başka bir bireye tam tersi etkileri de sunabilir (Gülmez, 2007: 42).

Televizyonun tüketim kültürüne etkisi de oldukça fazladır. İnsanları üretimden çok tüketime teşvik eden, insanlara marka olan şeylere sahip olmanın mutluluk statü getireceğine inandırma, tüketirsen mutlu olursun düşüncesi tüketim kültürünün bireyler üzerinde kurduğu kurmaya da devam ettiği düşüncelerin başında gelir. Bu düşüncelerin benimsenmesi hatta davranışa dönüşmesinde televizyonun etkisi büyüktür. Birçok farklı sosyo- ekonomik, kültürel özellikteki insanları bir araya getiren televizyon tüketim kültürünü aşılama seçtiği yöntemlerden biri reklamlardır. Reklam kuşakları ile insanlara özendirici, çekici, ikna edici özellikleri barındırarak ikna etme yoluna gider. Bir diğer yöntemde ünlü yüzleri kullanarak tüketime yönlendirmektir. İnsanlar izledikleri dizilerdeki karakterlerle kendini özleştirir onlar gibi olmak ister televizyonda bu duygulardan faydalanarak bireyleri tüketime yönlendirir (Özüpek, 2010: 88).

Televizyon yayınlarında toplumun eğitimi işlevi de yerine getirilmelidir. Toplumun farklı kesimlerinden bireylerini yapılan programlarla eğitime amacının yanında örgün eğitime yönelik programlarda söz konusudur. Yapılan eğitsel programlarda izleyici kitlesi dikkate alınarak bu bağlamda toplumun bilinçlendirilmesi, kültürel değerlere yönelik eğitsel programlara da yer verilmelidir. Genel itibari ile günün çoğunluğunda evinde televizyon açık olan ve genellikle her türden programı seyreden bireylerin dışında televizyonu bilinçli kullanmayı tercih eden izleyici için bu tür eğitsel programlar önem arz eder (Tekiner, 2016: 26).

Televizyon insanların sosyal yaşantılarında da etki etmektedir. Günümüzde artık bireyler boş zamanlarında birbirleri ile aynı şeyleri yaparak giderek birbirlerine benzemeye başlamıştır. Televizyonun gündelik yaşantımızda yer almasından önce vakitlerini ailece bir araya gelerek muhabbet ederek geçiriyorlardı. Televizyonun insanların yaşantısında yer almasından sonra bu alışkanlık da değişmiştir. Artık aile ile edilen sohbetler yerini ailece televizyon izlemeye bırakmıştır. Bireyler artık boş zamanlarını neredeyse televizyon izleme saatlerine göre belirlemeye başlamıştır (Göçen, 2011: 29).

Televizyonun etkilerinin yanında önemli işlevleri de bulunmaktadır. Genel anlamda bakıldığında televizyonun işlevleri ile kitle iletişim araçlarının işlevleri birbirleri ile benzerlik gösterir. Fakat televizyonun anlatım özellikleri ve içeriği farklı olduğu için işlevlerinde de farklılıklar oluşmaktadır. Televizyonun işlevleri ile ilgili farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalardan bazıları şöyledir;

- *"Haber ve bilgi verme*
- *Eğitim ve kültürel gelişime katkı*
- *Eğlendirme*
- *Mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlama*
- *Güdüleme toplumsallaştırma ve kamuoyu oluşturma"* (Kayador, 2001: 133-134).

Diğer bir sınıflandırma ise şöyledir;

- *"Politik sisteme, kamuoyu, yorum ve enformasyon tepkilerini iletme,*
- *Halkı kendi kendilerini yönetme noktasında yetiştirmek için bilgilendirme,*

- *Yönetimin karşısında durup, halkın koruyucusu gibi davranarak bireysel hakları koruma,*
- *Piyasadaki üretimde alıcı ve satıcı grupları buluşturup, ekonomik sisteme hizmet etme,*
- *Eğlence gereksinimini giderme*
- *Toplumda belirli siyasi ve ekonomik hegemonyanın baskısında kalmadan kendi ekonomik yeterliliğini sürdürme" (Yavuz, 2019: 39).*

Genel anlamda bakıldığında televizyonun işlevlerini haber vermek, bilgilendirmek, eğlendirmek ve boş zamanları değerlendirmek, siyasal işlevi sağlama, kamuoyu oluşturmak, mal ve hizmetlerin tanıtılması ve satılmasına hizmet etmek, kültürün nesilden nesile geçişini sağlamak olarak sıralayabiliriz (Akmeşe, 2017: 66-67).

Haber verme ve bilgilendirme işlevi; haberdar olma ihtiyacı insanlık tarihi ile birlikte başlamıştır. İnsanlar etrafında olup biten şeyler ile ilgili bilgi sahibi olmak ister. Günümüzde de haber alma hakkı en temel haklardan biri olarak görülür ve yasal olarak da bu hak korunmaya alınmıştır. Televizyonda haber verme işlevini yerine getirmektedir. Bu bağlamda bakıldığında televizyonunda özellikleri göz önüne alındığındaki diğer kitle iletişim araçları içerisindeki yeri önemlidir. Okuma- yazma bilgisi gerektirmemesi her evde bulunabilme özelliğinin olması televizyondan haber alma eğilimini artırmıştır. Televizyonun haber verme, bilgilendirme işlevini yerine getirirken tarafsız olması oldukça önemlidir (Akçay, 2018: 44). Televizyon izleyiciye bilginin kesintisiz olarak ulaşmasını sağlar. Dolayısıyla insanların bilgi almasını kolaylaştırır. Günümüze bakıldığında televizyon çok farklı bilgiler sunmakta ve izleyiciler bu bilgiler doğrultusunda hayatlarını şekillendirmekte, yönlendirmektedirler. Nasıl giyinmesi gerektiğinden, nasıl beslenmesi gerektiğine kadar bir çok konu hakkında enformasyona ulaşmaktadır (Yavuz, 2019: 40-41).

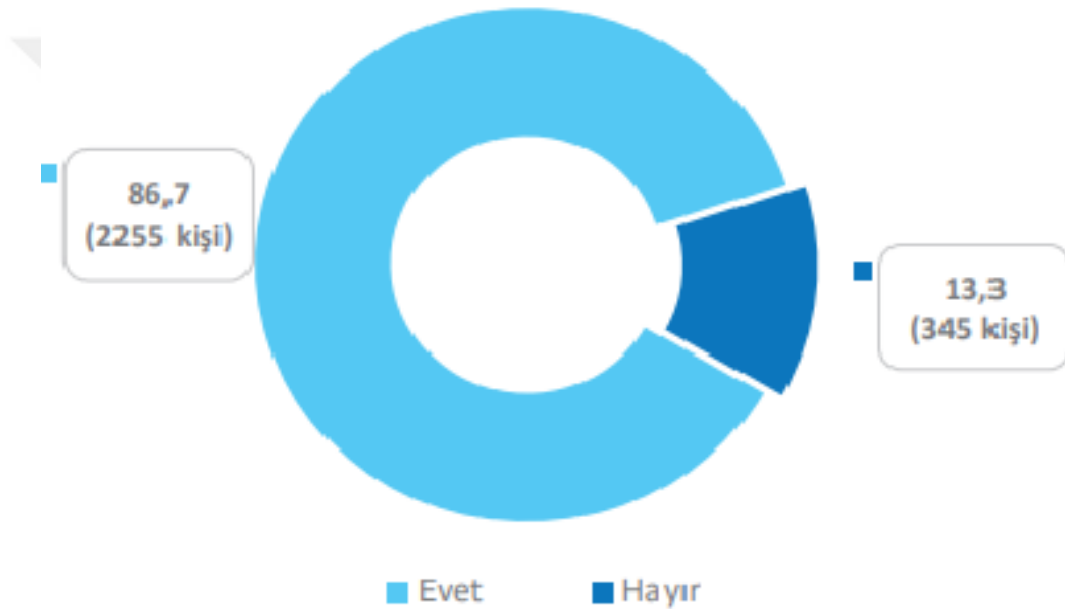
Eğitme işlevi; bilgi edinme kaynaklarından olan televizyon hem doğrudan bilgiyi sunar hem de eğitici programlarla eğitime yardımcı olur. Televizyonun eğitme işlevini iki farklı yönden inceleyebiliriz. Bunlardan ilki haber ve enformasyon vererek toplumun bilgi seviyesini geliştirmek, bireylerin yetenek ve becerilerine katkı sağlamaktır. İkincisi ise teknolojik olanaklar ve eğitim faaliyetleri ile bireylerin eğitilmesinde yardımcı rol oynamak. Dolayısıyla televizyon amacına hedefine uygun olarak kullanılırsa öğretme

işlevini de başarılı bir şekilde yerine getirebilir. Televizyon aynı zamanda topluma ekonomik, siyasal, sanatsal, bilimsel bilgiler sunarak bazı değer ve yargıların yerleşmesini sağlar (Yavuz: 2019: 41-42). Bilginin sunulması kadar doğru ve sağlıklı bir şekilde sunulması da o kadar önemlidir. Televizyonun eğitime işlevi haber verme işlevinden sonraki en önemli işlevdir. Televizyon bu işlevini ya direk olarak okula yönelik eğitim programları ile ya da toplumun bilgi düzeyini artırmayı hedefleyen programlar yayınlarak gerçekleştirir. Böylelikle her iki durumda da kurumsal yapılardaki iletişim süreçlerini gerçekleştirir ve eğitime yönelik desteğini sağlamış olur (Akçay,2018: 46-47).

Eğlence ve boş zamanları değerlendirme işlevi;televizyon insanların eğlence ihtiyacını büyük ölçüde karşılar. Bunun dışında insanların boş zamanlarını değerlendirebilecekleri alternatifler sunar. İzleyicinin vaktini güzel, eğlenceli bir şekilde geçirmesine katkı sağlar. Geleneksel eğlence anlayıcına bakıldığı zaman daha sosyal ve kalabalık olduğu görülür fakat televizyon geleneksel eğlence anlayışını değiştirerek daha bireysel bir hale getirmiştir. Televizyonla birlikte birey eğlence ihtiyacını karşılamak için kalabalığa ihtiyaç duymaz. Tek başına film izleyerek, müzik dinleyerek ya da herhangi bir programı takip ederek eğlenenebilir hale gelmiştir (Yavuz, 2019: 46). Televizyonun işlevlerinin insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Eğlence işlevi aynı zamanda bireylerin oyalanma ve boş zamanlarını değerlendirme ihtiyaçlarını karşılamaya da yöneliktir. Televizyon eğlendirme hizmeti ile eğlenceyi kişileri ayağına kadar getirir. İnsanlar eğlenmek için bir çaba göstermezler. Aynı zamanda bu işlevi ucuza yerine getirerek insanlar için kolaylık sağlar. Eğlendirme ve boş zamanları değerlendirme işlevi ile insanlar, duygusal boşalma ve rahatlama yaşarlar, günlük hayatın sıkıcı ve bunaltıcı özelliklerinden uzaklaşabilirler (Akçay, 2018:48). Televizyon eğlence gereksinimlerinin yanında toplumun ortak değerlerini aktarmak, bireylerin kültürel düzeylerini yükseltmek gibi işlevleri de vardır. Fakat televizyonun bu işlevleri yerine getirirken insanları bazı duygularını sömürebileceği göz önüne alınmalıdır. Bundan dolayı televizyonun kullanımının da doğru ve bilinçli bir şekilde olması önemlidir (Yavuz, 2019: 46-47).

Mal ve hizmetlerin tanıtımı işlevi; televizyonun işlevlerinden biride mal ve hizmetlerin tanıtılmasını sağlama işlevidir. Bu işlevin en önemli unsurunu reklamcılık oluşturur. Mal ve hizmetlerin tanıtılması kanalların ekonomik yapısı için önemli bir rolü

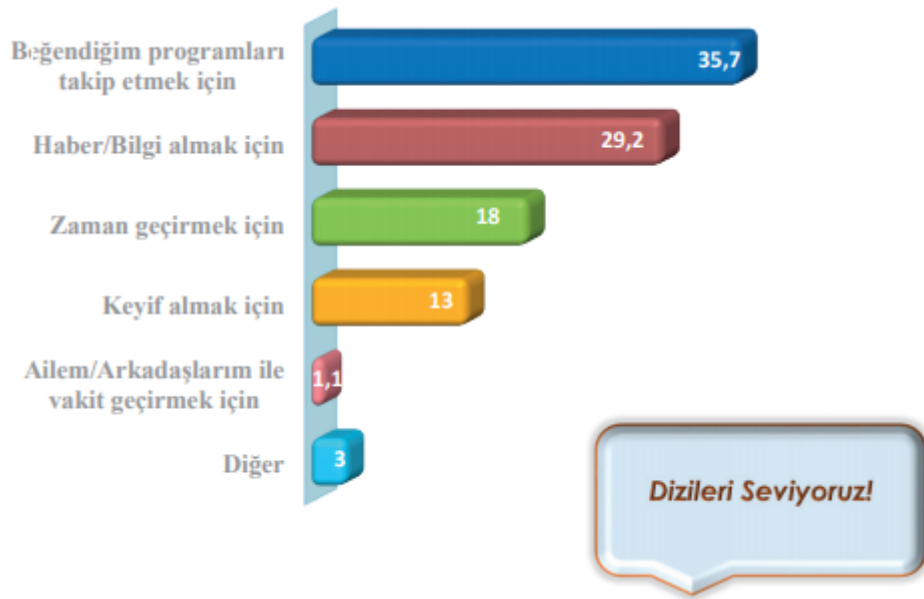
olsa da izleyiciyi mal ve hizmetlerden haberdar etme özelliğini de içinde barındırır. Firmaların reklam gelirlerini artırmada televizyonun konumu önemlidir (Akçay, 2018: 50). Televizyon işlevini reklamlarla, dizi ve filmlerdeki ürün yerleştirmelerle veya yayınladığı programlar ile gerçekleştirmektedir. Tanıtımı yapılan ürünün izleyici tarafından kabul görmesi, alma isteği uyandırması önemlidir. Reklam gelirlerinin her geçen gün artması televizyonda yer alan yayınlar için önemli bir hal almıştır. Rekabete dayalı olan piyasa içerisinde gündemde kalmak, izleyicinin dikkatini çekmek, reklam verenlerin desteğini almak için programların çeşitliliği ve içeriğin yenilenmesi de kanallar için önem arz eder (Yavuz, 2019: 48).

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 1. Televizyon Yayınlarının İzlenme Oranı

2018 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre televizyon izleyenlerin oranı % 86,7 izlemeyenlerin oranı ise % 13,3 olarak bulunmuştur. Sonuçlara bakıldığında günümüzde hala televizyon izleyenlerin oranı dikkat çekmektedir. Yeni medya pratiklerinin oluşmasına ve varlık göstermesine rağmen televizyon izlenme oranı yadsınamayacak boyuttadır.

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 2. Televizyon Yayınlarının İzlenme Nedenleri

İzleyicilerin televizyon izleme nedenlerine verdikleri cevaplarda ise % 37,7'si televizyonda devamlı takip ettikleri programlar için izlediklerini belirtmiştir. Bu cevabı verenlerin büyük bir kısmı ise dizileri takip ettiklerini söylemişlerdir. Haber almak için izleyenlerin oranı ise 29,2'dir. % 18'i ise yapacak başka alternatif bulamadıkları için yani oyalanmak amacı ile televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Televizyonu bir boş zaman değerlendirme amacı ile izleyenlerin oranı ise % 13'dür. Bu katılımcılarda keyif almak amacı ile televizyon izlediklerini söylemişlerdir. Televizyonu ailesi ve arkadaşları ile vakit geçirmek için izleyenlerin oranı ise % 1,1'dir.

Sonuç olarak bakıldığında televizyonun işlevlerinin televizyon izleme nedenlerini oluşturduğu görülmektedir. Oranları değişse de çeşitli nedenler ile televizyon izleme sağlanmaktadır. Araştırmada da açıkça görülmüştür ki televizyonun bireyselleştirmeye neden olmuştur. Aile ile veya arkadaşlar ile birlikte vakit geçirmek için tercih edilen bir etkinlik türü değildir. Genel olarak bakıldığında televizyon, dizi izlemek için veya takip edilen bir program türü tercih edilmiştir. Bunun yanında haber almak ve hoş, keyifli vakit geçirmekte en çok öne çıkan nedenlerden olmuştur.

2.3.TELEVİZYONUN ÖZELLİKLERİ

Televizyon hem göze hem kulağa hitap eden bir iletişim aracıdır. Sesi ve görüntüyü destekleyici bir şekilde kullanarak tamamlanmış bir şekilde izleyiciye taşır. Dolayısıyla televizyonun ses ve görüntüyü bir arada taşıması onu diğer kitle iletişim araçlarından ayırmıştır. Gazete, dergi gibi basılı yayınların hedef kitlesine ulaşarak tamamlanması için okuma-yazma kültürünün oluşması gerekir. Fakat televizyon için böyle bir unsurun oluşması gerekli değildir. İnsanlara küçük bir ekranın içerisinde birbirinden farklı dünyaları sunar. Kısacası dünyayı evlere kadar getirir. Televizyonun bu yönü toplumlar üzerinde de büyük bir etki yaratmıştır. Ve zamanla televizyon için "sihirli kutu" benzetmesi yapılmıştır. Televizyonun uygun boyutları, evin içerisinde yer alması, ev için bir ihtiyaç halini alması çok uzun sürmemiştir. Evlerden kamusal alanlara kadar hemen hemen her yerde bulunan televizyon temel ihtiyaçlar içerisindeki araçlardan birisi olmuştur (Akmeşe, 2017: 70-71).

Televizyonun en önemli özelliklerinden biriside hikaye anlatıcısı olmasıdır. Televizyon öncesi hikayeler öğretmenler, aileler, anne, babalar, topluluk üyeleri, din adamları tarafından yüz yüze anlatılırken günümüzde bu işlevi televizyon üstlenmiştir. Televizyon, aynı anda birçok insana çeşitli hikayeler anlatır. Pazar unsurlarına uyumlu, rekabetçi, reklam işbirliği içerisinde standart ve merkezi bir yapı ile hikaye anlatmanın küresel sürecini yansıtır (Doustı, 2015: 92).

Televizyon izleyicisine birçok seçenek sunar. Spor, politika, moda, sanat gibi farklı alanlara yönelerek farklı türdeki hedef kitlelerine hitap eder. Bu geniş yelpaze ile toplumun çoğu ihtiyacını karşılamayı amaçlar. Böylece izleyici kendisine sunulan içerisinde bir seçim yapar bir kanalı tercih ederek izler, fakat yine tercih ettiği şeyler içerik üreticileri tarafından belirlenmiş olur insanlar onlar arasından bir tercih yapmak durumunda kalır. İçerik üreticilerinin neyin ne kadar bilinmesi gerektiğini veya nasıl sunulması gerektiğine karar verirler dolayısıyla toplumu yönlendirme etkileri vardır. Bundan dolayı televizyon içeriklerinin doğru ve bilinçli bir şekilde tercih edilmesi önemlidir (Akmeşe, 2017: 71).

Günümüzde hemen hemen bütün hanelerde televizyon mevcuttur. Hatta bazı evlerde sayısı birden fazladır. Televizyon insanlar için vazgeçilemez bir konuma gelerek ihtiyaç listesindeki yerini almıştır. Televizyon içeriklerinde kendi hayatlarından

kesitler bulan izleyici bu sayede yabancılık duygusundan yoksun olur ve rahatlama,güven duygusu ile birlikte kendisini televizyonun içeriğine bırakır. İnsanlar sürekli olarak televizyonun vermiş olduğu mesajlara maruz kalırlar. Tek bir karede kalıcı olmayan mesajlar süreklilik oluşturmaları ile birlikte etkili olmaya başlar (Kayalı, 2018: 40-41).

Televizyonun başka bir özelliği de ayırt etmemesidir. Bir programı izlerken aynı yerde beş yaşında bir çocuk bulunuyorsa oda veya yetmiş yaşında olan biriside aynı bilgileri veya mesajları elde etmiş olacaktır. Televizyon çocuklar için bilgi alınacak temel yerlerden birini oluşturur. Çocuklar televizyonda verilen bilgileri doğru olarak kabul etmektedirler. Bilgileri sorgulama ihtiyacı hissetmezler. Televizyonu gerçek dünya ile eşit tutarlar. Burada yine televizyon içeriklerinin bilinçli ve doğru kullanımı önemini korumaktadır (Doustı, 2015: 93).

	1	2	3 ve üzeri	Yok	Toplam
Masaüstü Bilgisayar	31,9	0,2	0,5	67,4	100
Taşınabilir Bilgisayar (dizüstü vb.)	51,9	1,2	1,0	45,9	100
Tablet Bilgisayar	33,0	2,5	0,7	63,8	100
İnternete Bağlanabilen TV (Akıllı TV)	38,0	1,5	0,5	60,0	100
İnternete Bağlanamayan Klasik Televizyon	60,7	2,7	1,0	35,6	100
Radyo	26,5	1,2	1,4	70,9	100

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 3. Hanelerde Bulunan Medya Araçları Sayısı

Hanelerde bulunan medya araçlarına bakıldığında zaman televizyonun en fazla bulunan cihaz olduğu anlaşılmaktadır.Sırayı % 54 ile taşınabilir bilgisayar takip ediyor. Televizyonun en yüksek orana sahip olması günümüzde önemini hale koruduğunu göstermektedir. Televizyondan sonra sırayı bilgisayarın alması yeni medya teknolojilerin yaygın kullanımını ve önemini belirtir nitelikte olmuştur.

2.4.TELEVİZYONUN GÜNDELİK YAŞAMA ETKİSİ

Televizyonun gündelik yaşamın içine girmesi ile birlik bu alanda da değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Aile ile veya bireysel olarak izlenen televizyon ev içi kültürün bir parçasını oluşturdu. Ev, hayatın inşa edildiği tüketim kültürüne adapte olunmasını sağlayan farklı kültürlerin sergilendiği bir araçtır.

Evin güvenilir konumu bireylerin boş zaman etkinliklerinde önemli bir yer tutmasını sağlamıştır. Bunda medya teknolojilerinin de payı vardır. Birçok etkinliği bir arada barındırması sebebiyle boş zaman etkinliklerinin evde toplanmasına neden olmuştur. Bu teknolojilerle eğlence para veya herhangi bir çaba harcamadan elde edilen bir olgu haline gelmiştir. Yine aynı şekilde sanat, spor, gezi gibi etkinliklerde gerçek bir deneyim halinden çıkarak evde yapılabilen etkinliklere dönüşmüştür. Hatta zamanlarını bile bu teknolojilere göre belirlemişlerdir. Örneğin televizyonda izlemek istediği bir dizisi veya programı olan bireyler boş zamanını bu programlara göre konumlandırmaktadır (Selçuk, 2010: 208).

Televizyonun gelişi ile dünyanın her yerinden bilgi edinme imkanı bulunması kadın erkek arasında dış dünya ile ilgili bilgilere aynı derecede ulaşmasını sağladı. Çünkü, kadınlar ev içindeki sorumluluk ve yükümlülüklerle vakit geçirirken, erkekler ev dışında da arkadaş çevresine sahip olduğundan veya ev dışına daha çok çıktığından hayatın daha içindeydiler ve daha fazla bilgi edinme şansları vardı. Televizyonun gelişi ile birlikte herkesin her bilgiye ulaşabilir hale gelmesi bu farklılığı da ortadan kaldırmıştır (Cizmeci, 2016: 61-62).

Çocuklar üzerinde de etkili bir araç olan televizyon, masal dinleme, soru sorma gibi gelişim ve eğitim sürecinin yerini alarak çocukları gerçek dünyadan kopararak, sosyalleşme ve zihinsel durağanlık problemlerini de doğurmaktadır. Günün her saati televizyonda yer alan çocuk kuşağı programları ve çizgi filmler bilinçsiz bir şekilde izlendiğinde çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir (Karaçoşkun, 2002: 231). Yine aynı şekilde televizyonun gençler üzerinde de birçok etkisi vardır. Televizyonun belli davranış kalıpları sunması gençlerin bu davranışları benimsemesine yol açabiliyor. Örneğin şiddet içeren diziler gibi (Erjem, Çağlayandereli, 2006:17).

Televizyon izleme biçimleri, sohbet kalıplarını etkileyerek aile içi iletişimi televizyon etrafında şekillendirir. Yapılan etkinliklerde örneğin bir eğlenceye katılmak veya bir projede yer almak gibi faaliyetler televizyonun programlarının izlenme saatlerine göre ayarlanmaktadır. Dolayısıyla televizyon izlemek gündelik yaşantının düzenlenmesi, şekillenmesi açısından oldukça önemlidir (Selçuk, 2010: 209).

Televizyon dış dünya ve diğer izleyicilerle bağlantı kurarak, kitaplarda okuyamayacakları şeyleri diğer izleyicilerle özdeşleşmek için izleniyordu. Dolayısıyla izleyiciler televizyonda gördükleri karakterlerle özdeşleşiyorlardı. Kendi yakınları veya bir arkadaşları olarak benimsiyorlardı. Televizyondaki karakterlerle duygusal bağlar kuran izleyiciler bu yüzden boş zamanlarında yanlarındaki aile bireyleri ile iletişim kuramıyor veya iletişimde aksamalara yol açıyordu (Cizmeci, 2016: 58-59).

Tablo 2.Günlük Ortalama Televizyon İzleme Süresi

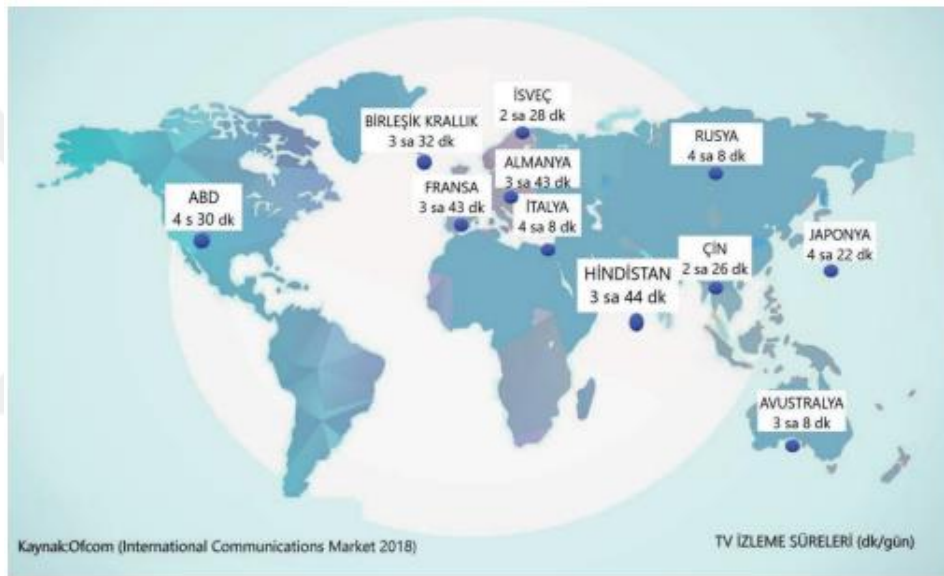
Saat Aralıkları	Hafta içi 1	Hafta sonu 2
TV izlemiyor	0,8	3
0-1 saat	9,1	8,2
1-2 saat	23	17,2
2-3 saat	27,3	23,2
3-4 saat	16,4	20,1
4-5 saat	8,4	9,9
5-6 saat	6,3	6,4
6-7 saat	3	4,1
8 saat ve üzeri	5,7	7,9
TOPLAM	100	100

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Yukarıda yer alan tabloda RTÜK'ün 2018 yılında Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması'nda yer alan günlük ortalama televizyon izleme süreleri verilmiştir. Araştırmaya göre, Türkiye'de günlük ortalama 3 saat 34 dakika televizyon

izlenmektedir. Hafta içi televizyon izleyenleri % 27,3'ü 2-3 saat, %16,4'ü ise 3-4 saat televizyon izlemektedir. Hafta sonu televizyon izleme oranlarına bakıldığında katılımcıların %23,2'si 2-3 saat, %20,1'i 3-4 saat televizyon izlemektedir. Sonuca bakıldığında televizyon izleme süreleri karşılaştırıldığında hafta sonu televizyon izleyenlerinin sayısının hafta içi izleyenlere oranla daha fazla olduğu görülmektedir.

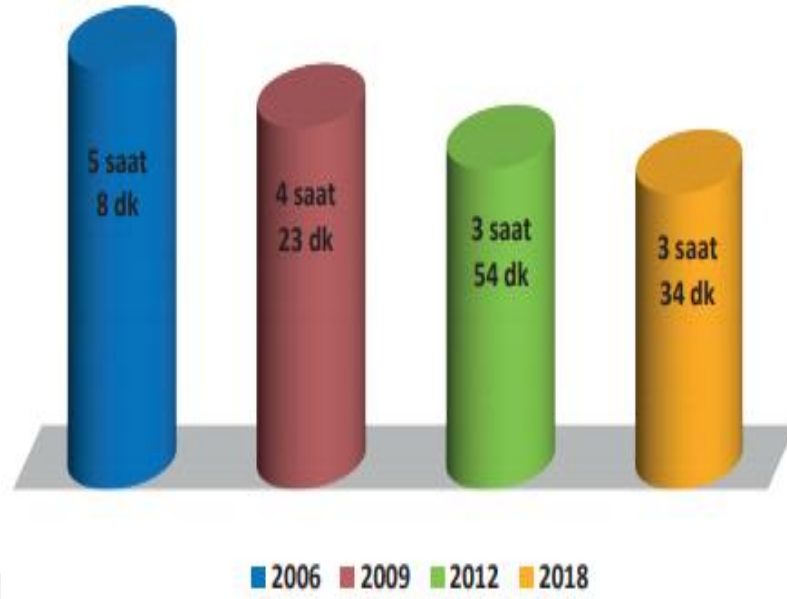
Televizyon izleme alışkanlıkları üzerine yapılan bir başka araştırmada ise dünya genelinde ülkelerin televizyon izleme oranları araştırılıyor. Ajans Press'in RTÜK'ten elde ettiği verilerle 2017 yılında yapılan araştırma sonuçlarına göre dünyada televizyon izleme oranları şu şekilde açıklanmıştır.

Kaynak: : RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 4. Dünya Genelinde Televizyon İzleme Süreleri

Ofcom (international Communications market) 2017 araştırması verilerine göre ülkelerin televizyon izleme sürelerine bakıldığında, en fazla televizyon izleyen ülke 4 saat 30 dakika ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) oluyor. ABD'yi Japonya 4 saat 22 dakika ile takip ediyor. En az televizyon izleyen ülke ise İsveç ve Çin oluyor. Türkiye'nin ise 2018 yılında yapılan araştırmada günlük ortalama televizyon izleme süresi 3 saat 34 dakikadır. Bu anlamda bakıldığında Türkiye'nin Hindistan, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, Hindistan gibi ülkelerle birbirine yakın izlenme oranına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak:RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 5. Günlük Ortalama Televizyon İzleme Süresi 2006-2009-2012-2018 Karşılaştırması

RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı araştırmada 2006-2009 yılları arasında günlük ortalama televizyon izleme süreleri karşılaştırılmıştır. 2006 yılında 5 saat olan televizyon izleme süresi 2005 yılında 4 saate 2012 yılında 3 saat 54 dakikaya 2018 yılında ise 3 saat 34 dakikaya düştüğü görülmüştür. Yıllar içerisinde televizyon izleme sürelerinin azalmasında teknolojinin gelişmesi ile birlikte yeni medya araçlarının gündelik hayattaki yerinin artmasının etkili olduğu söylenebilir.

2.5. EVİN BOŞ ZAMAN MERKEZİ HALİNE GELİŞİ

Bireylerin yoğun çalışma saatleri sonrası yorgun olmaları ve dışarının güvenli olmaması gibi unsurlardan dolayı birçok ailenin tercihi ev de vakit geçirmek yönünde olmaktadır. Onun dışında dışarıdaki eğlence etkinliklerinin maliyetli olması, toplumdaki iletişim eksiliğinin olması, medya teknolojilerinin çeşitli eğlence aktivitelerini evlerinden çıkmadan sunmasından dolayı bireyler için ev giderek boş zamanlarını geçirdikleri bir yer haline gelmiştir. Toplumun giderek aile merkezli bir hale dönüşmesi, ailenin de ev merkezli hale dönüşmesine neden olmuştur (Selçuk, 2010: 198).

İnsanların genel olarak boş zamanlarını evde geçirmeleri boş zaman etkinlikleri harcamalarının da çok daha az maliyetli olması nedeniyle de ev dışı etkinliklerden

çıkarak ev içi etkinliklere doğru gelişmiştir. Televizyonun evin boş zaman merkezi haline gelmesinde payı büyüktür. Fakat onun öncesinde de evlerin daha konforlu hale gelmesi ev içindeki odalarında farklı amaçlarla kullanılmasına olanak sağlamıştır. Dolayısıyla evin boş zaman merkezi haline gelişi böylece ilerleme kaydetmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle özellikle kadınların ev içindeki sorumlulukları azalmıştır. Örneğin, süpürge makinesi, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi gibi aletlerin gelişimi ve herkesin evine girebilecek konumda olması kadınlarından bu teknolojilerden yararlanmasında boş zamanlarının artmasına neden olmuştur. Bu durumun sonucu olarak da evde geçireceği boş zamanları artmıştır. Sonuç olarak boş zaman etkinliklerinin giderek ev merkezli olması televizyonun icadından önce başlamıştır. Fakat kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla beraber artmıştır (Selçuk, 2010: 199-200).

Postmodern dönemde tüketime yönelik oluşan eğilim ev içerisinde de kendini göstermiştir. Önceleri ihtiyaç olduğu için alınan şeyleri artık insanların birbirleriyle yarış içine girmesi nedeniyle, kendi üstünlüğünü göstermek, statü göstergesi olarak kullanmak için almaya başlamıştır. Veya tüketim kültürünün benimsettiğini tüketirsen mutlu olursun mantığı çerçevesinde hareket etmelerine neden olmuştur (Cizmeci, 2016: 38-39).

2.6.BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRMEDE İNTERNETİN YERİ

İnternet günümüzde oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir. Bireylerin boş zamanlarında en çok tercih ettikleri araçların başında gelir. Bireyler boş zamanlarını değerlendirmek, diğer insanlarla iletişim kurmak gibi pek çok nedenden dolayı internet kullanımını tercih ederler (Bayraktutan, 2005: 108).

İnternetin günümüzdeki varlığı ve önemi de giderek artmaktadır. Tarihe bakıldığında kısa bir geçmişi bulunan internet hızlı bir değişim geçirmiştir ve geçirmeye de devam etmektedir (Sarpay, 2016: 199). İlk dönemlerinde kısıtlı bir şekilde iş çevresi tarafından kullanılan internet geçirdiği hızlı gelişimle sonraları bireysel bir kullanım alanı oluşturmuştur.

Boş zamanda internet kullanımının aile içi ilişkiler üzerinde de etkileri olmuştur. İnternetin günün her saati ulaşılabilir olması, insanların ihtiyaç duydukları her an kullanmalarını sağlamıştır. Boş zamanlarının büyük bir bölümünde internetten

faaydalanan bireylerinin aile içi ilişkilerine etkileri olmuştur. Boş zamanlarında internet kullanımını tercih eden bireyler aile yeleri ile iletişimlerini kısıtlıyorlar. Odalarına geçen bilgisayardan oyun oynayan ya da akıllı telefonları ile sosyal medya ya giren kişiler sosyal ihtiyaçlarını bu şekilde karşılayarak aile ile olan ilişkilerinde yalnızlaşıyorlar.

Bu olumsuzluklarının yanında internetin bireylere sağladığı birçok yarar da bulunmaktadır. Dünyanın her yerinden anında haber alma, uzakta olan aile bireyleri veya arkadaşlarıyla haberleşme imkanlarının çeşitliliğinin olması, alışverişlerini dışarı çıkmadan evlerinden halledebilmeleri veya faturalarını aynı şekilde evden çıkmadan ödeyebilmeleri gibi sayısız faydalar sayılabilir. Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı gibi internet kullanımı da bilinçli bir şekilde yapılırsa olumlu yönlerinden yararlanılarak, bireylere olumlu sonuçlar verir. Fakat bilinçsizce veya çok fazla kullanımının olumsuz faktörleriyle karşılaşılabilir (Bayraktutan, 2005: 109)

2.6.1. İnternet Kavramı

Günümüzün önemli iletişim araçlarından biri olan internet, Dünya üzerinde yayılmış tüm bilgisayar ağlarının birleşiminden oluşan devasa ağdır. Bu ağlar içerisinde niversiteler, şirketler, araştırma kurumları, devlet kuruluşları gibi çeşitli kullanıcıları bulunmaktadır (Bayraktutan, 2005: 55).

İnternetin birden çok tanımı vardır bunlardan bazılarını sıralamak gerekirse,

- *"Bilgi ve enformasyonun aktarılmasında geleneksel iletişim teknolojilerinin sunduğu ölçek ve hız sorununu aşarak isteyen herkesin istediği bilgiye ulaşmasını sağlayacak araçtır."*
- *İnternet, birbirlerine IP protokolüne dayalı küresel bir adres uzayı ile yerel olarak bağlı bilgisayarlardan oluşan bilgi sistemidir.*
- *Klasik yaşam biçimlerini, değer yargılarını değiştiren, hayatımıza yeni kavramlar, yeni uğraşlar getiren bir oluşumdur.*
- *Data, ses, grafik ve video gibi pek çok bileşeni tek bir yapı içerisinde bir arada sunma olanağı veren, bilgiye bu şekilde anında erişme ve aktarma olanağı sağlayan bir kanaldır.*

- *Her ülkeden araştırmacılara aynı düzeyde erişim sağlayan, yüksek düzeyde bir arama aracı, veri bankası, sayısal kütüphane ve kişilerin fikirlerini serbestçe söyleyebildiği demokrasi platformudur.*
- *Evden alışveriş, bankacılık hizmetleri, radyo-televizyon yayınları, gazetelerin takibi, görüntülü telefon, tele konferans vb. uygulamaları ile hayatı kolaylaştıran bir ortamdır.*
- *Bilgisayarların, birbiriyle bağlantılı milyonlarca bilgisayardan herhangi birisiyle veri, ileti ve dosya alış veriş yapmasına olanak sağlayan, birbiriyle bağlantılı bilgisayarlar sistemidir "(Aktaran Akyol, 2006: 5).*

Hayatımızı kolaylaştıran ve sıkça tercih ettiğimiz bir iletişim olan internet, Diğer kitle iletişim araçlarıyla karşılaştırıldığında aradaki fark açıktır. Diğer iletişim araçlarında tek yönlü bir iletişim çeşidi varken internette interaktif bir iletişim mevcuttur. Kullanıcılar sadece verilen mesajı almakla kalmaz aynı zamanda yorum yapabilme, paylaşımda bulunabilme gibi özgür alanlara sahiptir (Alpaslan, 2014:6).

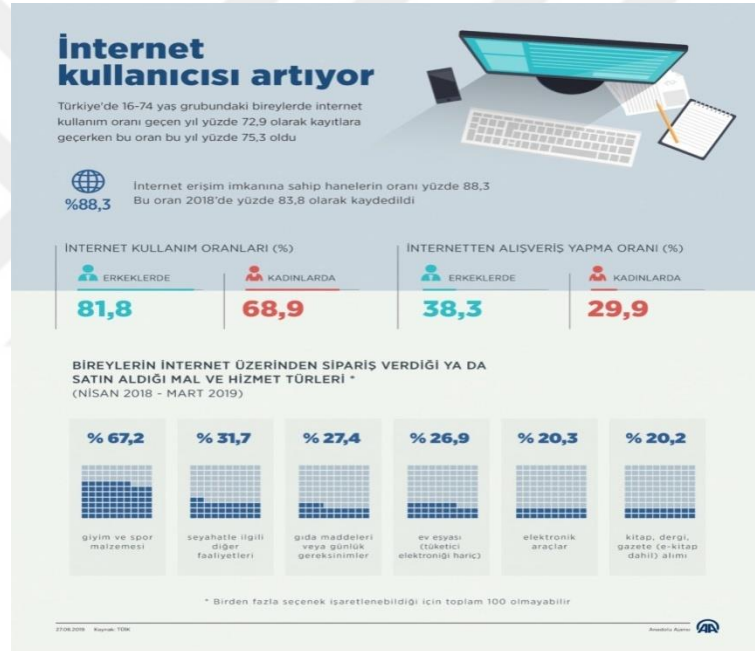
İnternet kullanımı birçok kolaylığı da beraberinde getirir. İnsanlar öğrenmek istedikleri bilgilere her an istedikleri yerde ulaşabilme, takip edebilme, evinden veya iş yerinden çıkmadan faturaları ödeyebilme veya herhangi bir banka işlemini gerçekleştirme, eğlence, boş zaman geçirme aracı, oyun oyma, muhasebe veya mühendislik hizmetleri, alışveriş yapmak gibi çok farklı alanlarda hizmet vererek hayatı kolaylaştırmaktadır (Günlü, 2016: 25). İletişim alanında yaşanan hızlı gelişim bilişim toplumuna geçiş sürecinde önemli olmuştur. Bu dönemde özellikle internet uzakları yakın etmesi anlamında oldukça önemli olmuştur. İnternetle birlikte coğrafi olarak birbirinden ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar kullanıcıların birbirleriyle iletişimine katkı sağlayarak onları yakınlaştırmıştır. Tüm bu gelişmeler insanların bilgisayarlar sayesinde siyasi, ekonomik, toplumsal etkileşim içerisinde olmasını sağlamıştır. İnternetin gelişimi sadece iletişim alanına değil beraberinde birçok alana da yenilikler getirmiştir. Psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi gibi farklı disiplinlerin araştırma alanında yer almıştır. İnternetin birçok ihtiyaca cevap vermesi ilginin artmasına sebep olmuş ve internetin kullanımı giderek daha da yaygınlaşmıştır (Çavuş, 2011: 68).

Dünyada internetin buluşu ABD ile Rusya arasındaki savaşa dayanır. Rusya'nın ilk yapay uyduyu uzaya fırlatmasının ardından ABD ARPA isimli projeyi hayata

geçirmiştir. Bu proje ile savaş saldırı sonrası uçakların kontrollerini sağlayabilecek bir bilgisayar ağı oluşturmuştur. ARPANET ismi verilen bu ağ internetin doğuşunu hızlandırmış ve 1969 yılında ilk bilgisayar ağı California'da kurulmuştur (Akyol, 2006: 4).

Türkiye'de ise Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) ortak yürüttüğü çalışma sonucu 1992 TR-NET isimli proje ile başlamıştır (Akyol, 2006: 5, Bayraktutan, 2005: 56).

Günümüzde internet kullanıcı sayısı hızla artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yaptığı " Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Araştırması sonuçlarına göre;

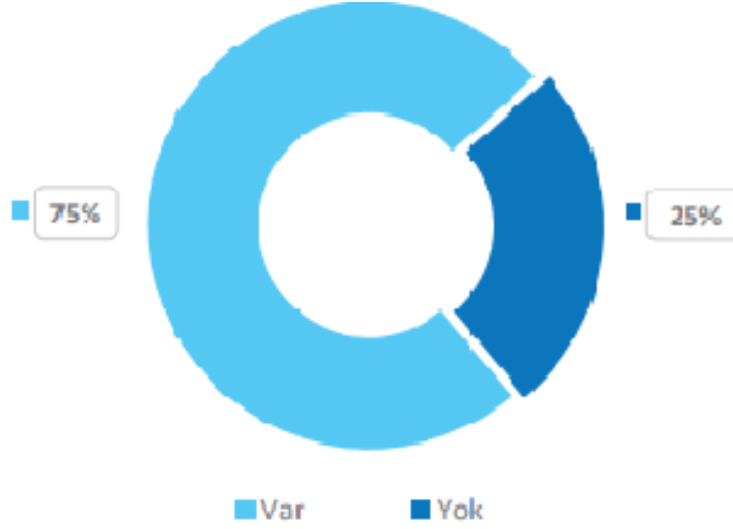

Kaynak: <https://www.bik.gov.tr/internet-kullanici-sayilari-artti/>

Şekil 6. Türkiye İnternet Kullanıcı Sayısı 2019 (<https://www.bik.gov.tr>)

İnternet kullanım oranı 16-74 yaş grubundakilerde yüzde 75,3 oldu. Bu oran geçen yıl yüzde 72,9 dur. İnternet kullanımı erkeklerde yüzde 81,8 iken, kadınlarda yüzde 68,9 olmuştur. Ülke genelindeki internete sahip hane oranı ise yüzde 88,3 olmuştur. Bu oranın geçen yıl yüzde 83, 8 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonucundan da anlaşılacağı gibi internet kullanıcı sayıları her geçen yıl artarak devam etmektedir.

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 7. Masaüstü Bilgisayar, Taşınabilir Bilgisayar ve Tablet Cihazlarından En Az Birine Sahip Olan Hanelerin Oranı (%)

Hanelerin % 75'inde masaüstü bilgisayar, taşınabilir bilgisayar veya tablet gibi cihazlardan en az birinin bulunduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarından da anlaşılabacağı üzere günümüzde yeni medya pratiklerinin kullanımı oldukça yaygındır.

2.7. AİLE İÇİ İLETİŞİMDE SOSYAL MEDYA

Ailelerin boş zaman tercihleri genellikle dışarı çıkmak yerine evlerinde aileleri ile veya bireysel olarak vakit geçirmekten yana kullanmayı tercih ettiler. Dışarının tehlikeli görülmesi, evde yapılacak etkinliklerin daha ucuz olması nedeniyle bireyler boş vakitlerini evde geçirmek istemektedirler. Bunların dışında artık gelişen teknoloji ile birlikte dışarı çıkılarak halledilmesi gereken birçok işin internet aracılığıyla evden halledilebilir olması bu konuda daha teşvik edici olmuştur. Ev içi boş zamanda bireyler vakitlerini sosyal medya ya girerek de değerlendiriyor. Bireyler medya teknolojilerin verdiği imgeleri benimseyerek bunlara teslim olmalarını sağlıyor (Cizmeci, 2016: 92).

Günümüzde bireylerin kullandığı birçok sosyal medya ağı vardır. Akar (2010) bu ağları şu şekilde sıralamıştır;

"a) *Bloglar (Blogger, Wordpress vb.)*

b) Mikroblogging (Twitter, Tumblr vb.)

c) Wikiler (Wikipedia vb.)

d) Sosyal İşaretleme (Pinterest, Delicious vb.)

e) Medya Paylaşım Siteleri (Youtube, Flickr vb.)

f) Podcasting

g) Sanal Dünyalar (Secondlife vb.)

h) Sosyal Ağlar (Facebook, Myspace, Friendfeed, Google+ vb.)” , (Aktaran Bor,2018: 14).

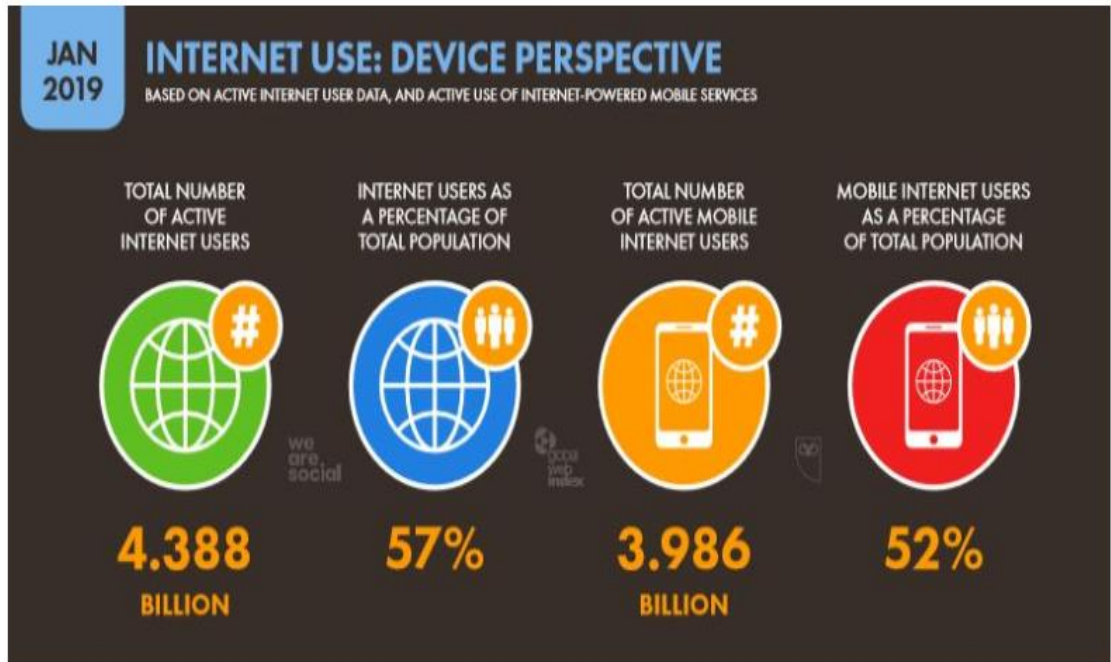
Sosyal medya kullanıcı sayısının hızla artması bireylerin sosyal medyayı neden kullandıkları sorusunu gündeme getirmektedir. Bireylerin kişilik özellikleriyle birlikte sosyal medyayı kullanma amaçları da farklılık göstermektedir. Asosyal kişileri sosyal ilişkilerden kaçmak için, kamufle olma için ya da sosyalleşmek için, beğenilmek, saygı duyulmak, kabul görmek amacıyla da sosyal medya kullanılmaktadır (Bor, 2018: 21).

Bunların yanın da sosyal ağların tanıdığı birçok özellik sayesinde bireylere çekici gelmiş ve kullanım nedenleri artmıştır. Özkan ve McKenzie (2008);

"Sosyal ağların birçoğu kullanıcıya e-posta, chat, anlık mesajlaşma, video, blogging (bloglama), dosya paylaşımı, fotoğraf paylaşımı gibi çeşitli hizmetler sağlayarak, kullanıcıların etkileşimini kolaylaştırır.

- Sosyal ağlar kullanıcıların veri tabanını tutar ve böylece bireyler kolaylıkla arkadaşlarını bulabilir, topluluklar oluşturabilir ve benzer ilgiye sahip insanlarla paylaşımda bulunabilirler.
- Sosyal ağlar kullanıcıya çevrimiçi olarak kendi profilini ve sosyal ağını oluşturma olanağını tanır.
- Sosyal ağlar kullanıcının kendi erişim ve gizlilik kurallarını düzenlemesine olanak tanır. Kullanıcılar neyi, nasıl ve ne kadar paylaşacaklarına karar verebilirler"(Bor, 2018: 21).

Görüldüğü üzere sosyal ağlar kullanıcılarına birçok yönden fırsatlar sunarak çekici hale gelmiştir. Ve her geçen gün kullanıcı artmaktadır.

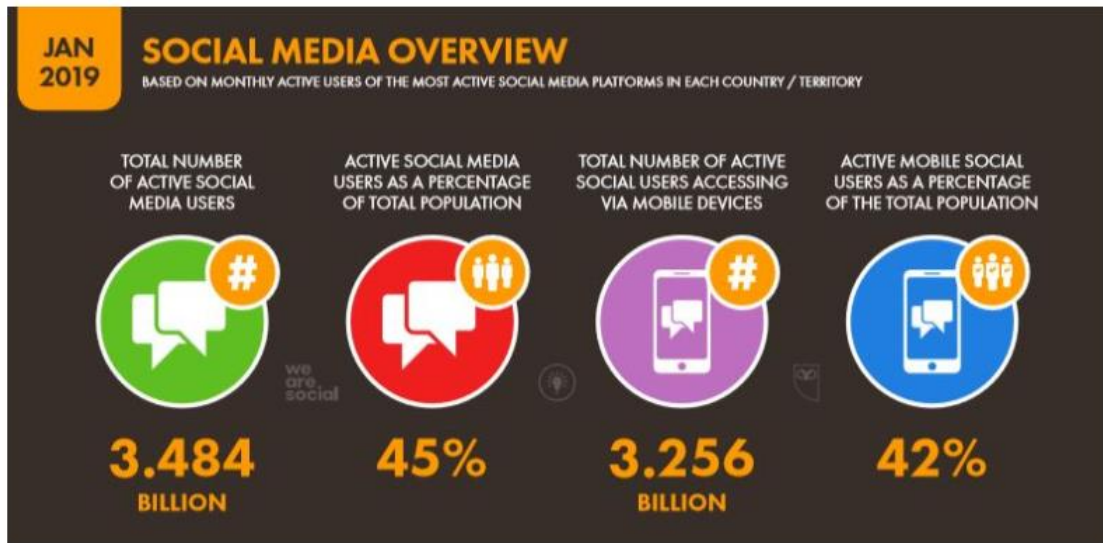

Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>

Şekil 8. Dünyada İnternet Kullanım İstatistikleri

We Are Social ve Hootsuite'in birlikte yayınladıkları "Dijital in 2019" raporunda dünya da internet kullanım ve sosyal medya istatistikleri kullanım oranlarına yer vermiştir. Dünyada internet kullanım sayısı toplamda 4.38 milyar kişidir. Bu oran dünyanın yarısından fazlası anlamına gelir. Rapor dünyadaki internet kullanım oranını açıkça göstermiştir. Mobil internet kullanıcı sayısı ise 3.98 milyar kişidir.

Aynı raporda yer alan sosyal medya istatistikleri ise şu şekildedir;

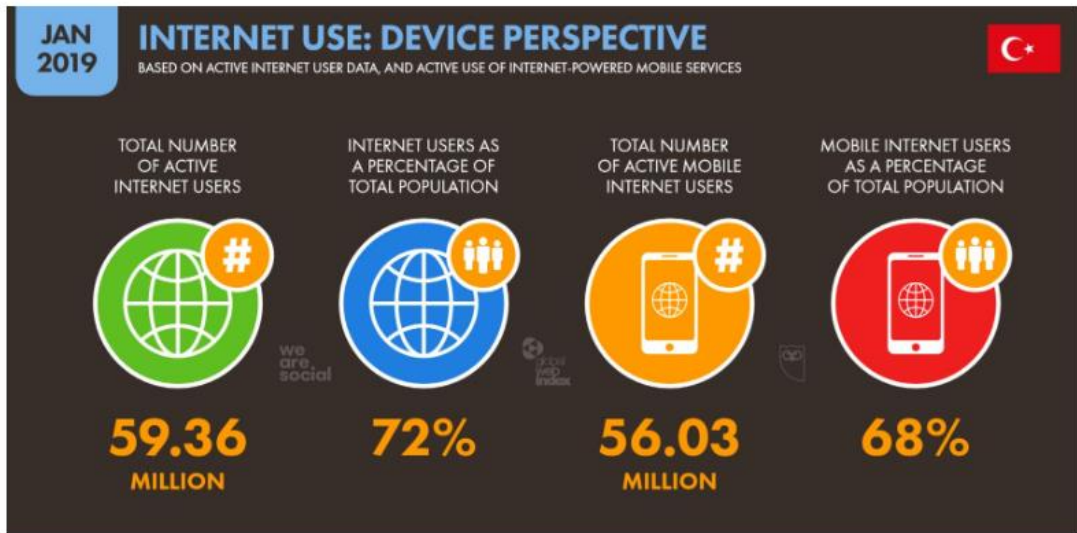

Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-internet-kullanimi-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>

Şekil 9. Dünyada Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri

2017 yılı sosyal medya istatistiklerine bakıldığında 3.2 milyar sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. 208 yılında ise bu sayı 3.48 milyara ulaşmıştır. Dünya genelinin sosyal medya kullanıcı sayısı ve mobil sosyal medya kullanıcı sayısı 3.2 milyara ulaşmıştır.

Dünya geneline bakıldığında internet kullanıcı sayısına paralel olarak sosyal medya kullanıcı sayısı da bir hayli yüksektir. Ve bu rakamlar her geçen gün artmaktadır.

Kaynak: <https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/>

Şekil 10. We Are Social 2019 Türkiye'de İnternet Kullanımı İstatistikleri

Türkiye'de nüfusun % 72'sine denk gelen 59,3 milyon internet kullanıcısı bulunuyor. Bunların 56,3 milyonu telefonlarından internete bağlanıyorlar. Raporda yer alan diğer sonuçlara göre Türkiye'de toplam 52 milyon sosyal medya kullanıcısı var. Bu kullanıcılardan 44 milyonu mobil cihazlar ile sosyal medyaya bağlanıyor. En aktif kullanılan sosyal medya platformu ise Youtube. Onu Instagram ve Facebook takip ediyor.

Türkiye'ye bakıldığında internet kullanım oranının dünyadaki kullanımı ile paralellik göstermektedir. İnternette en çok vakit harcanan alanı ise sosyal medya platformları oluşturmaktadır.

2.7.1. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal medya bağımlılığı da diğer bağımlılık türleri (Oyun bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı, madde bağımlılığı, İnternet bağımlılığı) gibi psikolojik bir sorundur. Sosyal medyaya erişimin internet üzerinden gerçekleştirildiği üzerinden yola çıkılacak olunursa, bu bağımlılığın internet bağımlılığından ayrı düşülmeyeceği açıktır. Bu yüzden sosyal medya bağımlılığını açıklamadan önce internet bağımlılığı, internetin aşırı kullanımı, sorunlu internet kullanımından da bahsetmek gerekmektedir (Ünal,2015: 77).

Bireylerin internet kullanımının gündelik yaşamlarını etkileyecek şekilde fazla kullanmaları bir takım problemleri de beraberinde getirir. İnternet sağlıklı kullanımı; bireyler üzerinde herhangi bir soruna neden olmadan belirli bir amaca ulaşabilmek için,uygun bir zaman aralığında internetin kullanılmasıdır. İnternet bağımlılığı kavramı ise Young (2004) e göre internetin aşırı kullanımı, internette geçirilen zamanın değersiz görülmesi, kullanımında yoksunluk olduğu zamanlarda kişinin agresif ve sinirli olma durumu, bireyin aile, sosyal ve iş hayatı arasındaki ilişkinin zamanla bozulmasıdır (Aktaran, Ganjayeve, 2019: 10-11).

İnternet bağımlılığının oluşmasındaki belirtilerin başında internet ile geçirilen zamanın aşırı olmasıdır. İnternet bağımlılığında kişi internet kullanımını amaçladığı süreden çok daha fazla gerçekleştirir. Kişi geçirilen bu zamana engel olamaz veya olmak istemez. İnternet bağımlılığı için sadece internette geçirilen sürenin fazlalığı bir etken değildir. Bunun dışında internetin ne amaçla kullandığı da önemlidir. İnternet

kullanımının oluşturduğu olumlu ya da olumsuz sonuçlar, internetin ne amaçla kullanıldığı ile ilgilidir. Bu nedenle internetin kullanım amacı son derece önemlidir (Macit,2019: 9).

İnternet bağımlılığı tanımını ilk ortaya koyan ve ilk tanı ölçütlerini oluşturan Young'a göre internette kumar oynamak gibi bağımlılık yaratmaktadır. Young internet bağımlılığını teşhis etmek için kumar oynama veya dürtü kontrol bozukluklarının tanı kriterlerinden yararlanarak bir ölçek oluşturmuştur (Duman,2019: 16). Young internet bağımlılığı için oluşturduğu ölçütleri sekiz balıkta toplamıştır bunlar,

1. *İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme, internette yapılan aktivitelerin hayalini kurma, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme, vb)*
2. *İstenilen keyfi almak için giderek daha fazla oranda internet kullanma ihtiyacı duyma*
3. *İnterneti kullanımını kontrol etme, azaltma ya da tamamen bırakmaya yönelik başarısız girişimlerin olması*
4. *İnternet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda huzursuzluk, çökkünlük ya da kızgınlık hissedilmesi*
5. *Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalma*
6. *Aşırı internet kullanımı nedeniyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresiyle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme*
7. *Başkalarına (aile, arkadaşlar, terapist, vb) internette kalma süresi ile ilgili yalan söyleme*
8. *İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (örn: çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı) uzaklaşmak için kullanma şeklinde sıralanmıştır (Arısoy, 2009: 59).*

Young'a göre bu kriterlerden beş tanesinin ya da daha fazlasının görülmesi internet bağımlılığı için yeterlidir (Ganjayeva, 2019: 12).

İnternet kullanımının günümüzde yüksek oranlarda olduğu düşünüldüğünde gündelik yaşantımız için vazgeçilmez olgulardan biri olduğu aşikardır. İnternetin hayatımızdaki bazı işleri kolaylaştırması, kolay ulaşılabilir olması, her türlü bilgiye kısa sürede ulaşabilme imkanı sağlaması, arkadaşlarla, aile ile iletişime geçmeyi sağlaması,

alışveriş yapabilme imkanı sağlaması, İş aktivitelerini gerçekleştirmek gibi birçok olumlu ve hayatımızı kolaylaştırıcı özelliği bulunmaktadır (Ünal, 2015: 78). Fakat internetin tüm bu olumlu faydalarının yanında olumsuz yönleri de mevcuttur. Anında erişim olanağı sunması ve bunun engelsiz olması beraberinde birtakım problemleri de getirmektedir. Bunlardan bazıları ise şöyledir, Yüz yüze iletişimin azalması neredeyse yok olması, internet yoksunluğunda endişe ve depresyon gibi duyguları geliştirmesi, Kişinin internet kullanım süresini aşması sonucu kendine savunma mekanizması oluşturması, inkar etme gibi sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Duman, 2019: 17).

Günümüzde araştırmacılar internet bağımlılığında görülen belirtilerin, sosyal medya platformlarında da görüldüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte uzmanlar, sosyal medya araçlarının ‘bağımlılık’ yarattığı durumlarda anksiyeteye yani kaygı bozukluğuna neden olabileceğine dikkat çekmekte ve normal dozda kullanmayanlarda sosyal anlamda problemler yaşamalarına ve depresif bir yapı içerisine bürünebileceğini belirtmektedirler (Ünal, 2015: 86).

Bireyler internet kullanımına ayırdıkları vakitlerin büyük bir çoğunluğunu sosyal medyada geçirmektedir. Sosyal medya kullanımı çocuklardan yetişkinlere kadar herkes için çekici olmuştur. Tabi ki bunların aşırı kullanımı bir takım olumsuz sonuçları da beraberinde getirmiştir. Uzun saatler süren sosyal medya kullanımı bireylerin gündelik yaşantılarıyla ilgili faaliyetleri ihmal etmelerine neden olmuştur. Kullanıcıların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmedikleri sosyal medya kullanım davranışları psikolojik rahatsızlıklara sebep olmuştur. Sürekli sosyal medyayı düşünmek, sosyal medya kullanım süresinin devamlı olarak artması, sosyal medya dışında geçirilen zamanın gereksiz görülmesi, erişimin olmadığı durumlarda kaygı belirtilerinin baş göstermesi gibi duygu problemleri ile karşı karşıya gelmişlerdir (Kaya, 2018: 20).

Akıllı telefon kullanımının artması ve mobil telefon teknolojisindeki gelişmeler sosyal medya bağımlılığının artmasına neden olmuştur. Mobil teknolojiler ile bu platformlara olan erişimin kolaylaşması mesajlara anında cevap verme, düzenli profil güncellemeleri için teşvik edici olmuştur. İnsanlar artık her yerde her zaman diliminde akıllı cep telefonları aracılığı ile sosyal medyaya girebilmektedirler (Ganjayeva, 2019: 15).

Teknolojisinin hızla ilerlediği günümüzde internet kullanımı artık hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İnternet kullanımının olumlu pek çok yanı olmasına karşın doğru ve bilinçli kullanılmadığında olumsuz pek çok etkisi de bulunmaktadır. Akıllı telefonların gelişimi ile birlikte internet erişiminin kolaylaşması burada geçirilen zamanın da artmasına neden olmuştur. Erişimin olmadığı veya yoksunluğun yaşandığı durumlarda farklı psikolojik sorunlar oluşmuştur. İnternet ve sosyal medya bağımlılığının hayatın farklı alanlarında olduğu gibi ailece geçirilen boş zamanlar üzerinde de olumsuz etkileri olmuştur. Bireyler aile ile birlikte geçirmesi gereken boş zaman etkinliklerinin büyük bir bölümünü internet veya sosyal medya platformları ile geçirmektedirler. Dolayısıyla bu durum aile içi ilişkiler üzerinde de olumsuz etkiler oluşturmıştır.

2.7.2. Gençlerin Sosyal Medya Kullanımının Aile İçi İlişkilerdeki Rolü

Yapılan araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin internet kullanımının fazla olması çocuklarında internet kullanımı üzerinde o kadar etkisi vardır. Ebeveynler her ne kadar çocukların yanlarında olsalar da zihinsel anlamda öyle olduğunu söylemek zor olur. Çoğu zaman çocuklarından çok telefonlarıyla vakit geçirmektedirler. Bu durum gençlerde de kendini gösteriyor, akıllı telefonlarını ellerinden düşürmeyen gençler günlük yaşantılarının büyük bir kısmını bu araçlarla geçiriyor. Yemek yerken, uyurken, sohbet ederken her anlarında vakit ayırabiliyorlar. Anne babaların medya teknolojilerine ayırdığı zamanın fazla olması gençlerin yalnız kalmasına neden oluyor. Bu durumun sonucu olarak da gençler özellikle yeni medya araçları ile birlikte tüketim nesnesine dönüştürülüyor (Cizmeci,2016: 96-97).

Medya Akademi'nin 2018 yılında yaptığı Türkiye'deki gençlerin sosyal medya kullanımını ölçmeye yönelik araştırma sonuçlarına göre ;

- *"Türkiye'deki gençler arasında sosyal medya kullanımı erkekler arasında daha yoğun. Sosyal medya kullanan genç erkeklerin oranı %56,7. Kadınlar içinse bu oran %43.3.*
- *Türkiye'de aktif sosyal medya kullanıcısı gençler arasında 19-25 yaş arası mecralarda en etkin olan kesim. Türkiye'deki gençler arasında sosyal medya*

kullancılarının oranı şu şekilde: 12-18 yaş %14, 19-25 yaş %58 ve 26-30 yaş %28.

- Türkiye’deki gençler arasında Facebook’un modası çoktan geçmiş durumda. Gençlerin en yoğun kullandığı sosyal ağlar listesinde Facebook artık dördüncü sırada.
- Türkiye’de gençlerin en popüler sosyal ağı açık ara Instagram. Gençlerin %57’si zamanın büyük bölümünü Instagram’da geçiriyor.
- Bu durum Facebook’un kullanıcı kaybederken Instagram’ın da hızlı bir kullanıcı kazandığını gösteriyor. Instagram’dan sonra ise sırasıyla Twitter (%20), YouTube (%12), Facebook (%8), LinkedIn (%1) geliyor.
- Gençlerin ilk kullanmaya başladıkları sosyal ağlar ile bugün yoğun olarak kullandıkları sosyal ağlar arasında ciddi bir değişim gözleniyor.
- Gençlerin ilk ağı %78 oranında Facebook iken bugün Facebook’u gençlerin sadece %8’i yoğun olarak kullanıyor. Buna karşın Instagram %6 gibi bir seviyeden %57’ye yükseliyor.
- YouTube’da da düşüş gözenirken, Twitter’da artış görülüyor.
- Facebook, YouTube, Instagram, Twitter ve LinkedIn gibi popüler ağların sektörde hakimiyetlerini tam olarak sağladıkları görülüyor. Gençler, ilk sosyal ağları için “Diğer” seçeceğini %9 oranında tercih etseler de bugün gelinen noktada diğer sosyal ağların yoğun kullanımı %2 seviyelerine düşmüş durumda.
- Sosyal medya denildiğinde gençlerin aklına %30 oranında “paylaşım” geliyor. Paylaşımı %17 ile “merak”, %15 ile “eğlence” takip ediyor.
- “İletişim” diyen gençlerin oranı %14 olurken, “Arkadaşlar” ve “Haber” diyenlerin oranı %10’u geçemiyor.
- Türkiye’de gençler günlerinin büyük bölümünü sosyal medyada geçirdiklerini belirtiyorlar. Medya Akademi’nin “Türkiye’de Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması”na katılan gençlerin %42’si günde 0-3 saat, %35’i 4-7 saat, %15’i 8-12 saat ve %8’i de 12 saatten fazla zamanı sosyal medyada geçiriyor”. (medyaakademi.org, 2018)

Araştırma sonuçlarına bakıldığı zaman gençlerin sosyal medya da harcadıkları zaman dilimi açıkça görülüyor.

Goffman, insanların sosyal medyayı tercih sebeplerini bireylerin çevresindeki insanların kendisi ile ilgili duygu ve düşüncelerini yönlendirerek yüz yüze olan iletişimden çok daha rahat bir şekilde kontrol altına almak olduğunu belirtiyor. Goffman bireylerin birbirlerini etkilemek için yaptıkları tüm etkinliklere de "performans" olarak nitelendiriyor. Kullanıcıların sanal bir ortamda olsalar dahi varlıklarını bu koşullara göre şekillendirdiklerini söylüyor(Goffman, 2009: 33-38).

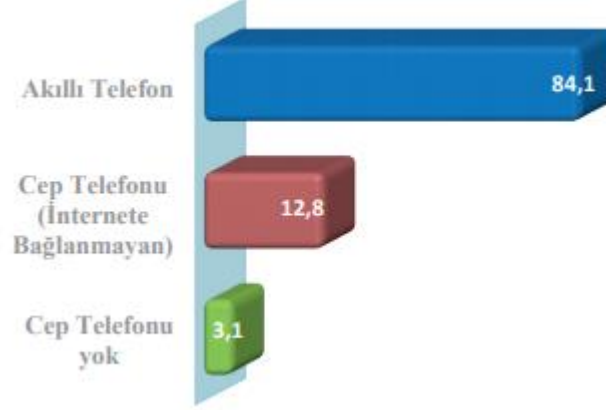
2.7.2. Boş Zamanı Değerlendirme Aracı Akıllı Cep Telefonların Aile İçi İlişkilerdeki Yeri

İnternet ve cep telefonları gibi medya teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte birbirlerini görmeyen bireylerin birbirlerini görmeleri haberdar olmaları daha da kolaylaştı. Akıllı telefonlara internetin bağlanmasıyla birlikte bireyler ne kadar uzak mesafede olurlarsa olsunlar yüz yüze birbirlerini görüntüleme imkanı buldu. Teknolojik gelişmelerin ardından internetin telefonlarda bulunmasıyla birlikte internet, girip çıkılan veya ulaşımı her zaman her an sağlanabilen bir iletişim kaynağı haline geldi (Cizmeci, 2016: 74). Dokunmatik cihazların kullanıma başlamasıyla birlikte teknolojinin de toplum üzerindeki rolü ve etkisi artmıştır. Bu cihazlar teknolojiyi herkes tarafından kolayca kullanılabilen bir hale getirmiştir (Yengin, 2012: 110).

Dijital pazarlama ajansı olan We Are Scoial'ın(2017) internet ve dijitali gelişimi ile ilgili açıkladığı raporda sunulan bilgiler dikkat çekicidir. Hazırlanan rapora göre;

- *"Dünyanın yarısından fazlası artık en az 1 adet akıllı telefon kullanıyor.*
- *Dünya nüfusunun neredeyse üçte ikisi en az bir cep telefonu sahibi.*
- *Dünya genelinde web trafiğinin yarısından fazlası artık cep telefonundan geliyor.*
- *Dünyanın dört bir yanındaki mobil bağlantıların yarısından çoğu artık "genişbant"*
- *Dünya nüfusunun beşte birinden fazlası son 30 gün içinde alışveriş yaptı"(dijitalajanslar.com, 2017).*

Hazırlanan raporun sonucuna bakıldığında da dünyada ki akıllı telefon kullanımının fazlalığı dikkat çekici olmuştur.

Kaynak: RTÜK Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması: 2018

Şekil 11. Türkiye'deki Cep Telefonu Sahipliği

RTÜK'ün 2018 yılında yaptığı televizyon izleme eğilimleri araştırması sonucuna göre katılımcıların %84,1'i akıllı telefon kullandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yalnızca % 3,1'i cep telefonu kullanmadığını belirtmiştir. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı gibi yeni medya pratikleri içerisinde yer alan akıllı cep telefonlarının yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Gündelik hayatın içerisinde birçok alanda pratiklik kazandıran akıllı telefonlar kullanıcıları için çeşitli kolaylıklar sağlamaktadır. Yapılan araştırmada elde edilen diğer sonuçlara göre akıllı telefon kullananların yaş oranlarına bakıldığında gençlerde akıllı telefon kullanımının % 95 olduğu görülmüştür. Yaş ilerledikçe akıllı telefon kullanma oranı azalırken, klasik internete bağlı olmayan telefon kullanımının arttığı görülmüyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞ ZAMANDA AİLE İÇİ İLETİŞİM VE MEDYA KULLANIMI: BAĞCILAR ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Medya teknolojileri geçmişten günümüze bireylerin hayatında önemli ve yönlendirici bir yer edinmiştir. Bu teknolojiler, özellikle ev içindeki boş zaman etkinliği olarak kullanılmaya başlandıktan sonra, bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümüne eşlik eder olmuştur. Ancak; aile üyelerinin ev içi boş zamanlarda çeşitli aktivitelerle paylaşımlarını ve bağlılıklarını artırması gerekirken, artık bu vakitlerin çoğunu medya teknolojilerini kullanarak harcadıkları ve dolayısıyla da aile içi iletişimlerinden feragat ettikleri gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, boş zaman etkinliklerinde medya kullanımının aile içi iletişimde nasıl bir rolü olduğunu ortaya koymaktır.

3.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

- Bireyler boş zamanlarının çoğunluğunu medya teknolojilerini kullanarak geçiriyor.
- Boş zamanlarını medya teknolojilerini kullanarak geçiren aile bireyleri arasındaki iletişim azalıyor.
- Aile üyelerinin boş zamanlarını medya teknolojilerini kullanarak geçirmeleri üyeler arasındaki bireyselleşmesinin giderek artmasına neden oluyor.

3.3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmada, araştırmanın evreni tezin konusu çerçevesinde medya teknolojilerini aktif bir şekilde kullanan aileler olarak belirlenmiştir. Fakat evrenin büyük olmasından dolayı örneklem seçme yoluna gidilerek amaçsal örneklem biçimlerinden "maksimum çeşitlilik örneklemesi" kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik, araştırmanın amacına uygun belirlenen problemle ilgili olarak kendi içindeki farklı durumların oluşturulmasıdır (Büyükoztürk, 2018: 82-83). Araştırmada Türkiye'nin en yoğun nüfuslu ili olması nedeniyle İstanbul ili örnek alınmıştır. Evrenin alanının sınırlandırılması için İstanbul ili

içerisinde en fazla nüfusa sahip olan, hane sayısının en fazla olduğu ve evli bireylerin yoğunlukta olduğu ilçeler arasında ilk üçte yer alan Bağcılar ilçesi seçilmiştir (biruni. tuik.gov.tr.). Bağcılar ilçesinde yaşayan farklı demografik ve sosyoekonomik özelliklere sahip (yeni evli çocuksuz çift, yeni evli çocuklu çift, geniş aile, çocuklu ve emekli ebeveynlerden oluşan aile, çocuklu ve çalışan ebeveynlerden oluşan) ailelerle yapıldı. Sekiz aile ile derinlemesine mülakat gerçekleştirildi. Toplamda otuz bir kişi ile görüşüldü.

3.4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi esas alınarak derinlemesine mülakat yöntemi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminde kişilerin günlük yaşam pratiklerini, duygularını, deneyimlerini içeren bir yaklaşımdır. Gözlem, görüşme, doküman analizleri gibi nitel veri toplama verileri kullanarak olayların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür (Karataş, 2015 : 62-63). Sosyal olayları anlamak, araştırmak için nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması daha çok açıklayıcı ve detaylı bilgilere ulaşılmasını sağlar. Dolayısıyla nitel araştırmalarda sayısal verilerin, analizlerin kullanılması şart değildir.

3.5. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Çalışma kapsamında kullanılan veri toplama tekniği ise derinlemesine mülakattır. Derinlemesine mülakat araştırılan konunun tüm yönlerini kapsayan genel olarak açık uçlu soruların sorulduğu daha detaylı cevapların verilmesine olanak sağlayan birebir ve yüz yüze görüşülen veri toplama tekniğidir (Tekin, 2006: 101). Nitel araştırma yöntemlerinin en etkili tekniklerinden biri olan derinlemesine mülakatta araştırmacı konuşmanın akışına müdahale edebilmektedir ve ayrıntılı sorular sorarak konuya derinlik katabilmektedir (Tekin, 2006: 102). Niçin sorusuna cevap veren nitel araştırmalarda amaç, bireylerin toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğunu anlama ve bu dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışmaktır (Gurbetoğlu, 2018: 14). Nitel araştırmada genelleme amacı bulunmadığından bu çalışmada çeşitlilik stratejisi uygulanarak maksimum çeşitlilik örnekleme etrafında görüşülecek ailelerin farklı ortamlardan seçilmesine dikkat edilerek, seçilen ailelerin ekonomik durumları çoluklu

aile, çocuksuz aile, çalışan ebeveynlerden oluşan aile, çalışmayan ebeveynlerden oluşan aile gibi farklılıkları konuya dahil edilip zengin bir sonuç elde edilmeye çalışılmıştır.

3.6. VERİLERİN TOPLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Derinlemesine mülakat tekniği kullanılan bu araştırmada 3 Temmuz - 13 Temmuz 2019 tarihleri arasında 12 adet yarı yapılandırılmış soru üzerinden sekiz aile olmak üzere toplamda otuz bir kişi ile görüşülmüştür. Ayrıca görüşme esnasında konuşmanın seyrine göre yeni sorularda eklenmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazına deneklerin izni alınarak kaydedilmiştir. Ses kayıt cihazı kullanılırken kendini rahatsız hisseden ve rahat bir şekilde ifade edemeyen katılımcılarda ses kayıt cihazı kullanılmadan konuşmalar not edilmiştir. Ayrıca bazı katılımcıların mahremiyet gizliliği sebebiyle isimlerinin kullanılmasından rahatsız olması gereği katılımcıların isimleri değiştirilmiştir. Görüşmelerin ardından bütün konuşmalar deşifre edilip kağıda aktarılmıştır. Bu veriler tekrar okunup çözümlendikten sonra veriler yorumlanarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada ortak söylemlere ters yorumlar göz ardı edilmemiş onlarda tartışmaya dahil edilmiştir. Görüşmelerin ailelerin kendilerini en rahat hissedecekleri doğal ortamları içinde gözlemlemek adına görüşmeler ailelerin evlerinde gerçekleşmiştir.

3.7. BULGULAR VE YORUMLANMASI

Çalışma içerisinde sekiz aile ile görüşülerek toplamda 31 kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların demografik özellikleri şu şekildedir;

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Kişi Sayısı
Kadın	17
Erkek	14
Toplam	31

Katılımcıların 17'si kadın 14'ü erkektir.

Tablo 4. Katılımcı Ailelerin Çocuklarının Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı
İlköğretim	5
Lise	4
Önlisans	0
Lisans	4
Yüksek Lisans	1
Genel Toplam	14

Katılımcı ailelerin çocuklarının eğitim durumları şöyledir,

5'i ilköğretim öğrencisi, 4 lise öğrencisi, 3'ü lisans öğrencisi 1'yüksek lisans öğrencisidir.

Tablo 5. Katılımcı Ailelerin Ebeveynlerinin Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı
İlköğretim	2
Lise	6
Önlisans	0
Lisans	9
Yüksek Lisans	0
Genel Toplam	17

Katılımcıların ebeveynlerinin 2'si ilköğretim, 6'sı lise, 9'u lisans mezunudur.

Tablo 6. Katılımcıların Ailelerin Ebeveynlerinin Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Kişi Sayısı
Çalışıyor	9
Çalışmıyor	6
Emekli	2
Genel Toplam	17

Katılımcı ailelerin ebeveynlerinin 9'su çalışıyor, 6'sı çalışmıyor, 2'si ise emeklidir.

Katılımcılardan 14'ü öğrenci, 1'i doktor, 2'si ev hanımı, 1'i öğretmen, 1'i tekstil çalışanı, 1'i fotoğrafçı, 5'i fabrikada işçi olarak çalışmaktadır.

3.7.1. Aile Algısına Yönelik Genel Sorular

Görüşmenin ilk aşamasında katılımcılara genel olarak aile kelimesinin kendilerine ne ifade ettiği soruldu. Katılımcıların geneli için aile, mutluluk, huzur ve güvenin bulunduğu yer olarak aktarıldı.

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " *aile ne olursa olsun yanında olacağını bildiğin maddi çıkarı olmayan, güven ve sevgi ortamı*".

Pelin (B ailesi, 18 yaş, üniversite öğrencisi): " *Benim için aile güven ve huzur demek*".

Barış (B ailesi, 15 yaş, öğrenci): " *Aile, sevdiğim güven duyduğum yer benim için*".

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " *Aile deyince aklıma bir grup insanın hayatı paylaşması geliyor. Bu iki kişide olabilir, üç kişide olabilir. Daha fazlada olabilir. Burada önemli olan hayata ortak olabilmektir*".

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): " *Aile deyince aklıma anne geliyor, baba geliyor, çocuklar geliyor, çekirdek aile geliyor*".

Suna (D ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): " *Aile mutluluk, sevgi, güven veren yer*".

Katılımcıların bir kısmı ise aileyi birlik ve beraberlik ile bütünleştirmişlerdir.

Nihat (B ailesi, 50 yaş, doktor): " *Aile benim için birlik ve beraberlik demek*".

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor) "*Aile benim için birlik, beraberlik, sevgi ve saygının bütünleşmiş hali. Her durumda dayanılacak bir yer, sığınılacak bir kapı*".

Akın (E ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " *Birlik, beraberlik içinde hareket edilen yer. Aile her başın sıkıştığında, mutlu anında mutsuz anında yanında olan kişilerdir*".

Sinan (E ailesi, 68 yaş, emekli): "*Huzurun olduğu yegane yerdir aile benim için*".

Canan (H ailesi, 33 yaş, lise mezunu, çalışıyor): "*Aile benim için sevgi, huzur ve mutluluğun olduğu yerdir*".

Görüldüğü üzere katılımcılar için aile kelimesi genel anlamda huzur, mutluluk ve sevgi kelimeleriyle özdeşleşmiştir. Bu bağlamda bakıldığında aile kurumunun yeri ve öneminin korunduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılara geçmişteki aile yapısı ile şimdiki aile yapısı arasında bir fark görüp görmedikleri ve kendi aile yapılarına ilişkin görüşleri soruldu. Geçmiş aileleri daha "çok geniş" aile olarak betimleyen aileler günümüz çekirdek aile yapısının daha özgür olduğunu vurguluyorlar. Bugünün çekirdek aile yapısının daha anlayışlı ve ilgili olduklarını betimlemişlerdir.

Nihat (B ailesi, 50 yaş, doktor): "*Çok fark var. Geçmişte daha otoriter ve ilgisiz olan aile yapısı şimdilerde çocuklarıyla daha çok ilgilenen ve şefkatli bireylerden oluşuyor*".

Pelin (B ailesi, 18 yaş, üniversite öğrencisi): "*Evet var. Çünkü şimdiki aileler daha eğitilmiş ve anlayışlı davranıyorlar çünkü. Önceden daha katı kurallar falan varmış şimdi çok öyle değil ailelerimiz daha anlayışlı*".

Barış (B ailesi, 15 yaş, öğrenci): "*Geçmişteki aileleri pek bilmiyorum ama çocuklarına daha sert davranıyorlarmış. Şimdiki aileler daha ilgili bence*".

Bahadır (A ailesi, 45 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): "*Geçmişte geniş aile kavramı vardı, şimdi aileler küçüldü çekirdek aileye dönüldü*".

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): " Elbette fark var. Eskiden aile yapısı daha genişti şimdi ise çekirdek aile yapısı mevcut. Eskiden aileler daha sert yapıdaydı şimdi ise bu kurallar daha yumuşatılmış bir aile yapısı var. Sadece yapısal olarak değil zihniyet ve kültürel olarak da farklar var. Oturdıkları yerden tutunda yemek yeme şekillerine varana kadar bir sürü fark var".

Geçmişteki aile yapısının değiştiğini vurgulayan bazı katılımcılar ise şimdiki zamanda daha özgürlükçü bir anlayışın olduğunu fakat ailelerin birbirlerinden koparak samimiyetin azaldığını belirtmişlerdir.

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor):" Geçmişte büyüklere daha saygılı, azla yetinmeyi bilen, saygının esas olduğu bir aile yapısı varken şimdi daha rahat ben yaşamadım çocuğum yaşasın diye. İmkanlar ne olursa olsun şartları zorlayan değer yargısı olmayan aile yapısı var".

Elanur (A ailesi, 38 yaş, ortaokul mezunu, çalışıyor): "Geçmişteki aileler çocuklarıyla daha çok vakit geçiriyorlardı. Şimdiki şartlarda anne baba çalıştığı için ancak akşamları beraber olabiliyorlar, birlikte vakit geçirebiliyorlar".

Sevgi (A ailesi, 20 yaş, üniversite öğrencisi): "Geçmişteki aile anlayışı ile bugünkü aile anlayışı arasında fark var bence. Geçmişteki aile anlayışı ellerinde telefon yokken herkes herkesi dinler fikirlerine saygı duyardı. Bugünkü aile anlayışı ise herkesin elinde bir telefon veya tablet var. Herkes telefon veya tablette zamanını geçiriyor ve aile fikirlerine saygı duymuyorlar".

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): "Geçmişteki ailede maddi manevi olarak bireyler birbirlerine daha çok bağlıydı. Fakat günümüzde anne babanın ekonomik özgürlükleri birbirlerine bağılıklarını da azalttı. Çocukları yalnızlaştırdı".

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi):" eskiden aileler daha samimiydi. Şimdi teknolojinin de gelişmesi ile beraber herkes bir yana dağılıyor. Ve eskiden daha sert bir aile yapısı vardı şuanda öyle değil. Daha yumuşak, daha öngörülü en azından bizim zamanımıza göre öyle. O zamanda öyle aileler belki de daha öngörülüydü".

Veli (G ailesi, 40 yaş, lise mezunu çalışıyor): " Önceden aileler daha sert yapıdaydı, şimdi ise daha anlayışlı ılımlı bakabiliyorlar. Ama bir taraftan bakınca da

evet daha özgür bir yaşam var ama artık kimse ile konuşmuyor evde bile herkes kendi aleminde birinin elinde telefon, birinin elinde tablet, biri televizyon izliyor, biri internetle ilgileniyor. Artı eskisi gibi bir samimiyet yok".

Yapısal anlamda bakıldığında katılımcıların çoğu kendi ailesini yarı geleneksel aile olarak görüyor.

Fatih (H ailesi, lise mezunu, çalışıyor): *"Bence biz yarı geleneksel aileyiz. Çok rahat bir aile yapımız yok ama çok kapalı bir hayat tarzımızda yok. Şimdiki anlamda modern bir aile mi dersen yok ama dediğim gibi yarı geleneksel aile diyebiliriz".*

Ayşe (G ailesi, üniversite öğrencisi): *" Bizim ailemiz ne çok geleneksel ne de çok modern bir aile. İkisinin tam ortası diyebiliriz. Çok rahat kuralları olan bir aile değiliz ama çok sıkı çok farklı kuralları olan bir aile yapımızda yok yani".*

Aysel (F ailesi, üniversite mezunu, çalışıyor): *" Biz hem gelenek göreneğe hem de zamana ayak uyduran bir aileyiz. Belli başlı kurallarımız vardır fakat bunlar çok baskıcı veya çok rahat olmamızı sağlayan kurallar değildir".*

Yeni evli çiftlerde daha paylaşımcı bir aile yapısı varken orta yaş grubunda daha geleneksel rol paylaşımı olduğu görüldü.

Akın (E ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *"Geleneksel bir Türk ailesiyiz biz. Ama öyle her şeyi kadınlar yapar, o yapsın her şeyi, ben sadece çalışayım demiyorum. Evde vaktim oldukça eşime yardım etmeye çalışırım.Şimdi birde çocuk var küçük illaki benimde yardımcı oluyorum eşime".*

Suna (D ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): *"Geleneksel aile ile modern ailenin tam ortasında bir aile yapımız var bende ne çok kuralcı ne de çok rahatız. Eskiden erkekler eşlerine yardım etmezlerdi, şimdi ise durum değişti artık kadınlarda çalışma hayatına girdi genel anlamda eşler birbirlerine yardımcı oluyorlar. En azından bizim için".*

Ali (F ailesi, 50 yaş, lise mezunu çalışıyor): *" Geleneksel aile yapısına sahibiz. Gelenek göreneklerimizi belli kurallar etrafında yaşatmaya çalışıyoruz. Çok rahat kuralları olmayan bir aile değiliz. Belirli kurallarımız vardır. İşten eve geldiğim zaman vaktimi ancak dinlenmeye ayırıyorum çünkü yorulmuş oluyorum".*

Fatma (F ailesi, 48 yaş, lise mezunu, ev hanımı): " *Geleneksel bir aile yapımız var bence elimizden geldiğince çocuklarımızı buna göre yaşatmaya büyötmeye çalışıyoruz. Ahlaki yönden iyi yetiştirmeye çalışıyoruz*".

3.7.2. Boş Zaman ve Çalışma Algısına Yönelik Sorular

Katılımcıların aile ile ilgili görüşleri sorulduktan sonra çalışma ve boş zaman kavramına yönelik görüşlerini daha net tespit edebilmek için kendilerine boş zamanın ne ifade ettiğı soruldu. Genel olarak çalışmayı zorunlu kabul ettikleri bir kavram olarak betimlerken, boş zamanı çalışmanın dışında geçirdikleri zaman olarak ifade ettiler.

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): "Ailenin ekonomik gereksinimleri vardır. Geçinmek için çalışmak para kazanmak zorundadırlar. Çalışma bu anlamda aile için en önemli kavramlardandır. Boş zaman deyince de işten arta kalan hafta sonu tatilleri yada çeşitli tatiller aklıma geliyor".

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " Çalışma geçinebilmek, bir takım ihtiyaçları karşılamak için şart bence. Boş zamanda benim için çalışma dışında geçen zamanların tümünü kapsıyor".

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): "Çalışma işte veya okulda çalışmayı kapsıyor bence. Boş zaman deyince aklıma sadece internet ve film demek oluyor. Ya da herhangi bir zorunda olmadığın halde faaliyet yapmak bence boş zaman".

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " Çalışmak maddi bir getiri için zorunluluk bence. Boş zaman ise insanın kendini yaşamın stresinden, yorgunluktan uzaklaştırmak için gerekli zaman".

Nihat (B ailesi, 50 yaş, doktor): "Çalışmak geçim sağlamak için zorunlu ve gerekli bence. Boş zamanda çalışmanın sonunda dinlenmek için, kendine vakit ayırmak için gerekli".

Katılımcıların çoğı çalışmayı zorunlu bir kavram olarak niteleyerek geçinmek için veya ihtiyaçların karşılanması için yapılması gereken bir unsur olarak ele almışlardır. Boş zaman ise kendine vakit ayırma, stres ve yorgunluktan kurtulma alanı olarak görölmüştür.

3.7.3. Boş Zaman Etkinliklerine Yönelik Sorular

Katılımcıların boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri ve ailece geçirilen boş zamanlarında neler yaptığı soruldu. Yeni evli çiftlerin boş zamanlarını birlikte geçirmeye özen gösterirken, daha uzun süre evli kalan çiftlerin ise boş zamanlarını daha bireysel etkinliklerle geçirdikleri görülüyor.

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *"Boş zamanlarımı genelde eşimle birlikte gezerek geçiriyoruz. Evde olduğumuz zamanlarda ise sosyal medyada dolaşarak geçiyor"*.

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): *" boş zamanlarımda eşimle gezeriz, alışverişe çıkarız bu şekilde geçer. Ailece geçirdiğimiz boş zamanlarda genelde evde geçer bazen kitap, bazen telefonla uğraş falan derken vakit harcıyoruz"*.

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *" müzik dinlerim, kitap okurum, uyurum. Ailece boş zamanda evde oluruz televizyon izleriz çocuklar genelde telefonla uğraşır bende alışveriş sitelerine falan bakarım, yemek tarifi bakarım , sosyal medya da dolaşırım falan böyle geçiyor genelde"*.

Nihat (B ailesi, 50 yaş, doktor): *" Çok yorgun olduğum için uyurum genelde. onun dışında müzik dinleyip, kitap okumaya çalışırım. Ailece boş zamanda evde oluruz. Telefonla falan uğraşırım arada televizyon izlerim öyle geçer"*.

Ailece boş vaktinin çoğunluğunu film izleyerek ve internette geçirdiğini söyleyen derya, medya teknolojilerinin boş zamanın çoğunu doldurduğunu söylüyor.

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): *" Boş zamanımın çoğunu film izleyerek ve internette geçiriyorum. Onun dışında televizyon izleyerek geçiriyorum. Anne babam çalıştığı için ailece çok fazla boş zamanımız olmuyor onda da çay içip televizyon izleriz"*.

Çocuklu bir aile olan Gaillesinden Sevda ailece boş zamanlarını genelde evde medya teknolojilerini kullanarak geçirdiğini söylüyor.

Sevda (G ailesi, 40 yaş, ev hanımı): *"evde çok bir şey yapmıyoruz aslında boş zamanlarda hep televizyon izleriz başkada bir şey yok yani bir de çocuklar whatsapp"*

indirdi orada bizim akrabalarla grup var orada zaman geçiriyorum video falan atıyorlar öyle yani".

Katılımcıların çoğunluğu ise ailece geçirilen boş zamanlarını da evde geçirdiklerini ifade ettiler.

Elanur (A ailesi, 38 yaş, ortaokul mezunu, çalışıyor): *"boş zamanımızda çocuklarla dışarı çıkıp geziyoruz.Yemek yiyoruz zamanımızın çoğu onları eğlendirmekle geçiyor.Ailece boş zamanımızı genelde evde geçiririz çoğunlukla televizyon izleyerek geçer zaman.*

Sevgi (A ailesi, 20 yaş, üniversite öğrencisi): *"Boş zamanlarımı genelde müzik dinleyerek ve kitap okuyarak değerlendiririm. Ailece boş zamanımızda evde oluruz. Televizyon izleyerek telefonda falan bir şeyler izlerken geçiyor".*

Katılımcıların geneline baktığımız zaman ailece geçirilen boş zamanlarının büyük bir bölümünü medya teknolojilerinin kapladığı açıkça görülüyor.Boş zamanlarında birlikte vakit geçiriyorlarmış gibi gözüксе de bedenen birlikte oldukları bir ortamda zihinsel ve ruhsal olarak bir bütünlük sağlamadıkları ve bireysel oldukları görülmektedir.

3.7.4. Ev İçi Boş Zamanda Medya Teknolojilerinin Kullanımının Aile İçi İletişim Üzerindeki Etkileri

Katılımcılara ev içi boş zamanlarında medya teknolojilerinin kullanımının nasıl etkilediği soruldu. Katılımcıların çoğunluğu olumsuz etkilediğini belirterek birbirleri ile olan diyalogların azalmasına, daha az konuştukları için problemlerini daha zor düzelttiklerini belirtmişlerdir.

Fırat (G ailesi, 15 yaş, öğrenci): *" Bence olumsuz etkiliyor. Çünkü annem hep kızıyor internette çok zaman geçirdiğim için sonra bende daha çok vakit geçirmek istiyorum. Bu seferde anlaşılamıyoruz ve tartışmaya başlıyoruz".*

Ozan (H ailesi, 8 yaş, öğrenci): *" Olumsuz etkiliyor. Eve geldiğim zaman hemen oyun oynamak istiyorum ya da internette vakit geçirmek istiyorum. Ben odamda oyun oynarken annemle babamda ya televizyon izliyorlar ya da telefonla uğraşıyorlar. Böyle olunca bir araya gelemiyoruz".*

Yeni evli çift olan C ailesi içinse eğer yeterli düzeyde ve bilinçli kullanılırsa herhangi bir olumsuz etkisinin olmayacağını belirtiyorlar.

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *"Aile içindeki görev ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra, birbirimizi ihmal edecek durumda olmadıkça sosyal medya teknolojileri aile içi iletişimi olumsuz etkilemiyor"*.

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): *" Bu kişiye göre değişir bence. Sosyal medya da geçirdiğimiz vakit saplantılı bir şekilde devam ederse tabi ki aile iletişimini olumsuz etkiler. Ama iletişimi aksatmadan sosyal medyada harcanan vaktin çok etkisinin olacağını düşünmüyorum"*.

E ailesinden Derya ve Peri ise aile içi iletişimde medya teknolojilerinin oldukça fazla etkisi olduğunu söylüyorlar.

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): *"Etkiliyor bence. Çünkü kardeşimde film izliyor, oyun oynuyor bende film izleyip, oyun oynuyorum. Annemle babam zaten televizyon izliyor bir yerden sonra salonda otururken bile sonra odaya gidesim geliyor. Zaten film izlemek için ya da çoğunlukla televizyon izliyoruz beraber yine muhabbet ediyoruz"*.

Diğer ailelerde de ev içi boş zamanda medya teknolojilerinin kullanımının okuldan sonra veya çalışma sonrası oluşan stresten sıkıntıdan kurtulma yolu olarak görülüyor. Katılımcılar boş zamanda medya teknolojilerinden yararlanırken bir arada gibi gözükseler de aslında bireysel vakit geçirdikleri açıkça görülüyor. Bedenen aynı ortamda bulunulsa da zihinsel olarak bir beraberlikten söz etmek çokta mümkün gözüküyor.

Zeynep (G ailesi, 13 yaş, öğrenci): *" Okuldan sonra eve gelince biraz dinlenip ödevlerimi yapıyorum. Ödevlerim bittikten sonra genelde telefonumla ilgileniyorum kafam dağılmış oluyor okuldaki stresten biraz uzaklaşıyorum. Akşamları evde televizyon izleriz hep birlikte benim yine elimde telefon oluyor biraz dizi falan izlersek onu takip ediyorum onun dışında telefonla uğraşırım"*.

Tunahan (F ailesi, 21 yaş, üniversite öğrencisi): *" Tabi ki olumsuz etkiliyor. Aslında baktığımızda evet medya teknolojilerinin birçok yararı var ama insanları birbirinden uzaklaştırdığı da doğru aslında. Aynı evin içinde birlikte vakit geçiriyoruz"*

ama nasıl ya televizyon izlenir kimse konuşmaz, ya herkes telefonla falan ilgilenir yine kimse konuşmaz. Eskiden öyle değildi mesela ben hatırlıyorum küçükken akşamları hep birlikte otururduk, sohbet ederdik, annem bize meyve soyardı okuldaki şeyleri falan konuşurduk. Şimdi en fazla iki dakika sonra herkes kendi alanına yöneliyor. Telefon, televizyon, oyun neyse işte".

Meryem (G ailesi, 68 yaş, ev hanımı): " Olumsuz etkiliyor tabiki. Eve gelince herkes artık hep internetten bir şeylerle uğraşıyorlar yada oyun oynuyorlar kimse artık birlikte oturup sadece konuşmuyor hep telefon var ellerinde. Gençlerde aynı, çocuklarda aynı, anne babada aynı artık bir değişiklik yok herkes akıllı mı bilgilimi ney o telefonlarda her şeyi onunla yapıyorlar".

Değerlendirmelerin genelinden anlaşılabacağı üzere ev içi boş zaman aile bireylerinin birlikte vakit geçirebilecekleri önemli etkinliklerin başında geliyor. Fakat ev içi boş zamanlarda bireylerin yaşamlarını medya teknolojilerinin doldurduğu açıkça görülüyor. Bir arada vakit geçirseler dahi manevi anlamda bir bütünlük oluşturulamıyor. Bireylerin aile ile geçirilen boş zamanlarında da bireyselleştiği görülüyor.

3.7.5. Aile İle Geçirilen Boş Zamanda Bugün İle Geçmiş Arındaki Fark

Katılımcıların çoğunluğu eskiden aile ile geçirilen boş zaman ile bugünkü boş zaman arasında farkın çok olduğunu düşünüyor. Kendi gençlik veya çocukluk yıllarında boş zamanlarında ailece sohbet ettiklerini, birlikte vakit geçirdiklerini dile getirirken günümüzde ailece geçirilen boş zamanlarında sosyal medya ve özellikle televizyon gibi medya teknolojilerinin ev içine girmesi ile birlikte bu ortamlarında kaybolduğunu ifade ediyorlar.

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " Yeni evli olduğum için anne babam ile olan ailemden yola çıkarak cevap vereyim. Eskiden medya teknolojileri bu kadar yaygın değilken karşılıklı iletişim daha etkiliydi. Şimdi aynı ortamda olursa da herkesin elinde bir telefon, tablet resmen sanal dünyada yaşıyoruz".

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): "Eskiden gezerdik birlikte vakit geçirirdik, tatile beraber giderdik. Şuan herkes kendi şeyinde tatile gitmiyoruz annemler sürekli çalışıyor veya gidersek tek gidiyoruz kardeşimle. Ev içinde de aynı durum söz konusu yine herkes kendi köşesine çekiliyor dizi izlemek isteyen dizisini izliyor. Ben film

izliyorum odam da yada oyun oynuyorum falan yani gene bir arada olamıyoruz. Ama önceden öyle değildi hep bir arada olurduk".

Barış (B ailesi, 15 yaş, öğrenci): *"Önceden televizyon falan izlerdik. Şimdi daha bireysel olunuyor ben bilgisayarda oyu oynarım genelde".*

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *" Geçmişte medya internet yoktu ancak aile arası bağ kuvvetliydi. Şimdi herkes ilk fırsatta internete giriyor. Eve ilk kez gelen biri bile şifre soruyor internet için. Bu kadar önemli ve vazgeçilmez olmuş bizim için yani".*

Nihat (B ailesi, 50 yaş, doktor): *"Geçmişte sohbet aile içinde daha fazlaydı. Şimdi herkes televizyon ya da internette vakit geçiriyor".*

Pelin (B ailesi, 18 yaş, üniversite öğrencisi): *"Eskiden internet olmadığı için daha çok sohbet ederdik. Şimdi bilmediğimiz her şeyi internetten öğrenmeye çalışıyoruz".*

Elanur (A ailesi, 38 yaş, ortaokul mezunu, çalışıyor): *"Geçmişte telefon televizyon yoktu herkes birbiri ile daha çok konuşuyordu. Şimdi kimse başını telefondan kaldırmıyor malesef".*

Bazı katılımcılar ise günümüzde ailelerin daha ilgili olduğunu düşünürken geçmişte bu durumun tam tersi olduğunu ifade ettiler.

Fatih (H ailesi, 35 yaş, lise mezunu, çalışıyor): *" Eskiden aileler çocuklarıyla daha ilgiliydi. Mesela benim babam sadece işe gider eve gelir bir ihtiyacımız olduğunda para verirdi veya kendi karşılardı o kadar. Ben mesela aynı şeyi yapmamaya çalışıyorum çocuğumla her konuda ilgilenmeye çalışıyorum".*

Genel anlamda bakıldığında ailelerin ev içi boş zamanda geçirdikleri zamanın eskiye oranla değiştiği görülüyor. Medya teknolojilerinin hayatımıza girmesiyle birlikte, aile bireylerinin birlikte geçirmeleri gereken zamanlarını da bu araçlara yönelterek bireyselleştiği, eskinin birlikte olma durumunun kalmadığı anlaşıyor.

3.7.6. Boş Zamanda Medya Teknolojileri Seçimi ve Nedenleri

Katılımcıların çoğunun ev içi boş zamanlarında en çok tercih ettiği araç televizyon oldu. Bunun yanında internet kullanımında yaygın olduğu görüldü. İnterneti gençlerin daha çok tercih ettiği görülürken televizyonu ise yaşı daha büyük olan anne ve babaların

tercih ettiği tespit edildi. Televizyonu kullananların izleme nedeni olarak iş stresinden kurtulma, rahatlama nedenleri öne çıkarken interneti tercih edenlerin sebepleri ise daha çok bilgiye ulaşılması, kontrolü kullanıcıya ait olması, birçok medya teknolojisine sahip olması gibi özelliklerin ön plana çıktığı görüldü.

Ümit (F ailesi, 18 yaş, lise mezunu): *"En çok internette vakit geçiriyorum. Cep telefonu, bilgisayar internete bağlandığı sürece bir problem yok benim için. Çünkü her şeyi internetten halledebiliyorsun. Oyun, sosyal medya, dersler hepsini yapabilirsin".*

Aysel (F ailesi, 24 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): *"internet günümüzde insanların vazgeçilmezi oldu bence. Çünkü artık her şeyini onunla yapabiliyorsun alışveriş, oyun, haber edinme, bilgi edinme, sosyal medya hepsine ulaşabiliyorsun".*

Peri (E ailesi, 26 yaş, yüksek lisans öğrencisi): *"İnternet en çok kullandığım şey olur bunun için telefon diyebilirim çünkü akıllı telefonlarla her şeyi yapabiliyoruz artık. Yemek siparişi vermekten, alışverişe, gündemi takip etmeye, bilgi alamaya kadar artık hayatımızın bir parçası haline geldi. Artık herkes her işini telefonla yani internet sayesinde gerçekleştiriyor".*

Sinan (E ailesi, 68 yaş, emekli): *"En çok televizyonu kullanıyorum. Haberleri takip ederim genelde birde dizi falan izliyorum".*

Ali (F ailesi, 50 yaş, lise mezunu, çalışıyor): *" Televizyon. işten gelince en çok orda vakit geçiririm. İşimiz çok stresli olduğu için kafamı dağıtmak istiyorum programın çok önemi yok o an sevdiğim bir şey varsa açar izlerim. Hem vakit geçer hem kafam dağılır".*

Sevda (G ailesi, 40 yaş, lise mezunu, ev hanımı): *" Boş kaldığım zaman genelde televizyon izlerim. Sevdiğim diziler ya da programları izliyorum".*

Bunların yanın bir diğeri en çok tercih edilen medya teknolojisi ise telefon oluyor. Katılımcıların telefon tercihlerinin sebepleri ise, internet sayesinde her şeyi bir arada barındırabilmesi, sosyal medya, oyun gibi bir çok unsura aynı anda ulaşılabilmesi gösteriliyor.

Neslihan (C ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *" Daha çok telefonda vakit geçiriyorum. Whatsapp, facebook, instagram, trendyol gibi uygulamalara giriyorum. Nedeni bence artık tamamen alışkanlık".*

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): *"Telefonda vakit geçiriyorum. genelde youtube'dayım. Facebook'da çok fazla vakit geçirmem. Sadece bazı haber linklerini falan takip etmek için giriyorum. Sevdiğim tarzda videoları izlemek için genelde youtube'yi kullanırım"*.

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): *"Genelde telefon. Çoğu zaman netflix'den film izliyorum. Facebook'a da giriyorum. Çoğu zaman instagram'da takılıyorum. Birde müzik dinlemek için youtube'a giriyorum"*.

3.7.7. Boş Zaman Etkinliklerinde Sosyal Medyanın Yeri

Katılımcıların akıllı telefonları daha çok sosyal medyaya girmek için kullandıkları görülmüştür. Her an her yerde rahatlıkla kullanabildikleri telefonlarla meşgul olabilmeleri durumları ev içi boş zamanda da aile iletişimi olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Genç katılımcıların boş zamanlarının büyük çoğunluğunu sosyal medya da geçirdikleri tespit edilmiştir.

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): *"Boş zamanlarımın neredeyse hepsini sosyal medyada geçiriyorum. Belki o olmasa gerçi şuan internetim yok mesela kitap okuyorum kendimi geliştiriyorum. Ama olduğu zamanda kendimi bunlara kaptırıyorum"*.

Barış (B ailesi, 15 yaş, öğrenci): *"Boş zamanlarımın büyük bir bölümünü ayırıyorum"*.

Pelin (B ailesi, 18 yaş, üniversite öğrencisi): *"Sosyal medya ya çok vakit ayırıyorum. Zamanımın çoğu öyle geçiyor"*.

Peri (E ailesi, 26 yaş, yüksek lisans öğrencisi): *"Boş zamanımın çoğunluğunu sosyal medyada geçiriyorum diyebilirim"*.

Mustafa (A ailesi, 16 yaş, lise öğrencisi): *"Okul dışında kalan zamanımın çoğunu sosyal medya da geçiriyorum"*.

Yaşı daha büyük olan katılımcılar gençler kadar olmasa da sosyal medya da geçirdikleri vaktin fazla olduğunu ifade ettiler.

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): " *Ailemle olduğum zamanlarda dikkat etmeye çalışıyorum ama yine boş zamanımın büyük bir çoğunluğunu kaplıyor sosyal medya*".

Fatih (H ailesi, 35 yaş, lise mezunu, çalışıyor): " *Boş zamanlarımda ailemle vakit ayırıyorum. onun dışında ki zamanı sosyal medya da geçiyor*".

Canan (H ailesi, 33 yaş, lise mezunu çalışıyor): " *Sosyal medya da fazla vakit geçiriyorum diyebilirim. Son zamanlarda bunu azaltmaya çalışıyorum ama genel de dersiniz öyle*".

3.7.8. Günümüzün Yaşam Biçimi İle İlgili Eleştiriler

Katılımcılar boş zamanlarında her ne kadar medya teknolojilerini kullansalar da aile içi ilişkilerde önemli bir rol oynadığının farkındalar. Aile içi iletişimi engellediğini, bireyleri yalnızlaştırdığının bilinciyle eleştirilerde bulunuyorlar.

Suna (D ailesi, 27 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): " *Teknoloji ilerledikçe kişiler arasındaki iletişim geriliyor bence. Aile hayatı, arkadaşlık daha zor oluyor daha kötüye gidiyor bence.Ama medya teknolojileri olmadan bir yaşam sürdürmek de zor gibi bence çünkü alıştık. Artık her işimizi onlara göre yapıyoruz zor bence*".

Akın (30 yaş, lise mezunu, çalışıyor):" *Artık günümüzde her şet değişti. Hiç bir şey eskisi gibi evet medya teknolojileri hayatımıza girdi belki çok şeyi değiştirdi kolaylaştırdı ama aynı zamanda çoğu şeyi de olumsuz olarak değiştirdi bence. Eskiden aile içinde daha çok zaman geçirilirdi konuşulurdu artık bunların hep çok azaldı*".

C ailesinden Cem günümüzde medya teknolojilerinin yaşam biçimleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu söyleyerek,samimiyetsizliğin olduğu sahte kişiliklerin ortaya çıktığı eleştirisinde bulunuyor.

Cem (C ailesi, 30 yaş, üniversite mezunu, çalışmıyor): " *Öncelikle sahte ilişkilerin ortaya çıktığı bir ortam. Samimiyetin olmadığı gerçeklikten uzak bir ortam. Uzun vakitler harcandığında gençlerin özendiği ve gençleri tembelliğe sevk eden bir ortam*".

Katılımcılardan Aslı medya teknolojilerinin olumlu yönlerine vurgu yaparak yaşamı da bu yönde değiştirdiğini ifade ediyor.

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *"Aradığınız her şeyi internette bulabiliyorsunuz ve kaynak çok fazla var bu yüzden bence yaşantımıza olumlu bir etkisi var yani tabi bilinçli kullanıldığında"*

3.7.9. Medya Teknolojilerini Kullanmadan Sürdürülen Bir Hayat Düşüncesi

Ev içi boş zamanda medya teknolojilerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı açıkça görülmektedir. Aile içi iletişimin daha faydalı olabilmesi için medya teknolojileri ile geçirilen vakitleri azaltılması gerekir. Katılımcıların çoğunluğu özellikle gençler medyasız bir yaşam düşüncesinin mümkün olmadığını belirtmişlerdir.

Derya (E ailesi, 24 yaş, üniversite öğrencisi): *" İnternetsiz bir hayat düşüncesi mümkün değil bence".*

Peri (E ailesi, 26 yaş, yüksek lisans öğrencisi): *" Olabilir belki ama bence günümüzde çok zor".*

Dila (B ailesi, 14 yaş, öğrenci): *" Artık her şeyi internet ile yapıyoruz bence mümkün değil".*

Ümit (F ailesi, 18 yaş, öğrenci): *" mümkün değil bence. Zorlarsan belki ama kolaylık varken neden zor yönü seçelim".*

Aslı (B ailesi, 44 yaş, üniversite mezunu, çalışıyor): *"Aslında mümkün ancak iş başvurusundan okul sınav sonuçlarını öğrenmek için bile sizi mecbur bırakıyorlar kullanmaya.Ama sosyal medya için falan konuşuyorsak kullanmadan da yaşanılabilir bu kişinin elinde".*

G ailesi katılımcılarından Meryem ise medya teknolojileri olmadan bir hayat yaşamanın mümkün olacağını belirtti.

Meryem (G ailesi, 68yaş, ev hanımı): *"Mümkündür. Ben zaten sadece televizyon izliyorum o olmadan da olabilir. En azından evde sohbet ediliri, muhabbet edilir".*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Aile bireylerden oluşan en küçük birimdir. Her kurumun değişim ve dönüşüm geçirdiği gibi aile kurumu da geçmişten günümüze bir çok değişim yaşamıştır. Aile bireyleri arasında ki ilişkilerin verimli olması ve sağlam bağlarla kuşatılmasında aile içi iletişimde büyük bir payı vardır. Ev içindeki ilişkilerin pekiştirilmesinde rol oynayan en büyük etkenlerden bir tanesi de aile bireylerinin özellikle ev içi boş zamanlarını değerlendirme biçimleridir. Günümüzde medya teknolojilerinin hayatımızın büyük bir bölümünü işgal ederken ev içinde geçirilen boş zamanları da kuşattığı gözlemlenmektedir. Bu durum aile bireylerinin zaten yoğun ve stresli çalışma koşullarından veya stresli bir okul yaşantısının ardından bireylerin aileleriyle geçirecekleri boş zamanlarının aile içi iletişime katkı sağlaması, iyileştirmesi, aile bağlarını kuvvetlendirmesi, birlik ve beraberliğin artırılması, yaşadıkları sorunlara çözümler bulunması beklenirken bunun tam tersi bir durumla karşılaşmıştır.

Ev içi boş zamanlarında medya teknolojilerini yoğun bir şekilde kullanan bireylerin ev içinde bir araya gelebildikleri zamanlar azalıyor, aile bağları kaybolmaya başlıyor bireyler yalnızlaşıyor. Bu bağlam doğrultusunda hazırlanan çalışmada Türkiye'nin en kozmopolit şehri olan İstanbul ilinin Bağcılar ilçesinde yaşayan, demografik özellikleri birbirinden farklı sekiz aile ile toplamda 31 kişi ile yapılan derinlemesine mülakatta görüşmelerinden çıkan sonuçlar, önemli bulgular ortaya koyuldu.

ilk olarak görüşülen ailelerin hepsi için aile kurumu hala çok önemli ve değerli olduğu anlaşıyor. Görüşmelerden çıkan bulgular insanlar için 'aile' kavramı huzur, mutluluk ve güvenle özdeşleşiyor. Birlik ve beraberliğin olduğu ortam olarak kabul ediliyor. Dolayısıyla bireylerin aileye kurumuna verdiği önem açıkça görülüyor. Aile kurumunda geçmişten günümüze yapısal değişikliklerin yaşandığı görülürken, görüşülen katılımcıların çoğunluğu aile yapısını yarı geleneksel ya da yarı modern bir şekilde olduğunu ifade ediyor. Yeni evli çiftlerde veya genlerde daha paylaşımcı bir yapı görülürken orta yaş ve üzeri olan kişilerde kadın- erkek rollerinin kesin çizgileri olduğu daha geleneksel yapıda oldukları anlaşıyor. Katılımcıların çoğu geçmişteki aile yapısı ile şimdiki aile yapısı arasında farklılıkların olduğunu ifade ediyor. Geleneksel Türk ailesi geniş aile kavramı ile özdeşleşirken modern Türk ailesi ise çekirdek aile ile

özdeşleştiği görülüyor. Geniş ailelerde yani geçmişteki aile yapılarında özgürlüğün kısıtlandığı, baskının fazla olduğu vurgulanırken, günümüzdeki ailelerin yani çekirdek aile yapısında daha özgür bir tavrın olduğu ve baskının olmadığı ifade edildi. Fakat bunlarla birlikte günümüzdeki ailelerde samimiyetin daha az olduğunu aile bağlarında kopuklukların olduğunu belirtiyorlar. Orta yaşlılar geçmiş aile yapısını özlerken, anarken gençler ise şuan ki yapıdan memnun olduklarını dile getiriyorlar.

Katılımcılar için çalışma bir zorunluluk ifade ederken boş zamanda iş veya okul dışında kalan zamanı ifade ediyor. Katılımcılar için boş zaman etkinlikleri olarak yapılan hobiler akla gelirken, ev içi boş zamanlar ise medya teknolojileri ile geçirilen zamanları ifade ediyor. Katılımcılar genellikle boş zamanlarını evde geçirirken sosyalleşmeyi ise medya teknolojileri ile gerçekleştirdiklerini ifade ediyorlar. Katılımcılar iş yaşamının yoğun stresi ve çalışma koşullarının zorluğu veya okul hayatının stresinden kurtulmak için kafa dağıtmak için medya teknolojilerinden yararlandıklarını belirtiyorlar.

Çalışmanın sonucuna göre hayatımızın her alanında yer edinen medya teknolojileri ev içi boş zamanlarımızı da kuşatmış durumda. Teknolojiler arasında televizyon, internet ve telefonun büyük bir yer kapladığı görülmekte. katılımcıların çoğu televizyon izlemeye devam etmekte. Televizyonun vazgeçilmezliği günümüzde de yerini korumuş durumdadır. İnterneti kullanan katılımcıların çoğunun sunduğu sebepler, bir çok şeye ulaşabilme imkânı bulunması ve bünyesinde barındırması, kontrolün kendilerinde olması gibi durumlar.

Elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcılarının çoğunun, nerdeyse hepsinin ev içi boş zamanlarında medya teknolojilerini kullandığı açıkça görülmektedir. Katılımcıların çoğu sosyal medya kullanımının boş zamanlarının büyük bir kısmını kapladığını belirtiyorlar. Bulgulara göre akıllı telefonlar oyun oynamak, haber takip etmek, sosyal medya kullanımı gibi birden fazla unsuru barındırdığı için daha çok tercih ediliyor. Katılımcıların geneli aile geçirilen boş zamanlarında fiziksel olarak bir yakınlık söz konusu olsa bile manevi anlamda zihinsel olarak bir birlikteliğin olmadığı bireysel olduğunun farkındalar, bu durumdan şikâyetçi olsalar da değişim için herhangi bir hamlede bulunmuyorlar.

Ebeveynler her ne kadar çocukların medya teknolojilerini bu kadar fazla kullanmalarından şikâyetçi olsalar da en az çocukları kadar medya teknolojileri ile zaman geçirdikleri görülüyor.

Çocukların ve gençlerin medya teknoloji kullanımının fazlalığı bugüne kadar hep eleştirilmiştir. Fakat görülüyor ki en az çocuklar kadar ebeveynlerde medya teknolojilerine oldukça fazla zaman ayırmaktadır. Anne babayı örnek alan çocuklar daha bebekliklerinden itibaren anne babanın ilgilenmediği yalnız kaldıkları zamanlarda medya teknolojilerine yönelmeleri kaçınılmaz oluyor.

Burada önemli olan nokta ilk olarak anne ve babanın medya teknolojilerinin kullanımı açısından bilinçli olması ve buna uygun davranması gerekir. Ebeveynlerin boş zaman etkinliklerinde aile içi iletişime katkı sağlayacak, geliştirecek, paylaşımları artıracak faaliyetler gerçekleştirmeleri gereklidir.

Görüşmelerden çıkan sonuçlara göre aile ile boş zaman etkinlikleri olarak belirtilen etkinliklerde bile (örneğin, televizyon izlemek) medya teknolojilerinin payı olduğu görülüyor. Televizyon izlerken bile aile bireylerinin ellerinde ki telefonla vakit geçirmeleri her ne kadar fiziksel bir yakınlık olsa da aile üyeleri arasındaki paylaşımın kesintiye uğradığı ya da hiç olmadığı görülüyor. Bu durumda aile üyeleri ile birlikte geçirilmesi gereken vakitler de bile bireysel olunduğu açıkça anlaşıyor.

Katılımcılar medya teknolojilerini ne kadar yoğun kullansalar da aile içi iletişimde kesintiye yol açtığının, bireyleri birbirinden uzaklaştırdığının farkındalar.

Katılımcılar medyasız bir hayat düşüncesinin ise mümkün olmadığını ifade ediyorlar. Fakat bunlardan vazgeçemediklerini belirtiyorlar. Bu durumu ise alışkanlık veya mecburiyet olarak açıklıyorlar.

Sonuç olarak çalışmanın başında da tahmin edildiği gibi medya teknolojilerinin ailelerin boş zamanlarında önemli ve etkili bir yer kapladığı, aile üyeleri arasındaki bağın azalmasına neden olarak kişileri bireyselleştirdiği görülüyor. Elde edilen bulgulara göre her yaştan ve konumdan bireyin günümüzdeki medya bağımlılığının ev içi boş zamanlara da etkisinin olduğu, şekillendirdiği, aile fertlerinin bireyselleştiği görülüyor. İş, okul ya da şehir hayatının yorucu ve stresli yaşam biçiminden dolayı çok fazla vakti olmayan aile üyelerinin kısıtlı olan boş zamanlarında da vaktinin çoğunu

medya teknolojileri ile geçirdiği, bu teknolojilerin üyeler arasındaki iletişimi azalttığı, aile bağlarının kopmasına, birlik ve beraberliğin azalmasına neden olduğu görölüyor.

Tercih edilen medya teknolojilerinin arasında televizyonu hala popülerliğini koruduğu görölüyor. Televizyon etrafında toplanarak seyredilen programlar aile üyelerinin birlikte geçirdikleri zaman dilimleri arasında kendine yer buluyor ve bu anlamda önemli oluyor. Fakat yeni medya teknolojilerinin getirdiği olanakların ihtişamına kapılan aile üyeleri birlikte vakit geçirdikleri dilimde sadece televizyon unsurunun aradaki iletişimi engellemesinin yanında diğer medya pratiklerine de yoğunlaşarak ilgi alanlarını o yöne doğru çeviriyorlar dolayısıyla birlikte vakit geçirme alanı daralıyor. Sonuç itibari ile aile bireylerinin ev içi boş zamanlarında bireysel tercihi olan medya teknolojilerine yönelmesi birlik unsurunun bozulmasına ve hane halkının bireyselleşmesine neden oluyor.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W., Horkheimer, M. (2010). *Aydınlanmanın Diyalektiği*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ağduman, F. (2014). *Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Motivasyon ve Tatminlerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Akçay, S. (2018). *Televizyonun Bilgilendirme İşlevi Üzerine Bir Örnek: "Süper Dadı" Adlı Programın İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi.
- Ak, M. (Televizyon Yayıncılığındaki Gelişmeler ve Etkileşimli Televizyon Yayıncılığı. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akmeşe, Z. (2017). *Televizyonda Çerçeveleme ve Toplumsal Bakış Açısının Oluşturulması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altay, D. (2005). "Küresel Köyün Medyatik Mimarı: Marshall McLuhan" *Kadife Karanlık*, S.9-48, İstanbul: Su Yayınevi.
- Altunay, B. (2015). *Ankara İli Keçiören İlçesindeki İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Motivasyonu*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Alpaslan, M. (2014). *İnternet Aile Stillerine Göre 9. Sınıf Öğrencilerinin İnternete Yönelik Tutum, Öz-Yeterlik ve İnternet Kullanım Amaçlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akkaya, S. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Popüler Kültür Etkinlikleri ve Boş Zaman Alışkanlıkları*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyol, O. (2006). *İnternet Üzerinden Televizyon Yayıncılığı ve Türkiye Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Apaydın, H. (2001). “Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(13), 320-337.
- Araz, H. (2007). *Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri ve Bunların Çocuğun Din Eğitimi Etkileri*,. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arda, E. (Ed.). (2003). *Sosyal Bilimler El Sözlüğü* (1). Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Arısoy, Ö. (2009). “İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Sayı: 1(1) 55-67.
- Arun, Ö. (2010). *Türkiye’de Televizyon Alanının Sosyal Yapısı ve Televizyon Alanında Kültürel Tüketim Pratikleri*. (Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, H. (2005). *Tarihsel ve İdeolojik Bir Kavram Olarak Boş Zamana Sosyolojik Bir Bakış*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, K. (2002). “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar”, *Ege Eğitim Dergisi* Sayı: 2(1), 25-33.
- Aydın, E. (2012). *Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirmeleri İle Sosyal Uyum ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydoğan, F. (2000). *Medya ve Serbest Zaman*, İstanbul: Om Yayınevi.
- Aytaç, Ö. (2002). “Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 231-260.
- Aytaç, Ö. (2004). “Kapitalizm ve Hegemonya İlişkileri Bağlamında Boş Zaman”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 115-138.
- Aytaç, Ö. (2006). “Tüketimcilik ve Metalaşma Kısacasında Boş Zaman”, Sayı 11(1), 27-53.
- Aziz, A. (2013). *Televizyon ve Radyo Yayıncılığı Giriş*: İstanbul: Hiperlink Yayınları.

- Bedir, F. (2016). *Boş Zaman (Rekreasyonel) Aktivitelerinin Stresin Üstesinden Gelebilmek Rolünün İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bahadır, B. (2016). “Antikçağ’dan Günümüze Boş Zaman Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 103-116.
- Bakay, M. (2018). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Batman: Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baki,S.B. (2017). *Evliliğin İlk On Yılında Aile İçi İletişim Bozukluklarının Aile Üzerine Etkisi*,. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baudrillard, J. (2016). *Tüketim Toplumu*: İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
- Batuş, G. (2005). "İnsan Aklının, Kendi Yarattığı Teknolojiyle Dostluk Arayışı, Neil Postman" *Kadife Karanlık*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Bayer, A. (2013). “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 102-129.
- Bayraktutan, F. (2015). *Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu Başka Bir Modernliğe Doğru*, İthaki Yayınları.
- Boschle, F ,Cizmeci, E. (2016). “Serbest Zamanda Medya ve Türkiye Ailesi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 284-304.
- Bor, H.A. (2018). *Ergenlerde Sosyal Medyaya Yönelik Tutum, Sosyal Medya Kullanımında Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozdal, Ö. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Düzeylerinin Boş Zaman ve Yaşam Tatminlerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Batman: Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Büyüköztürk, Ş, Çakmak, E, Akgün,Ö, Karadeniz,Ş Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Canatan, K, Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Çakır, M. (2014). *Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Çakır, M. (2013). *Medya ve Modernlik*, İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Çalışkan, N, Aslander, M. (2014). “Aile İçi İletişim ve Siber Yaşam: Teorik Bir Çözümleme”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 263-277.
- Çavuş, S. (2011). *Yeni İletişim Teknolojilerinden İnternet ve Halkla İlişkilerdeki Yerin İncelenmesi: Talas Belediyesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dikmen, M. (2016). *Jean Baudrillard ve Postmodernizm*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, S, Doğan, C. (2015). *Konuşmak Lazım*, İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Doustı, K, (2015). *Televizyon ve İnternetin Gençlerin Sosyalleşmesindeki Rolü: Gazi Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dönmezer, İ. (2013). *Ailede İletişim ve Etkileşim Sağlıklı İnsan, Sağlıklı Aile*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Duman, Ö, D. (2019). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Erzurum İli Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, E. (2008). *Yaygın Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Kamusal İşlevleri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, E. (2014). *Türk Aile Yapısında Aile İçi İletişimin Televizyon ve İnternet Kullanımı Bağlamında İncelenmesi: Üniversite Lojmanları Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Erjem, Y. Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 15-30.
- Eryaşar, M. (2007). *Bireylerin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Faaliyetlerinin Aile Ekonomisine Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ganjayeva, N. (2019). *Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı, Eysenck'in Kişilik Envanteri ve Öz güven Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik*, Ankara: Say Yayınları.
- Gülbahçe, Ö. (1996). *Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıkları Türkiye Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gül, V. (2008). *Boş Zaman Etkinliklerinin Okuduğunu Anlamaya ve Okumaya Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkililiği*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülmez, E. (2007). *Televizyonun Kadınların Gündelik Yaşamlarına Etkisinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: Elazığ Örneği*. (Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güllüoğlu, Ö. (2012). "Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Popüler Kültür Ürünlerini Benimsetme ve Yayma İşlevi Üzerine Bir Değerlendirme", *Global Media Journal*, 2(4), 64-86.
- Günlü, A. (2016). *Ergenlerde İnternet ve Problemlı İnternet Kullanım Davranışının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Goffman, E. (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Göçen, G. (2011). *Televizyonun Konuşma Eğitime Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Gökçe, H. (2008). *Serbest Zaman Doyumunun Yaşam Doyumu ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Göral, Ş. (2013). *İnternet Ortamında Geçirilen Boş Zamanın Üniversite Öğrencilerinin Mutluluk ve Yaşam Doyum Değerlerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Horkheimer, M. (1998). *Akıl Tutulması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karaçoşkun ,M.D. (2002). “Bireysel ve Toplumsal Çözümde Televizyon Faktörü Üzerine Düşünceler”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 228.
- Karaduman, S. (2010). “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi* Sayı: 17(5), 2886-2889.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*, Ankara: Gazi Kitapevi.
- Karataş, Z. (2015). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 1(1),62-80.
- Kavaklı, N. (2013). *Kamusal Alan Olarak İnternet ve Geleneksel Medyanın Karşılaştırılması: Arama Motorları Örneğinde Kamusal Alanın Oluşumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A.M. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Faaliyetlere Yönelik Tutumları ve Boş Zaman Motivasyonlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, G. (2018). *Sosyal Medya Bağımlılığı İle İnternet Kullanım Amaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kayador, V. (2001). “Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Radyo ve Kamusal Radyoculuk”, *Marmara İletişim Dergisi*, 11(11), 131-142.

- Kayalı, E. (2018). *Popüler Televizyon Yarışmalarının Gündelik Hayata Yansıması*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazancı, E. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Şekilleri İle Kariyer Seçimleri Arasındaki İlişki: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazancıoğlu, Ö. (2019). *Modernizmden Postmodernizme Toplumsal Değişme*. (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, D. (2017). *Geleneksel Aileden Modern Aileye Geçiş Sürecinde Ailede Din Eğitimi Anlayışındaki Değişim*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kır, İ. (2011). "Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Koca, D. (2018). *Boş Zaman Sorunu ve Gençlerin Yeni Medya Kullanımı: Evlilik ve Sanal İlişkilerin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Könzoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuzu, V. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Etkinlikleri İle Mesleki İş Doyumu Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Macit, H. (2019). *Marmara Bölgesi'nde Sosyal Medya Bağımlılığı Bulunan Bireylerin Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Metin, T. (2013). *Boş Zaman Literatürünün Dünyadaki Gelişimi: Leisure Science Dergisinde Yayımlanan Makaleler Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Möngü, B. (2013). "Postmodernizm ve Postmodern Kimlik Anlayışı", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 27-36.

- Ok, M. (2019). *Üniversite İdari Personelinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Engellerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Batman Üniversitesi Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Batman: Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Osmanlı, U.Kaya S. (2014). “Püritanizm’den Hedonizm’e Değişen Boş Zaman Kavramı”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*.
- Önal, L. (2017). *Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Boş Zaman Tutumları İle Boş Zaman Aktivitelerine Katılımını Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özcan, B. (2007). *Sosyolojik Olarak Tüketim ve Boş Zaman: İstanbul Ohivum Outlet Center ve Galleria Alışveriş Merkezi Örnekleri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, S. (2018). *Kamu Personelinin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılımlarına Engel Teşkil Eden Faktörler İle Serbest Zaman Etkinliklerine Katılımı Kolaylaştıran Faktörlerin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özşekerli, T. (2016). *Ne Kamusal Ne Özel Alan: Yeni Medya*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özübek, T. (2010). *Gençlerin Tüketim Davranışlarında Televizyonun Yönlendirici Rolü: Üniversite Öğrencileri Üzerine Yapılan Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, O. (2009). *Televizyonun Kültür Üzerindeki Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paslı, M.M (2014). *Rekreasyona Giriş*. Ali Yaylı (Ed.), Ankara: Detay Yayıncılık.
- Sayak, B. (2016). *Oyun Kavramı Etrafında Postmodernizm ve Roman*. (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarpay, A. (2016). *İnternet Kullanımının Çevresel Etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Selçuk, G. (2010). *Serbest Zaman Etkinlikleri İçerisinde Televizyonun Konumu*. (Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sivrikaya, T. (2016). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları ve Mesleki Doyumlarının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şahin, H. (2011). *Kitle İletişim Araçlarında Aile ve Ataerkinin Yeniden Üretimi (Örnek Olaylar: Zuhal Topal'la İzdivaç Programı ve Geniş Aile Dizisi)*. (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, S, Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim, *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-66.
- Şahin, T, Cevher, F, Nilgün, F. (2007). Türk Toplumunda Aile-Çocuk İlişkilerine Genel Bir Bakış, *Icanas 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Şahin, F.T. (2007).“Sosyal Değişim Sürecinde Değişen Baba Rolü”, *International Congress Of Asian And North African Studies Icanas*; 2007.
- Talu, N. (2010). “Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modern Birey”, *Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(2), 141-171.
- Tel, M. (2007). *Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğu Anadolu Örneği*. (Doktora Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekiner, S. (2016). *Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda Televizyonun Eğitimde Kullanılması ve TRT Eğitim (TRT Okul) Kanalı*. (Yüksek Lisans Tezi). Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Tekin, H. (2006). “Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi* Ss: 102-116.
- Tezcan, M. (1994). *Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi*, Ankara: Atilla Kitabevi.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2011). *Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması 2011* (Isbn: 978-605-4628-37-7). Ankara.

- Topal, M. (2018). *Çekirdek Aileye ve Tek Ebeveynli Aileye Sahip Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki ve Sosyoterapi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, Ç. (2005). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları İle İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara : Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uslu, İ. (2011). *Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 2011*, Ankara.
- Uğur, S. (2018). “Geçmişten Günümüze Şekillenen Çocukluk Algısı ve Çocuk Yetiştirme Pratikleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 45, 227-247.
- Ünal, A.T. (2015). *Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Veblen, T.B. (2015). *Aylak Sınıfın Teorisi*, Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Yaşa, U. (2019). *Aile Bütünlüğünün Korunmasında Aile Arabuluculuğunun Gerekliği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yavuz, A. (2019). *Kullanımlar ve Doyumlar Çerçevesinde Televizyon Alışkanlıkları ve Motivasyonları: Konya Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yengin, D. (2012). *Yeni Medya ve Dokunmatik Toplum*. İstanbul: Derin Yayınları.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 15.07.2019.

RTÜK, Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması : 2018

<https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> Erişim Tarihi: 14.08.2019.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5d83dfd42a1678.36488902 Erişim Tarihi: 14.08.2019.

<https://www.dijitalajanslar.com/internet-ve-sosyal-medya-kullanici-istatistikleri-2017/> Erişim Tarihi: 17.08.2019.

<https://www.medyaakademi.org/2018/07/31/turkiyede-genclerin-sosyal-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirma-raporu/> Erişim Tarihi: 17.08.2019.

Gurbetoğlu, A. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri

<file:///D:/Y%C3%9CKSEK%20TEZ%20%C4%B0NLELEMEEEE/Tez%20kaynak/2-%20ARA%C5%9ETIRMA%20%20T%C3%9CRLER%C4%B0.pdf> Erişim Tarihi: 25. 08.2019.

<https://www.bik.gov.tr/internet-kullanici-sayilari-artti/> Erişim Tarihi: 27.08.2019.

<https://dijilopedi.com/2019-turkiye-internet-kullanim-ve-sosyal-medya-istatistikleri/> Erişim Tarihi: 15.09.2019.

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> Erişim Tarihi: 23.01.2020.

EKLER**EK 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları**

1. Aile deyince aklınıza ne geliyor?
2. Geçmişteki aile anlayışı ile bugünkü aile anlayışı arasında bir fark var mı sizce?
3. Kendi aile yapınızı nasıl değerlendirirsiniz?
4. Çalışma ve boş zaman kavramları sizin için ne ifade ediyor?
5. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
6. Ailenizle geçirdiğiniz boş zamanlarınızda neler yaparsınız?
7. Ev içinde geçirdiğiniz boş zamanlarda medya teknolojilerinin kullanımı aile içi iletişimi nasıl etkiliyor sizce?
8. Ailenizle geçirdiğiniz boş zamanlarınızda geçmiş ile bugün arasında ne gibi farklar var?
9. Boş zamanlarınızı değerlendirirken hangi medya teknolojilerini kullanıyorsunuz? nedenleri nelerdir?
10. Boş zamanlarınızı değerlendirirken sosyal medyaya ne kadar vakit ayırıyorsunuz?
11. Sizce medya teknolojilerini kullanmadan bir yaşam sürdürmek mümkün mü sizce?
12. Medya teknolojilerinin yaşam biçimlerine ne gibi bir etkisi var mı sizce?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nermin DAĞ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi/İletişim Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	Olay TV- Bursa
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	24.01.2020